GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi
38
Nisan '88
1000 TL (KDV dahil)

GENEL GREVE DOĞRU

THEODORAKİS İLE KONUŞTUK...

TBKP DAVASI AÇILDI

NEDEN KERKÜK?

KERKÜK sorunu yeni değil. Ama son günlerde oldukça farklı bir düzeyde tartışılıyor. Sağcı, gerici çevreler, hattâ kimi "liberal" burjuvalar, Kerkük'ün işgalinin olabilirliğini, son derece sıradan bir sorunmuşçasına tartışıyorlar. Biri Kerkük'e üç günde gireriz diyorsa, öbürü bir haftada diyor; aralarındaki farklılık da işte bu kadar.
SAVAŞ kışkırtıcılığı kapalı kapılar ardında, generallerin ruhunda, gizli servislerin masalarında kotarılıyor. Kafasının içinde Amerikan bayrağı dalgalanan, şu ya da bu yoldan tekelci burjuvaziye dirseğini dokunduran herkes, tepemizde duran geniş bir cephe Kerkük'ün Türk topraklarına ilhakını istiyor! Bu demokrasi düşmanı cephenin anlamlı gerçekleri dizi dizi...
PEKİ, şu, konumundan tatlı dille vazgeçirilemeyeceği anlaşılan 12 Eylül kadrosu, Özal ve ANAP? Sınırlar ötesinde bir sıcak müdahalenin eşyanın tabiatına uygun sonuçları: Türkiye'nin önemli bir kesiminde aylar, belki yıllar boyu sürecek yeni sıkıyönetim terörü; savaş koşullarında seçim mi yapılır, tabii "milli dava" uğruna demokrasi ipe çekilecek; ne grev, ne örgütlenme, ne hak, ne hukuk! Kerkük yeni bir politik rejim değişikliği gerektirir, bunu hiç unutmayalım...
KERKÜK senaryosu bir Pentagon planı olduğu açığa çıkartıldı. Tarihimizin tanık olduğu en Amerikancı yönetim bu planı uygulamaya koymak için iştahla bekliyor.
KERKÜK'e doğru yola düşülünce neler olabilir? Hiç küçümsenmeden üstünde durulması gereken bir soru. Bizim, Kerkük'ün Türkiye'nin Vietnam'ı olacağından kuşkumuz yok. Unutulmasın ki, Saddam diktatörlüğü kalıcı değildir, Irak'da bir halk vardır ve Irak'ın kuzeyinde savaşan bir halk vardır. Kuzey Irak'daki kürt halkının Türkiye'nin dostu olmadığı pis bir kandırmacadır...
KERKÜK sorunu, karşısında yalpalamayı bağışlamayacak kertede önemlidir. Yok canım, olur mu, demeyelim. Bugün ülkemizde demokratlığın en önemli ölçütlerinden biri, Kerkük sorunu karşısındaki tavır olmaktadır. Türkiye'de barış ve demokrasi güçleri vardır...
SONUNDA GÜN'ün bu sayısını 1000 liraya aldınız. Nedenlerini sizler günlük yaşamınızda canlı biçimde yaşıyorsunuz. Abone fiyatını oldukça düşük tutarak, bu yolla bir tek sayıyı 1000 lira yerine 416 liraya edinebileceğinizi anımsatmak istiyoruz!
Sevgiyle, dostlukla.

İÇİNDEKİLER

Sahibi: **Sami Alptekin**
Yazıişleri Müdürü: **İsmail Doğaner**
Sendika ve İşçi Sorunları Danışmanı: **Özcan Kesgeç**
Yönetim Yeri: 856. Sokak, 3/502, Konak-İzmir, 13 72 66
İstanbul Bürosu: **Taner Renda**, Asmalı Çeşme Sokak, 14/2, Sultanahmet-İstanbul
Ankara Bürosu: **Cemil Turan**, Menekşe Sokak, 27/5, Kızılay-Ankara, 118 38 26
Adana Muhabiri: **Ömer Uz**
Kıbrıs Muhabiri: **Zeki Erkut**
Abone Koşulları: Yurtiçi/Yıllık 5000 lira - Altı Aylık 3000 lira
Yurtdışı/Yıllık 30 DM - Altı Aylık 15 DM
Posta Çeki No: 27580 8, İstanbul
Baskı: Kent Basımevi
Film: Delta Grafik
Genel Dağıtım: Hür Dağıtım

GERÇEK SENDİKAL YENİLENME

TÜRK-İŞ hükümetin uzlaşmaz ve dayatmacı tutumunu kırmak ve sorunların temel çözümüne yönelmek için aldığı beş aşamalı eylem kararlarının ilk iki adımını gerçekleştirdi. İkinci adım olan ülke çapında yemek boykotu eylemi işçi sınıfı ile de sınırlı kalmayarak, iktidarın ekonomik politikasından zarar gören ve enflasyona karşı kendisini koruyamayan halk yığınlarının yaygın desteğini ve sempatisini kazandı. Bu durum ve eylemlerin başarılı biçimde gerçekleşmesi daha sonraki eylem kararlarının uygulanabilirliği ve başarısı konusunda olumlu anlamda çok önemli ipuçları verdi.

Eylem kararlarının özü, iktidarı sorunların çözümüne zorlamak için ülke çapında TÜRK-İŞ'in üretim içindeki etkinliğini ortaya koymasıdır. Bir başka deyişle TÜRK-İŞ işçi sınıfının sorunlarının bir bölümüne çare bulabilmek için gerçekten güçlü olduğu ve sonuç alabileceği bir alanda mücadele etmeye karar verdi. Bu anlamda TÜRK-İŞ artık iktidarın karşısına ricacı diyalog politikalarıyla çözüm arayan sendika yöneticileri olarak değil, milyonlarca işçinin eylemde kaynaşmış iradesi ve gücüyle çıkmaya karar verdi. Rotasını çıkmaz yollardan kurtararak aydınlık bir doğrultuya çevirmeye doğru eğilim gösterdi.

Bütün sorunlar da buradan kaynaklanmaktadır. TÜRK-İŞ bırakalım iktidarlarla karşı karşıya gelmeyi, çoğu zaman işyerleri düzeyinde grevlere giderken bile aşırı tedirgin davranan bir olumsuz sendikal geleneğe sahipti. Son yıllarda uygulamaya çalıştığı eylem çizgisi kendi sendikal geleneğine ters ve alışık olmadığı bir yoldu. İşte işçi sınıfı içinde ve kamuoyunda gözlenen TÜRK-İŞ'in kararlılığı ve eylem kararlarını sonuna kadar ugulayacağı konusundaki tedirginliğin nedeni de bu özelliğiydi.

Dergimizin arka sayfalarında TÜRK-İŞ'in 1980'den buyana demokrasi ve sendikal sorunlar konusunda izlediği çizgiyi gösteren bir kronoloji yer alıyor. Bu kronolojiye bakıldığında TÜRK-İŞ'in nasıl inişli çıkışlı ve geri dönüşlerle dolu bir çizgi izlediği kolayca görülüyor. Örneğin en az son eylem kararları kadar iddialı olan, üretimi yavaşlatmayı da içeren 16 Mart 1987 tarihli Başkanlar Kurulu kararları çürütüldü ve uygulanmadı. Bu kararlardan sonra TÜRK-İŞ somut durumda herhangi bir değişiklik olmadığı halde yeniden hükümetle ricacı diyalog politikasına döndü.

Ancak yine kronolojiye bakıldığında TÜRK-İŞ'in bütün geri dönüşlü çizgisine karşın her adımda ricacı diyalog politikasından daha çok uzaklaştığı da görülüyor. Yaşam TÜRK-İŞ'i kişisel tercihlerin dışında ricacı diyalog politikasını terke zorluyor. Siyasal görüş ayrımlarına karşın, sendikal eğilimlerin önemli bir bölümünü demokrasi ile sendikal haklar arasındaki bağı anlamaya, işçi sınıfının etkin katılımı ile verilen mücadelenin ancak sonuç alabileceğini görmeye zorluyor.

TÜRK-İŞ'in geri dönüşlü ilerlemeleri ve kararlılığı konusunda duyulan kuşku ve tedirginlikler sendikal yenilenmenin ağır, sancılı ve önemli ölçüde de nesnel koşulların ürünü olarak gelişmesindendir. Bu nedenle TÜRK-İŞ'in işçi sınıfının mücadeleye doğrudan katılmasını sağlayan her adımı yalnızca iktidarı birşeyler yapmaya zorlamakla sınırlı kalmıyor, kendisi üzerinde de yenileştirici önemli sonuçları oluyor.

Bu nedenle eylemler konusunda engelleri ne abartmak, ne de eylem sarhoşluğuna kapılmak gerekiyor. TÜRK-İŞ'te son yıllarda görülen gelişmeler siyasal tutum farklarına rağmen, işçi sınıfının çıkarlarına uygun ve demokrasiyi geliştirici yakınlaşmaların olanaklı olduğunu kanıtlıyor. Dürüst sendikacıların ortaklığı ve işçi eylemlerinin mücadeleci ve coşkulu ruhundan güç alan yeni önder kadrolar önümüzdeki kongreler döneminde köklü bir sendikal yenilenme yönünde güçlü zorlamalarda bulunabilir. Bu mutlaka başarılmalıdır. Çünkü nedenleri ne olursa olsun eylem kararlarından yeni bir geriye dönüş veya başarısızlık yığınlar içinde yaygın bir umutsuzluk ve çürümeye neden olabilir.

Görülüyor ki TÜRK-İŞ alışık olmadığı bir mücadele çizgisini yeni bir çalışma tarzıyla değil de eski yöntemleri ile uygulamaya çalışıyor. Bu açık bir çelişkidir ve mücadeleyi başlıbaşına sakatlayan bir tutumdur.

İktidarın ve işverenlerin kolayca sineye çekemeyecekleri üretimi durdurma eylemlerinin yalnızca açıklayıcı ve buyurucu kanallarla başarılması oldukça zordur. Ülke çapında başarılan yemek boykotu işçi sınıfı içindeki potansiyeli ve yığınların duygularını bizlere gösterdi. Bu eylem işçilerin haklılığına inandıklarını, sendikalarca yeterli önemin verildiğini ve sahip çıkıldığını gördükleri ve yapacakları eylemin sınırlarını açıkseçik kavrayabildikleri eylem biçimlerine kolayca intibak ettiklerini gösterdi. Bir yemek boykotu eyleminde eylemin niteliği gereği sendika yönetici ve temsilci toplantıları, basın vb. gibi araçlarla başarılan işin üretimi durdurma gibi bir eylemde aynı ölçüde başarılı sonuçlar vermesi beklenmemelidir.

Bu nedenle TÜRK-İŞ'in önünde milyonlarca işçiye eylemin niteliğini ve ne yapılması gerektiğini kavratmak görevi duruyor. Eylemin hazırlandığı alanlar sendikaların genel merkez ve şube binaları değil, doğrudan fabrikalar ve işyerleri olmalıdır. Sendikal çalışmalar fabrikalara ve işyerlerine taşınmalıdır. Sözkonusu olan bir genel grev olduğundan bütün fabrikalarda ve işyerlerinde ortak bir coşku, kaynaşma ve dayanışma duygusu yaratılmalıdır. Bir başka deyişle, işçileri tek tek fabrikaların sınırlarına kapatmamak, bölgeler ve iller düzeyinde tek bir parça gibi davranabilen bir işçi hareketinin koşullarını hazırlamak gerekiyor. İstanbul ve Adana mitingleri bu amaçla değerlendirileceği gibi, işyerlerinde ve işyerlerinin birçoğunun katılacağı toplantılar ve tartışmalar hazırlıklara önemli katkılar yapacaktır. Bu anlamda birçok ilde değişik işkollarına bağlı sendikaların şubelerinin ve temsilcilerinin kendi aralarında oluşturdukları dayanışma ve bilgi alışverişi amaçlı biraraya gelişler eylem kararları öncesinde koşullara tam denk düşen biçimlerdir.

Daha önce HAK-İŞ'le işçi haklarını savunmak için aynı masaya oturan TÜRK-İŞ'in, yemek boykotu sırasında bağımsız sendikaların ve diğer kesimlerin eylemi ile kendi eylemini birleştirmek için oldukça rahat davrandığı görüldü. Bu tutumu genel olarak işçi sınıfının çıkarlarına uygun düşen, eylem kararlarını olumlu biçimde etkileyen bir tutum olduğu görülüyor.

‘‘Üretimden gelen gücü kullanalım.’’

Türk-İş'in yemek boykotuyla uygulamaya koyduğu eylem kararları, işçi sınıfı içinde heyecanla karşılanırken, kamuoyunun da dikkat merkezinde yeraldı. Özal hükümetinin ekonomi-politikasının özellikle işçi sınıfını ve emekçi yığınları hedef alan niteliği, böylelikle yaşadığımız dönem içinde en ciddi tepkisini, Türk-İş'in gerçekleştirmeye koyulduğu bu eylem kararlarında buldu. üç ayı kapsayan bir dönem boyunca adım adım uygulanması düşünülen eylem kararlarını, kendileri de eylemlere katılan işçilerle tartıştık. Tartışma oturumumuza; **Belediye-İş** Taşıtlar Şubesi yöneticisi **Haydar Şahiner, Petrol-İş**'e bağlı Birleşik Alman işyeri baştemsilcisi **Erol Koca, Deri-İş**'e bağlı Ceylan Deri işyeri temsilcisi **Ali Ekber Barmağıç, Kristal-İş**'e bağlı Paşabahçe işçisi **Mehmet Reşit Gülle** katıldı.

GÜN □ Arkadaşlar, 1988 yılının hemen arifesinde ve ertesinde, Özal hükümeti, özellikle işçi sınıfını ilgilendiren bir dizi ekonomik karar aldı. Bu kararlar aynı zamanda toplumun bütün kesimlerini de hedef alıyordu. İşçi sınıfının bir bütün olarak ekonomik kıskaç içine alınması, sendikaların toplu pazarlık gücünün kırılması amaçlanıyordu. Türk-İş buna karşı, özellikle 1987 yılı içindeki suskunluğunun ertesinde, çeşitli toplantılar sonucu bir dizi eylem kararı aldı. Bu eylemlerle, hükümetin çalışan yığınlar üstündeki baskılarının geriletilmesi amaçlanıyordu. Önce bölge toplantılarıyla uygulanmaya başlanan eylem kararları, en somut haliyle de yemek boykotunda ifadesini buldu. Önce yemek boykotunu değerlendirelim. Yemek boykotunu hem bir eylem biçimi olarak, hem de Türk-İş'in eylem kararları içinde nasıl bir yeri olduğunu, sonuçlarını, hangi sorunlarla karşılaştığını tartışalım. Erol arkadaş, senden başlayalım.

Erol Koca □ Konuya yemek boykotunun değerlendirmesiyle girmek, herhalde tam açıklayıcı olmayacak. Yani, Türk-İş önce bu eylem kararına neden gerek duydu? İki olağanüstü Başkanlar Kurulu Toplantısı yapıldı. Birincisinde bakan değişikliği olmuştu. Üç ay süre tanıyalım, bekleyelim, ondan sonra bir değerlendirme yaparız gibi bir karar çıkmasına karşın, yanılmıyorsam yirmi-yirmi beş gün sonra, 11 Şubat'ta ikinci kez olağanüstü toplanan Başkanlar Kurulu'nda eylem programı ortaya çıktı. Bu kısa sürede Türk-İş neden böyle bir tavır değişikliğine gerek duydu?

Bana göre, tabandaki canlılığın yönetim birimlerine aksetmesi etken oldu. Tâbii bu tartışıldı: bu eylem programı yeterlidir, yetersizdir, önce genel grev yapılmalıydı gibi. Benim düşüncem; içinde bulunduğumuz koşullar içinde, Türk-İş'in konumunu değerlendirerek bakarsak, uygulanabilme şansı olan bir program vardır. Çünkü, yemek boykotuyla başlanıyor, işyerleri özelinde bir sorunla ilgili bir eylemle değil... Türk-İş'e karşı tabanda bir güven bunalımı var. Yemek boykotu sıradan bir eylem ama, ortak hareket etmeyi ön plana çıkaracaktır. Yaptırım gücü olan bir eylem de değildir tabii. Yemek boykotu, esas silah olan, üretimden gelen gücün kullanılmasına yardımcı olacaktır. Ancak o zaman yaptırımı olan bir eylem biçimine dönüşebilir. Hükümetin ve sermayenin en çok endişe duyduğu da budur.

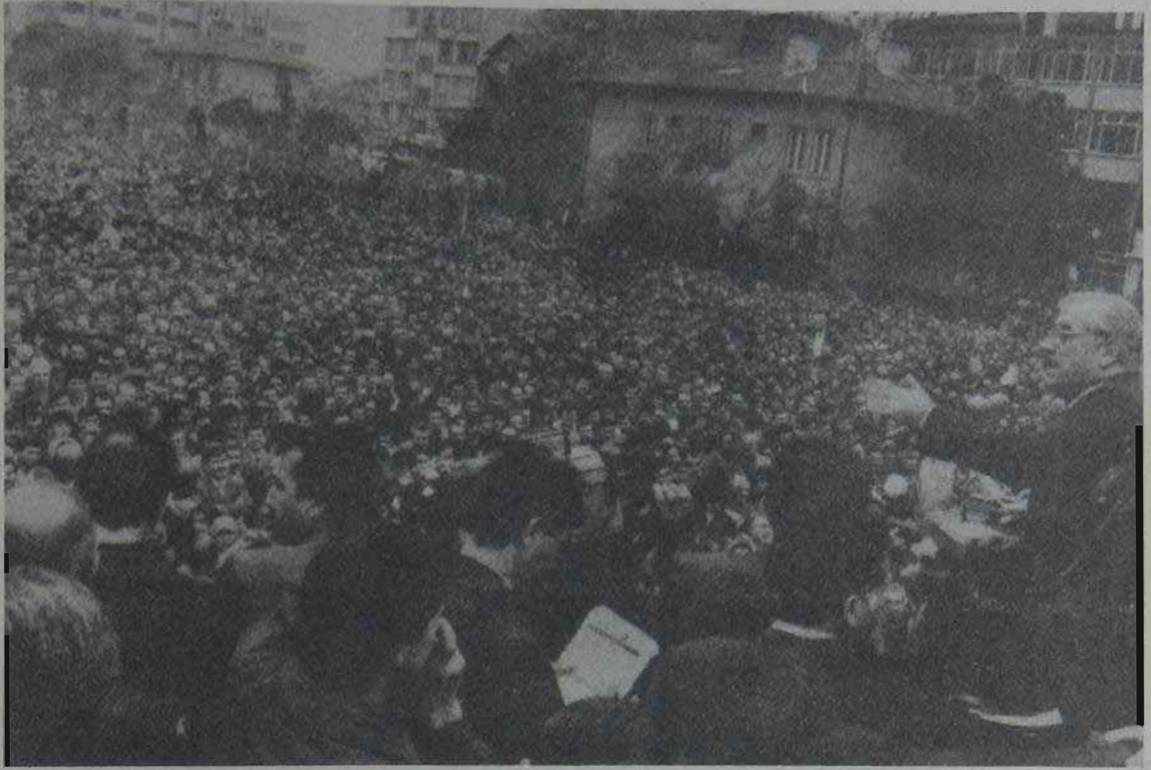
Yemek boykotu tutmuştur. Türkiye genelinde başarılı olmuştur. Hattâ ilk kez geniş halk kitlelerinin daha sıcak bakmasını sağlamıştır. Herkesin şikayetçi olduğu hayat pahalılığı zeminini içine almıştır. Yemek boykotu, bugüne kadar pasif bir görünüm içinde olan Türk-İş'e rağmen, işçi sınıfının eyleme yatkın olduğunun, birlikte hareket edebileceğinin de ifadesi olmuştur.

GÜN □ Haydar arkadaş, bir sendika şube yöneticisi olarak, size bağlı işyerlerindeki işçilerin düşünceleri, tepkileri, boykota katılış biçimlerine ilişkin bazı izlenimlerin olmuştur. Katılım konusunda da değişik görüşler öne sürülüyor. Özal yüzde ellinin altında olduğunu öne sürüyor. Türk-İş çevrelerinden yüzde 90'ın üzerinde katılım olduğu belirtiliyor. Katılımın düzeyi konusunda da bize bilgi verebilir misin?

Haydar Şahiner □ Katılım bizim işyerimizde yüzde yüzdü. Biz daha önce de sendikamızdan bağımsız olarak yemek boykotu yapmıştık. Tüm basına da yansımıştı. Hattâ üyemiz olmayan memurlar da katılmıştı. Ve yemek paydosunda, arkadaşlar açık biçimde, kapının önünde toplandılar, basına baskıları, hayat pahalılığının yaşamı çekilmez duruma getirdiğini, bu ücretle evlerine ekmek bile götüremediklerini anlattılar.

GÜN □ Memurların tepkilerinden sözettin. Bu çok önemli. Sizin işyerlerinizde memurlar yoğun olarak var herhalde. Onların ilgileri ve yemek boykotuna karşı tavırları nasıl oldu?

Haydar Şahiner □ Bence çok olumluydu. Hükümete, hayat pahalılığına karşı, işçilerin ve tüm çalışanların haklarına uzanan ellere karşı ilk tepki oldu. Memurlardan da bu tepkilerin devam edeceği gibi olumlu izlenimler vardı. Bir de ayrıca, özellikle şubeler düzeyinde, artık taban bizi aşıyor diyerek, ken-

di genel merkezlerine, Türk-İş üst yönetimine dayatmalar başlamıştı. Bunların eylem taraftarı olmadıkları ortadaydı. Bir de duyarlı kadroların işçilerle birlikte dayatmalarıyla bu kararlar ortaya çıktı. Şunu ben gördüm: Türk-İş bu kararı kerhen aldı. Türk-İş, Bölge Temsilciler Toplantısı'na da zaten zorla gelmişti. Türk-İş adına bir yazı bile hazırlanmamıştı. Hedefleri, ülkedeki durumu anlatan bir pankart bile asılmamıştı. İkincisi, işyerlerinde planlı programlı biçimde, bu eylemin önemli bir eylem olduğu anlatılmadı. Sen yemek yemiyorsun ama, küçümsenecek bir eylem değildi. İşverenlere karşı bir eylem yapıldı. Eylemler çeşitli olabilir, sonuçları da farklı olabilir; ama eylem eylemdir, bence yerinde de olmuştur.

GÜN □ Bu düşüncenin bütün işçilerin de düşüncesi olduğunu söyleyebilir misin? Yani işçilerin çoğunluğu bu eylemlerin tabanın baskısıyla gerçekleştiğinde birleşiyorlar mı?

Haydar Şahiner □ Evet, birleşiyorlar.

GÜN □ Ali Ekber, sen bu eylemlerin özellikle nedenleri üstünde durabilirsin. Türk-İş'i bu eylem kararlarını almaya iten nedenler nelerdi? Ve eylemin örgütlenmesinde karşılaşılan sorunları değerlendirir misin?...

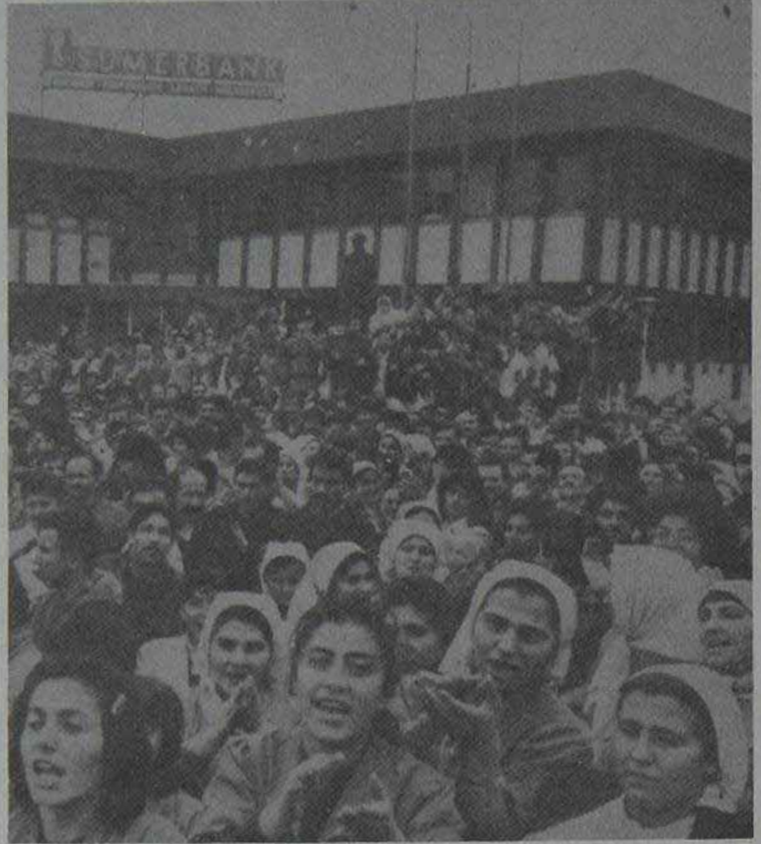
Ali Ekber Barmağıç □ Bu soruya daha sağlıklı cevap verilebilmesi için, 80 öncesi dönemi kısaca gözden geçirmek lazım. 80'den önce Türk-İş dışında gerçekten çok çetin bir mücadele vermiş değişik bir sendika vardı: DİSK. Türk-İş o platformda onun çok çok gerisindeydi. DİSK demokrasi mücadelesini de kendisine hedef almıştı. 80'li yıllara gelindiğinde, bir askeri darbe yaşandı. İşçi sınıfının 60-80 yılları arasında kazanmış olduğu ekonomik ve demokratik haklar bir çırpıda alınıp götürüldü. Pekçok sendikanın kapısına kilit vurulurken, Türk-İş'in kapısına kilit vurulmadı. Ancak o da getirilen yeni kısıtlamalar ve antidemokratik yasalarla iş yapabilme durumundan çıkarıldı. Türk-İş anti-demokratik hükümete, düzene karşı hiçbir tepki göstermedi, hattâ o dönemde kurulan hükümete bir temsilcisini de vermişti. 85 yılında artık grev yapılabilir, sendikal faaliyetler sürdürülebilir hale gelinmeye başladı. Uygulanan ekonomi-politikanın işçiler, memurlar, dar gelirliler üstündeki baskılarının çekilmez hale gelmesi sonucu, iktidara karşı tepkiler yoğunlaştı. Türk-İş'in zaten uzlaşmaş olan emek-sermaye çelişkisini uzlaşır duruma getirmek isteyen yönetimi, artık tabandaki kıpırdanmalarla, baskılarla, dayatmalarla bazı eylem kararları alma zorunluluğu duydu. Ancak şu noktaya dikkat etmek lazım. Özellikle seçimlerin arifesine kadar geçim sıkıntısından sözeden Türk-İş, seçim döneminde, bekle-gör havasına girdi. Seçimlerin eski hükümet tarafından yeniden kazanılmasıyla, bu kez ona karşı kitlelerin tepkilerini kısıtlı da olsa dile getirmeye çalıştı. Baktı ki antidemokratik yasalar geçerliliğini sürdürüyor, Türk-İş yeni kararlar alma zorunluluğunu duydu. Benim kişisel kanım, sosyal demokrat sendikaların ve özellikle işçilerin hoşnutsuzluğunun

onları getirdiği noktada bu kararları aldılar. Ancak alınan kararlar içinde, en önemli olanı, üretim silahını uygulamak lazım. Yemek boykotu Türkiye genelinde işçi sınıfının nabzını ölçmek açısından, bir ölçü olarak kabul edilirse, başarılı geçmiştir.

GÜN □ Türk-İş eylem kararları yalnızca işçileri değil, demokratik güçlerin tümünü de ilgilendiriyor. Genellikle Türk-İş'in çeşitli dönemlerdeki eylem kararları yalnızca işçi sınıfını harekete geçirebiliyor. Onun dışındaki çalışan kesimler, memurlar, teknik elemanlar, hattâ demokratik bir güç olarak öğrenciler bu eylemlere katılma olanağı bulamıyorlar. Bu durum Türk-İş'i, işçi hareketini de yalnız bırakıyor. Türk-İş'in yalnızlıktan kurtarılması için, demokratik kamuoyunun örgütlü dayanışması, bu savaşıma katılması nasıl olabilir?

Mehmet Reşit Gülle □ Demokratik kamuoyunun eylem kararlarına katılımı, Türk-İş'in aldığı kararlardaki samimiyetle belli oranda çakışıyor. Yani Türkiye'de işçi sınıfının, kendi bağlı olduğu konfederasyonun aldığı kararlardaki samimiyetsizliği doğrultusunda endişelerin varolması, aynı zamanda toplumun diğer katmanlarında belli endişeleri beraberinde getiriyor. Türk-İş bu eylem kararlarını, arkadaşların da belirttiği gibi, tümüyle kendisi sınıfsal mücadele anlayışına sahip olduğu için almadı. Hükümetin aldığı kararlar, işçi sınıfı üzerindeki baskılar, Türk-İş'i birtakım kararlar almak zorunda bıraktı.

Yemek boykotuna toplumun diğer kesimlerinin yaklaşımı bence çok olumlu olmuştur. Türkiye'deki demokratik kitle örgütlerinin kapatılması, üstlerindeki baskılar, öğrenci derneklerinin bugüne kadarki baskılar sonucu fonksiyonlarının azalmış olması nedeniyle, bu katılımlar örgütlü olarak yapılamadı. Sadece demokratik kamuoyunda değil, birçok fabrikada yaşandı bunlar. Şube yönetiminin isterseniz yemek yeyin, istemezseniz yemeyin gibi bir yaklaşımla, eylemi kıracak bir pozisyona girmesine rağmen bu eylem yüzde yüzlük bir başarıyla sonuçlanmıştır. Bir kere hükümet çevreleri eylemin amacını saptırmak misyonunu yüklenmişlerdi. Özal her konuşmasında, sanki bu eylemler hükümetin ekonomi-politikasına karşı değil, sadece işverenlere karşı, ekonomik talepler çerçevesinde veriliyor diyerek, hükümeti olayın dışında tutmaya çalışıyor. İşte şimdi bize düşen, bu eylemlerin Türk-İş yönetimine ve şubelerdeki bağlantılarına rağmen hayata geçmesini sağlamak. Sadece işçi-işveren sürtüşmesinden kaynaklanmadığını, direkt hükümetin ekonomi-politikasının olumsuzluklarını hedeflediğini anlatırsak, demokratik istemleri öne çıkararak kararlar alırsak, dışımızdaki demokratik güçleri, memurları yanımızda bulacağız. Memurlar işçilerle birlikte yemek boykotuna katıldılar, öğrenciler birçok yerde yemek boykotu yaptılar.

"TÜRK-İŞ tarihinde ilk kez böyle bir karar aldı."

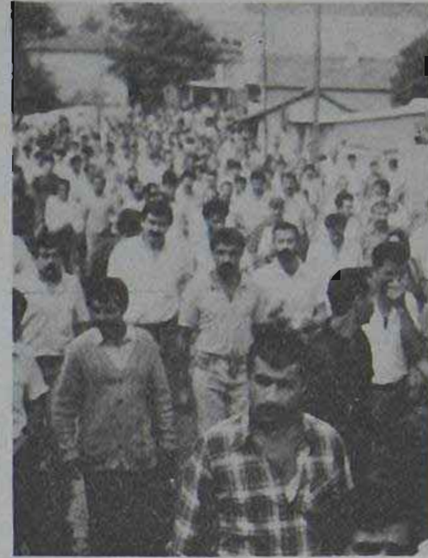
GÜN □ Eylem kararları genel bir iş bırakmayla sonuçlanacak. Erol, yemek boykotunun gerçekleşme biçiminden sonra, özellikle bütün ülke çapında, Türk-İş'e bağlı sendikaların iş bırakma eyleminin gerçekleştirilebilirliğini değerlendirir misin?

Erol Koca □ Bana göre burada şöyle bir çarpıklık var: Dünya işçi sınıfı hareketinde ya da Türkiye'de 80 öncesi DISK'in eylemlerine baktığımızda, şöyle bir şey görürüz: Konfederasyon düzeyinde, yazılı kararlar falan yok. Ama ilk kez bu eylem programı Türk-İş'e bağlı sendikaların yönetim kurullarında yazılı kararlar olarak belirleniyor. Ben İstanbul'daki Bölge Temsilciler Toplantısı'nı izledim. Orada Şevket Yılmaz'

ın dışında tüm sendikaların başkanları da birer konuşma yaptılar. Konuşmaların özü şuydu: eylemlerin yapılacağına dair and içildi. Ama işin aslı onların verdikleri sözler ya da andlar filan değil. Programın uygulanabilirliği, işyerleri düzeyinde yapılacak somut çalışmalara bağlıdır. Yazılı ya da sözlü verilecek sözlerin hiçbir anlamı yoktur. Eylemin iyi anlatılması gerekir. Bunu kolaylaştıracak yardımcı faktörler var: komiteler kurulması, komiteler arasında koordinasyon oluşturulması. Yemek boykotunda bana göre bunların hiçbiri yapılmadı. Duyarlı olan sendikalar üç-beş gün önce konuyu anlatmaya çalıştılar ve sonuçlar da buna göre alındı aslında. Yüzde yüz, ya da yüzde yüz elli katılım, kapsam dışı olan insanların da bu eyleme çekilebileceği, sendikaların bu konuda sadece kendi dünya görüşleri doğrultusunda yaptıkları çalışmalarla sınırlı. Ama genelde sistemli bir çalışma eksikliği de gözleniyor. Bu çok sıradan bir eylemdi. Hatta bir eylem de değil, bir uyarı. İşverenle işçi karşı karşıya gelmedi yemek boykotunda. Konu anlatıldığında, işverenler çoğu temsilciyi çağırmıştır sanırım, ne yapıyorsunuz filan diye. Biz size karşı değiliz, hükümete karşıyız denilmiştir. İşveren de hadi bakalım, benim yemeklerim de ziyan olmasın demiş, bu iş olup bitmiştir. Eylem üretimi, canalıcı noktayı hedef aldığında, çok büyük bir olasılıkla, işçiyle işveren karşı karşıya gelecektir. Üretimdeki aksaklık işvereni rahatsız edecektir. Bu önce iki saattir de, sonuç alınamadığında, 30 Mayıs'tan önce, süreli ya da süresiz iş bırakmadır, genel grevdir. İşveren o zaman tedbirlerini alacaktır. Hükümet de bu konuda açık tavrını koyuyor: Kapı önünde bırakırım diyor. Çok ciddi birtakım baskılarla karşı karşıya kalınacaktır. Bunu aşmanın yolu, önderlik eden insanların organizasyonu çok iyi sağlamasıdır. Sorunu çok iyi anlatmaları, çok sistemli bir çalışma yapılması gerekiyor. Bunun ötesinde beni endişelendiren bir tek şey var: Bu eylemlerin birbirine geçişindeki kıstas ne olacaktır? Diyelim ki yemek boykotu, İstanbul, Sakarya, Adana'da miting, miting sayısı şimdi artırılıyor, ardından Mayıs ayının ilk yarısında, iki saatlık iş bırakma eylemi. Ondan sonra, sonuç alınamazsa, 30 Mayıs'tan önce süreli ya da süresiz işi bırakma. Bu geçişteki ölçü ne olacak? Nasıl birgirişim genel greve geçişi ayarlayacak? Herkes bu konuda çalışmak zorundadır. Biraz önce Ali Ekber arkadaşımızın dediği gibi, bundan sonra görev aslında bizim. Türk-İş tarihinde ilk kez böyle bir karar almıştır. Yardımcı faktörlerle zenginleştirilirse, başarı şansımız artacaktır.

GÜN □ Ali Ekber, bu yardımcı faktörleri sen biraz açar mısın? Bir de, iş bırakma eylemi kuşkusuz yemek boykotuna benzemiyor; gerçekleştirilirse ne gibi baskılar olabilir? Bu baskılar nasıl göğüslenebilir?

Ali Ekber Barmağıç □ Tartışmanın hemen başında, arkadaşların ortak görüşleri, demokratik kazanımların tek yolunun üretime dönük faaliyetler olduğuydu. Üretime karşı eylem neyi getirecektir? İşçi sınıfıyla sermaye sınıfını karşı karşıya getirecektir. Bir anlamda, sermaye sınıfının koruyuculuğunu yapacak güvenlik güçleriyle de karşı karşıya gelinecektir. Yasalar oldukça olumsuz. Yasalarda genel grev hakkı yok. İşçiler böyle bir eyleme başvurduklarında mevcut yasaların dışına çıkmış olacaklardır. Hükümet tavrını açıkça belirtiyor. Bu işçilere bir tehdittir. Biz işçiler artık riskleri göze almak zorundayız. Bu riskleri aşmanın bir yolu da, işçi sınıfı dışındaki demokratik kuruluşlarla ortak eylemler geliştirme, onlarla organik ilişki kurmaktır. Bu güçler işçi sınıfının verdiği mücadeleden menfaati olan sınıf ve tabakalardır. Örneğin öğrenciler, memurlar, aydınlar, öğretim görevlileri, köylülük. Onlarla da bağları pekiştirmeliyiz. En önemlisi de, öncelikle sendika şubelerine, işçilere eylemin mutlak surette demokratik kazanımlar mücadelesi olduğunun anlatılmasıdır. İşçilerin eylemi bilinçli olarak yapmaları sağlanmalıdır. Böyle bir çalışma yapılabilirse, eylemin başarılı olabilmesi, sermaye sınıfının geri adım atması mümkündür. □

Çağrı, beklentiye uygun olursa

1 MART günü, Karabük Demir Çelik Fabrikalarında tam üç vardiya boyunca, yemekhaneler boştu.

Türk-İş yıllardır yürüttüğü politikayı, ülke gerçekleri, ucu yönetim kademelerine kadar uzanan baskılar ve en önemlisi, tabanın tepkisi sonucu terketmek zorunda kaldı. Aylardır ertelediği eylem programının ilk uygulaması olarak, tüm üyelerini yemek boykotuna çağırdı.

Yetkili tek sendika olan Çelik-İş, son güne kadar kararsız tutumunu sürdürüp, son gün yemek boykotuna karşı olduğunu açıklamasına rağmen, bıçağın kemiğe dayandığının bilincindeki Demir Çelik işçilerinin büyük çoğunluğu ülkedeki sınıf kardeşleriyle omuz omuza olduğunu gösterdi. İşçi olmanın bilincine varamayan bir avuç kişinin dışındaki bütün işçiler yemek boykotuna katıldı. □

ŞENOL YILMAZ/Demir Çelik işçileri adına

TÜRK-İŞ'İN EYLEM KARARLARI DÜNÜ-BUGÜNÜ

Derleyen İsmail Gül

12 Eylül 1980—30 Kasım 1985 Dönemi

14 Eylül 1980: TÜRK-İŞ örgütüne yolladığı genelgede, "teşkilatımızın çok dikkatli olması ve kapatılmadan bırakılmış tek işçi kuruluşu olan TÜRK-İŞ üyeliğine yakışmayan davranışlardan şiddetle kaçınılması gereklidir." dedi.

12 Eylül Hükumetlerine bakan verdi.

21-25 Aralık 1983: 1982 Anayasası'na EVET oyu verilmesini öneren TÜRK-İŞ bu görüşünü Çalışma Raporunda şöyle savundu: "Milli Güvenlik Konseyi yaptığı değerlendirmede önemini koruyan birkaç yön istisna edilirse, işçi görüşüne yer vermiştir."

1983: 2821 ve 2822 sayılı yasalar, oluşacak olan yeni TBMM beklenmeden, Milli Güvenlik Konseyi'nce yürürlüğe konuldu. Bu durum TÜRK-İŞ'te tam bir şaşkınlığa yolaçtı ve hiçbir tepkisi görülmedi.

26 Şubat 1984: Yüksek Hakem Kurulu'nun kararlarının ve hükümetle ilişkilerin olumsuz biçimde sürmesi üzerine Başkanlar Kurulu şu kararları aldı. "TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu ve Yönetim Kurulu, bu haksızlığı demokrasinin ve hür sendikacılığın korunup kollanması amacıyla yapacağı geniş toplantılarda işçilere anlatacak ve hak mücadelesini sürdürecektir."

Bu karar TÜRK-İŞ'in genel tutumu açısından önemli bir değişikliğin başlangıcıydı.

13 Mart 1984: Başkanlar Kurulu'nun kararı gereği İzmir'de kapalı salon toplantısı yapıldı. Yine bu amaçla seçilen 20 ilin 14'ünde mahalli düzeyde sorumluluk alan sendika temsilcileri ile toplantılar gerçekleştirildi.

3 Haziran 1984: İstanbul'da kalabalık sayıda işçilerin ve işyeri temsilcilerinin katıldığı bir açıkhava toplantısı yapıldı. Bu toplantıda TÜRK-İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz, "bugün burada demokrasi ile işçi hak ve hürriyetleri arasındaki ayrılmaz bağdan sözedeceğim" dedi. Bu sözler demokrasi ile sendikal hak ve özgürlüklerin arasında doğrudan bir ilişki olduğu anlayışının TÜRK-İŞ saflarında etkinlik kazanmaya başlaması bakımından önemliydi.

Ancak diğer toplantılar gibi başarılı İstanbul toplantısı da TÜRK-İŞ'in hükümetle yapmayı planladığı görüşme için bir baskı oluşturması amacına yönelikti. Yine İstanbul toplantısında Şevket Yılmaz, "işçi sorunlarının hükümet yetkilileri ile bir bütün olarak ele alınacağı gündemli toplantılar yapılması için girişimde," bulunulacağını açıkladı. Bu TÜRK-İŞ'in sorunlara hükümetle diyalog yoluyla çözüm aramaya devam ettiğini gösterdi.

17 Temmuz 1984: TÜRK-İŞ'le hükümet arasında bir "Doruk Toplantısı" yapıldı. Yüksek Hakem Kurulu'nun işçi aleyhindeki ilke kararları, yasal sorunlar ve hızlanan işçi çıkartmaları görüşüldü. Toplantıdan hiçbir sonuç elde edilemedi.

27 Aralık 1984: Şevket Yılmaz'ın TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu toplantısı sunuş konuşması geleneksel TÜRK-İŞ çizgisinin çözüme götüremeyeceğinin en üst kademelerde de **hissedilmeye** başlaması bakımından önemliydi. Bu konuşmasında Şevket Yılmaz şunları söyledi:

"Bugüne kadar geleneksel karakterimizi muhafaza ederek diyalogla sorunlarımızı çözmede ısrarlı olduk... fedakarlığın fazlasını işçiler olarak bizler yaptık. Bu fedakarlığı daha ne kadar sürdürebileceğimiz bu toplantımızda mutlaka ele alınmalı ve yeni bir çalışma planı tesbit edilerek gereği yapılmalıdır."

Toplantı sonucunda Şubat 1985'de hükümetle yapılacak doruk toplantısının **beklenmesi** kararlaştırıldı.

11 Şubat 1985: TÜRK-İŞ Hükümet doruk toplantısı yapıldı. Şevket Yılmaz toplantının başlangıcında yaptığı konuşmada, "TÜRK-İŞ olarak Türk işçisine reva görülen muamelenin değiştirilmesi"ni istedi, "Hükümet diyalog adına, her kesimden şikayet dinleyen ama sonuç olarak bildiğini yapmakta devam eden bir tutum içinde" dedi.

15 Şubat 1985: TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu toplantısında doruk toplantısının sonucu anlatılırken, "bazı konularda hükümetle anlaşmaya varıldığı izlenimi edinildiği," söylendi. Ancak hükümetin de yaygınlaşması için çaba gösterdiği bu havanın asılsız olduğu görüldü. Bir kez daha hiçbir sonuca ulaşılamadı.

10 Nisan 1985: Başkanlar Kurulu'nun açış konuşmasında Şevket Yılmaz, **"Öteden beri süregelen ve alıştığımız bazı şartlar ve kurallar değişmeye başlamıştır. Değişen şartlar ve kurallar karşısında bizim de kendi tavrımızı gözden geçirmemiz ve gerekirse kendimizi yenilememiz de çok doğal karşılanmalıdır,"** dedi. Şevket Yılmaz bu toplantıyı ve bütün teşkilatın yönetim kurullarının birlikte yapacağı toplantıyı yeni bir dönemin başlangıcı olarak niteledi.

Koşullar ve çözümsüzlük TÜRK-İŞ'i geleneğini gözden geçirmeye zorluyordu. Bu toplantıda "sokağa çıkmaktan" söz edilmeye başlandı.

11 Nisan 1985: Ankara yöneticiler toplantısı yapıldı. Tartışmalar sonucunda YHK'daki işçi temsilcilerinin geri çekilmesi, hiçbir toplu iş sözleşmesi imza töreninin yapılmaması, gelişmelerin işyeri temsilcilerine ve üyelere anlatılması için kapalı ve açık hava toplantılarının yapılması kararlaştırıldı.

15 Nisan 1985: TÜRK-İŞ YHK'daki temsilcisini geri çekti. YHK'nın işçi aleyhtarı bir durum kazandığını açıkladı.

29 Nisan 1985: Yeni bir TÜRK-İŞ hükümet doruk toplantısı yapıldı. Yine hiçbir sonuç elde edilmedi. Bu doruk toplantısından sonra TÜRK-İŞ yönetim kademelerinde diyalogla çözüm aramanın aleyhine bir hava oluştu. Ancak diyalog politikasından uzaklaşmanın gönülsüzce ve istemeden yapıldığı görülüyor.

12 Mayıs 1985: Bursa'da kapalı salon toplantısı yapıldı. Toplantıya işçilerin ilgisi çekilemedi.

31 Temmuz 1985: Samsun'da kapalı salon toplantısı yapıldı. Aynı gün Bölge Temsilciler toplantısı yapıldı.

1-2 Ağustos 1985: TÜRK-İŞ genişletilmiş Başkanlar Kurulu toplantısı yapıldı. Bu toplantı sonucunda yapılan açıklamada şu görüş yer aldı:

"TÜRK-İŞ sıkıntıların çaresini hükümetle birlikte arama ve çözüm yollarını birlikte bulma çabalarına karşın, aynı anlayışı görememiş, buna rağmen 'diyalog' gereğini ülke çıkarları açısından bir süre daha devam ettirmeyi uygun görmüştür... Eylül 1985'de başlayacak yeni yasama döneminin ilk iki ayında hükümetin ne gibi girişimde bulunacağı ve güvence vereceğinin son defa beklenmesi..."

Bu toplantı TÜRK-İŞ'in tereddütlü ilerleyişine ayak direyen eğilimin ağırlık kazandığı bir toplantı oldu.

Bu toplantının arkasından 28 ilde mahalli sendikacılarla işçi sorunlarının tartışıldığı toplantılar yapıldı.

30 Kasım 1985: TÜRK-İŞ'in hükümete tanıdığı sürenin sorunlara yeni sorunlar eklemekten başka bir sonucu olmadığı görüldü. Bu koşullarda toplanan Başkanlar Kurulu "etkin ve mutlak sonuç alıncaya kadar sürecek eylem dizisini tesbit," etti. 40 kişilik bir "Düzenleme Kurulu ve Tertip Komitesi" oluşturulmasına, açıkhava toplantıları, gösteri yürüyüşleri ve benzer eylemlerin yapılmasına, Bölgelerde il toplantılarına karar verildi.

1986: Kongreler ve Zigzaglı eylemler yılı

21 Aralık 1985: Ankara'da ICTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu)'nun da katıldığı sendikal sorunların çözümü için Parlamento'ya çağrı toplantısı yapıldı.

8 Şubat 1986: Balıkesir'de açıkhava toplantısı yapıldı.

21 Şubat 1986: İzmir'de "Ekmek, Barış, Özgürlük" mitingi yapıldı. Mitinge geniş bir işçi topluluğu katıldı, başarılı bir gösteri oldu.

22 Haziran 1986: Eskişehir yürüyüşü yapıldı. Bu yürüyüş Kasım 1985'te alınan kararların uzun bir sessizlik döneminden sonra yapılan tek eylem örneği oldu. **Tereddütler Kasım 1985 kararlarını sonuçsuz bıraktı.**

6 Ağustos 1986: Başkanlar Kurulu öncelikle Manisa, Samsun, Zonguldak ve Gaziantep illerinde yürüyüş ve miting yapılması kararı aldı. Bu karar Eylül ayında yapılacak olan ara seçimler öncesinde hükümet karşıtı bir tavır olması açısından önemliydi. Eylem için saptanan iller aynı zamanda seçim yöreleriydi. Hükümet toplantılara engel oldu. Eylemler basın toplantılarına dönüştürüldü ve bu biçimiyle yapıldı.

1986 Yılı: Sendikaların 830 şube ve Genel Merkez kongrelerinin yapıldığı yıl oldu. Bu kongrelerde ricacı diyalog politikası yerine tabanın katılımıyla örgütlü mücadele anlayışının geçirilmesi yaygın biçimde savunulduğu gözlendi.

14. Genel Kurul ve Sonrası

22-28 Aralık 1986: TÜRK-İŞ'in 14. Genel Kurulu yapıldı. Genel Kurulca kabul edilen sonuç bildirgesi şu sözlerle bitiyordu:

"Yukarıda sayılan ilke ve gerekleri yaşama geçirmek için örgütlü ve ilkeli mücadeleyi sonuna kadar verecektir. Bu nedenle 1987 yılı TÜRK-İŞ için **"eylem yılı"** başlangıcı olacaktır."

10 Şubat 1987: Çalışma Bakanının değişmesi üzerine TÜRK-İŞ'te diyalog umutları yeniden canlandı. TÜRK-İŞ'in talepleri yeni Bakana verildi.

16 Mart 1987: Yeni Çalışma Bakanı ile görüşmelerden sonuç alınamadı. Yeniden 14. Genel Kurul Kararlarının uygulanmasına dönüldü. 16 Mart tarihli Başkanlar Kurulu toplantısında önemli kararlar alındı. Bu kararlar şunlardı:

1. TÜRK-İŞ'in taleplerini içeren açık mektubun, tüm sendika yöneticilerinin katılacağı bir toplantıdan sonra topluca yürüyüşe geçilerek TBMM'ye verilmesi,

2. Erzurum, Adana, Konya, İzmit illerinde öncelikli olmak üzere miting ve yürüyüşler, toplantılar düzenlenmesi,

3. Grevlerle dayanışma girişimleri yanısıra dayanışma yürüyüşleri ve toplantıları yapılması,

4. Ödenen ücret kadar verim uygulanmasının başlatılması (bu karar işi yavaşlatma anlamına geliyordu),

5. İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin ihmal edildiği durumlarda şartlar iyileştirilene kadar işbaşı yapılmaması,

6. Fazla mesailerin yapılmaması.

Aşağıda da görüleceği gibi toplam **3 miting ve birkaç toplantı dışında bu eylem kararları uygulanmadı.**

24 Mart 1987: TBMM'ye yürüyüş polisin engellemesi ve yönetimin kararsızlığı sonucunda yapılmadı. Bu eylemdeki başarısızlık yeni Bakanla diyalog tartışmaları ile birlikte iyice su yüzüne çıkan TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu içindeki ayrışmanın başlangıcı oldu.

26 Mart 1987: Samsun Mitingi yapıldı.

10 Mayıs 1987: İzmit mitingi yapıldı. Samsun ve İzmit mitingleri başarılı oldu. Bu eylemlerde TÜRK-İŞ tarihinde görülmemiş bir tutum alınıyor, açıkça ANAP iktidarına hayır denilerek siyasal iktidara karşı tutum alındı.

4 Temmuz 1987: Başkanlar Kurulu yasakların kalkması için "Referandumda evet" oyu verilmesini kararlaştırıldı. Bu amaçla 33 ilde toplantılar ve konferanslar düzenlendi.

29 Ağustos 1987: Seydişehir Mitingi yapıldı.

Ekim 1987: TÜRK-İŞ 29 Kasım erken Genel Seçimlerinde ANAP'a oy verilmemesini kararlaştırdı. Bu karar TÜRK-İŞ'in partilerüstü politikasının tam tersi bir tutumdu.

29 Kasım 1987: Seçim sonuçları TÜRK-İŞ yönetiminde dalgalanmalara neden oldu. "Barışı kavgaya tercih ederiz, hükümet geçmişteki hatalarından kurtulur" umuduyla diyalog arayışları yeniden canlandı. Yeni Çalışma Bakanına zaman tanıma eğilimleri belirdi. TÜRK-İŞ Aralık ayı enflasyon oranını **bekleyeceğini** açıkladı.

10 Aralık 1987: TÜRK-İŞ ile HAK-İŞ arasında sorunları tartışmak ve ortak tutumlar aramak amacıyla ortak bir toplantı yapıldı. Bu toplantı değişik konfederasyonlar ve bağımsız sendikalar arasında eylem birliğinin zorunluluğunun işareti olması bakımından çok önemliydi.

28 Aralık 1987: Başbakan Turgut Özal'la TÜRK-İŞ yönetimi bir görüşme yaptı. Bir sonuç alınamadı.

10 Şubat 1988: TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu toplantısı yapıldı. Diyalog çabalarının sonuçsuzluğu olumsuz gidişe engel olunması için TÜRK-İŞ'in gücünü ortaya koyması yönündeki eğilimleri güçlendiriyordu. Bu eğilimlerin ağır basması sonucu TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu aşama aşama uygulanacak bir eylem planını kabul etti. Bu plan şöyleydi:

1) 7 Bölge Temsilciliğinde 1988 eylem programının anlatılacağı ve şube yöneticilerinin katılacağı toplantılar yapılması,

2) 11 Mart 1988 tarihinde ülke çapında yemek boykotu yapılması,

3) İstanbul ve Adana'da pahalılığı protesto mitingleri yapılması,

4) Mayıs 1988'de 2 saatlik genel grev yapılması,

5) Mayıs 1988'de sürekli veya süresiz genel grev yapılması.

28 Şubat-6 Mart: Eylem kararlarının ilk adımı olan Bölge Toplantıları yapıldı. Başta İstanbul'daki olmak üzere, toplantılar eylemin uygulanmasını yüreklendirecek canlılıkta geçti. Ancak TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Emin Kul'un Samsun toplantısında 1984 yılındaki İngiliz Maden işçilerinin grevini örnek göstererek, "eylem kararlarının uygulanmasının çok güç ve başarısızlığın kesin eylemler olduğu"nu söylemesi, eylem kararlarına imza atmadığını belirtmesi dikkat çekiciydi.

3 Mart 1988: Başkanlar Kurulu kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri konusunda kararlar aldı. Bu kararların en önemlisi **toplu iş sözleşmelerinin birer yıllık olarak bağıtlanmasıydı.**

11 Mart 1988: Eylem kararlarının ikinci adımı olan ülke çapında yemek boykotu gerçekleştirildi. Büyük bir katılım oldu ve başarılı biçimde sonuçlandı. □

Sendikal hareket ''diyalog'' ve uzlaşmacılık

''Diyalog yanlılarının uzlaşmacılık yanlıları; karşıtlarının ise, işçi sınıfının ekonomik-demokratik çıkarlarının gerçek, kararlı ve tutarlı savunucuları olduğunu söylemek için, kuşkusuz bu kavramların özde ne olduğunun ve farklı sendikal anlayışlarca nasıl kavrandığının kapsamının açıkça ortaya konulması zorunludur.''

ÖZCAN KESGEÇ

ÜLKEMİZDE kimi zamanlar, kimi sözcüklerin moda olduğu sık görülen bir olgudur. Sosyal ve politik alan da bu modanın oluştuğu ve geliştiği yerlerdendir.

Bu yazıda sendikal harekette günümüzün moda ve gözde sözcüğü olan "diyalog" üzerinde düşüncelerimizi belirtmeye çalışacağız. Uzlaşmacılığın bu sözcük ile olan ilintileri üzerinde duracağız. Sınıf ve kitle sendikacılığı ile uzlaşmacılığı ilke edinmiş sendikacılık anlayışlarında "diyalog" sözcüğünün kapsamını belirtmeye çabalayacağız.

"Bunlar, diyaloğu reddeden, uzlaşmaz, sınıf savaşçısı sendikalardır", "diyaloğa evet", "diyaloğa hayır", "Türk-İş yönetimi diyalog'dan yana", "Türk-İş'te bazı sendikalar diyaloğa karşı", "Çalışma Bakanı taraflar arasında diyaloğu kuracağız dedi", "bu iktidardan diyalog ile birşey beklenemez", "diyalog fare doğurdu" gibi sözler, son zamanlarda sıkça duyduklarımızdan anlamlı olan bazılarıdır.

Sendika çevrelerinde ve Türk-İş içinde "diyaloğa evet" diyenler ile "diyaloğa hayır" diyenler, dışa yansıyan görünümleriyle, çok farklı şeyler söylemeyen, buna karşın "hayırcılığın" ilerici sendikal hareketin gereği olduğu görünümünü vermektedirler.

Diyalog yanlılarının uzlaşmacılık yanlıları; karşıtlarının ise, işçi sınıfının ekonomik-demokratik çıkarlarının gerçek, kararlı ve tutarlı savunucuları olduğunu söylemek için, kuşkusuz bu kavramların özde ne olduğundan ve farklı sendikal anlayışlarca nasıl kavrandığının kapsamının açıkça ortaya konulması zorunludur. Bu yapılmadıkça, diyaloğa evet ya da hayır demenin hiçbir anlamı olmayacağı gibi, sözcüğün anlamı gereği "mantıksızlık" doğuracağı da kolayca gözlenebilir.

O halde, diyalog ve uzlaşmacılık sözcüklerinin anlamı nedir? Birbirleriyle doğrudan veya dolaylı ilintileri var mıdır? Birisi diğerini "otomatik" olarak doğurur mu? Üzerinde durulması gereken konulardır.

Yunanca kökenli, Fransızca bir sözcük olan "diyalog", sözlükte ve günlük konuşma dilinde, karşılıklı konuşma; oyun, öykü ve roman gibi yapıtlarda iki ya da daha çok kişinin konuşması ve bu türde konuşmalı yazılmış yapıt anlamları ile geçer.

Karşılıklı konuşmaya, ister kişiler, ister örgütler açısından olsun, "ilkesel" diyerek karşı çıkma olanağı kuşkusuz olamaz.

Ancak, bilineceği gibi, kimi sözcüklerin, sözlük karşılıkları ve günlük konuşma dilindeki anlamları, sosyal mücadelede kullanıldıkları, kapsadıkları anlamları ile her zaman tıpatıp uygunluk göstermezler.

Böyle olduğu için de, sendikal hareket için diyalog hükümetlerle, patronlarla karşılıklı konuşma yapmaya indirgenemez.

Sendikal hareket için diyalog; varlığın gereklerini yerine getirmede kullanılan bir eylem biçimidir.

'Hayır' diye haykırarak, 'diyaloğa' evet

Sendikalar konuşacaklar, diyalog kuracaklardır. Burada soru, kiminle ve nasıl diyalogdur. Kiminle sorusunun yanıtı, yalın ve açıktır: herkesle. Evet, sendikalar herkesle, toplumun her kesimi ile, bireysel ve örgütsel düzeyde konuşmak durumunda ve görevindedirler.

Hükümetlerle, işverenlerle, siyasal partilerle, demokratik kitle örgütleriyle, meslek kuruluşlarıyla, kamuoyu ile, basınla "diyalog" kurmak durumunda ve görevindedirler. İşlevleri bunu gerektirir.

Önemli olan nasıl ve niçin "diyalog"dur. Uzlaşmacılık ilintisi, yanıtlarda ve davranışlarda yatar. Bu yanıtlar ve davranışlar, ilerici sendikal hareket ile uzlaşmacılığı benimsemiş sendikal hareketi birbirinden ayırır.

Hükümetler ve patronlar için diyalog; genellikle kendi istemlerini ortaya koymaktan ve bunun ötesinde birşey olmayacağını belirterek, sendikalardan bunu kabul etmelerini istemek anlayış ve davranışından ibarettir. İşte buna yanaşmayanları "diyalog"dan kaçan taraf olarak suçlama demagojisi yaparlar. Tekellerin siyasal iktidarında, bu yapıları daha da açık görülür ve pervasızlaşırlar. Ülkemizin bugünkü somutu da budur. İşte sınıf sendikaları bunları bilerek ve bilinçle bu çevrelerle "diyalog" yaparlar.

Sendikalar herşeyden önce istem kuruluşlarıdır. Gündelik işlerden, küçük ya da büyük kollektif sorunlara, toplumsal sorunlara değin her alanda istemde bulunurlar. İstemleri vardır. İstemde bulunurken önermek durumundadırlar.

Önermeden istemde bulunmak, verilene, dikte ettirilene önceden evet demiş olmayı gerektirir. İstemi sadakaya dönüştürür.

"Diyalog"u eylem olmaktan çıkartıp "rica"cılığa ulaştırır. Kendi gücüne güvenmeye değil, hükümet ve patronların el uzatmasını beklemeye götürür. Kısaca reformizmin, uzlaşmacılığın batağına oturtur.

Oysa "öneri getiren güç" olma bilincindeki bir sendikal hareketin istemleri; onu uzlaşmacılığın rotasındaki bir diyalog anlayışının kıyısına bile yaklaştırmaz.

Kapitalizmin bunalımında, sermaye sınıfının esasen işbirlikçi sendikacılığa verebileceği "övütülecek tanesi"nin kalmayacağını, birinin açmazının, diğerinin açmazını da getireceğini, "öneri getiren güç" olduğunun bilincindeki sendikal hareket bilir.

Sınıf sendikaları toplumsal pazarlığın emekçiler için "artı bir" sonuç veren bir eylem olduğunu unutmaz.

İstemde bulunan, istemde bulunurken "öneren güç" durumunda olan sendikal hareket, hükümetler ve patronlarla diyaloga; demokrasi anlayışınıza hayır, tekellerin iktidarına hayır, halkı yoksullaştıran ekonomi politikanıza hayır, tüm çalışanlara karşı olan yüzünüze hayır, işçilerin ücretlerini enflasyonun gerisinde tutma eylemlerinize hayır, sendikal hak ve özgürlüklere karşı yüzünüze hayır, sizlere hayır, diyerek, razıdır.

Önerileri açıktır. Üyeleri, kamuoyu, herkes bilir. Tartışmaktan korkmaz. İkna için "diyalog" halindedir. Ama bekletilmeye, oyalanmaya tahammülü yoktur.

İstemlerde ve önerilerinde objektif ve gerçekçidir. "Ya hep ya hiç"in kendi tavrı olmadığının, olamayacağının ayrımındadır.

Balyozlarla boynu bükülmüş emek dünyasının, "yapılacak birşey yok, katlanmak gerek" düşüncesinin umutsuzluğuna ve karanlığına kapılmasına olanak tanımamanın yolunun da bu olduğunu bilir.

Ve nihayet, sendikal eylemin emekçilerin kollektif istencinin ve gücünün en etkin biçimde dile getirilişi olduğunun bilinciyle, bu biçimlerden hiçbirini dışlamaz. Diyalog da başka biçimleri gündemden kaldırıcı veya onları engelleyici bir unsur olmaz. Birbirini bütünleyen ve izleyen bir süreci oluşturur.

Kuşkusuz en iyi olan eylemler, en etkili ve her somut duruma en uygun olan eylemlerdir. İşçiler ve sınıf sendikaları, olayların akışını pasif bir biçimde bekleyemez ve herşeyin yoluna konulmasını, niteliği ne olursa olsun siyasal iktidarlardan ve kendi dışındakilerden bekleyemez. Belirleyici olan emekçilerin ne düşündükleri, ne istedikleridir. Emekçilerin mutluluğu onların dışındakilerce onlara rağmen asla sağlanamaz.

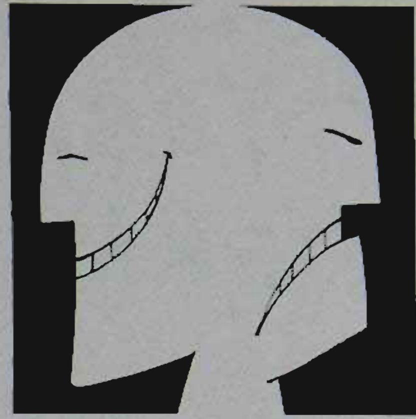
Bilgilendirerek ve işbirliğine çağırarak, diyaloga evet

Sendikalar için "diyalog" salt hükümetlerle ve işverenlerle sınırlı değildir. Başta üyeleri olmak üzere, diğer toplumsal kesimlerle olması gereken diyalog daha da önemlidir.

Sendika içi demokrasi diyebileceğimiz veya iç diyalog diye adlandırabileceğimiz bu olgu, sendikal hareketin işyerine, işçilere dayanmasını, kendi gücüne güvenmesini, "öneri getiren güç" olmasını sağlayacak olan yoldur. Bunu başarmak, diyalog eyleminin tüm alanlarında uzlaşmacılığa düşmesini önlemenin de ön koşuludur. Onsuz olmaz yanıdır.

Uzlaşmacılığın sözlük anlamıyla bile, çıkarlarından düşüncelerinden ödünler vererek, tek taraflı vazgeçmelerle uzlaşma siyasası olduğu anımsanırsa, böyle bir yapılanmanın buna olanak tanımayacağı açıkça görülür. İşçi sınıfı hareketi için uzlaşmacılık, ekonomik demokratik ve siyasal mücadeleyi burjuvazinin eline teslim etmenin adıdır. Kendi gücünün bilincinde sendikalar oluşturan işçi sınıfı için bu tehlike de yok olur.

Varlığını, ideoloji ortaklığı, siyasal kan ortaklığından değil, çıkar ortaklığından alan, hükümetlerden, siyasal kuruluşlardan, iş verenlerden bağımsız olan demokratik sendikalar, istem ve önerileri konusunda tüm kesimleri bilgilendirmek ve emekçi kuruluşlarını işbirliğine çağırmak için de "diyalog"da bulunurlar.

Doğrudan kendilerinin yapacağı görevlerin yanısıra katkıda bulunabilecekleri alanlar vardır. Unutulmamalıdır ki, kamu yaşamında etkinlik gösteren diğer örgütlerin yerine herşeyi kendileri yapamazlar, yapacaklarını ileri süremezler.

Bilgilendirmek, abartmadan ve hayale kapılmadan gerçeği söylemek, anlamak ve kendilerini anlatabilmek, diyalog bunun için de zorunludur.

Tüm bu belirtilmeye çalışılanlarla birlikte ve bütünsellik içinde sendikalar için "diyalog"; istemlerini bildirdiği, çözüm önerilerini getirdiği, tartışmaktan korkmadığı, sermaye sınıfının her alandaki örgütlerinin yaptıklarını ve yapmak istediklerini sergilediği, kamuoyuna kendisini anlattığı, diğer emekçi örgütleriyle dayanışmasını sağladığı ve pekiştirdiği, ulusal çıkarların savunucusu olduğunun kitlelerce daha iyi kavrandığı, özetle demokrasinin, barışın, özgürlüklerin ve ekmeğin kararlı savaşımcısı olduğunu gösterdiği ve sağladığı alan ve işlem olacaktır.

Türk-İş ve bağlı sendikaların aldıkları eylem kararlarını uygulayabilmeleri de, başarı sağlayabilmeleri de, böylesi bir "diyalog"u hayata geçirebilmelerine bağlıdır.

Güvenilirlik kazanabilmenin de, güvenilir olabilmenin de şaşmaz yolu kesinlikle budur. Asla unutulmamalıdır ki "bir fikir yığınlar tarafından benimsendiğinde, karşı konulmaz maddi bir güç haline gelir.". "Diyalog" demokratik sendikal hareket için amacı bu olan eylemin adıdır.□

İnsan Hakları Derneği, Nevzat Helvacı

"Yaşam hakkı için"

GÜN □ **Kısaca derneğinizin tarihi, kuruluşu hakkında bilgi verir misiniz?**

Helvacı □ Birleşmiş Milletler, 1946 yılında aldığı bir kararla, üye ülkelerin, insan hakları örgütlerinin kurulmasını özendirmesini, kurulmuş olanların desteklenmesini istemiş ve bu ülkelere çağrıda bulunmuştur. Bu çağrı birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de yankı bulmuş ve aynı yıl Mareşal Fevzi Çakmak başkanlığında ilk "İnsan Hakları Derneği" kurulmuştur. Bu derneğin genel sekreteri eski Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras idi. Bu derneğin yaşamı çok kısa sürdü, türlü etkilerle kapatıldı.

İkinci kuruluş 1962 yılında gerçekleştirildi. Bu kuruluş da birincisi gibi kısa ömürlü oldu. Son olarak 17 Temmuz 1986 tarihinde "İnsan Hakları Derneği" üçüncü kez kuruldu. Kısa süre önce kurulmasına karşın, kurulanların içinde en uzun ömürlüsü bu oldu, halen etkinliğini sürdürüyor. İlk genel kurul toplantısının yapıldığı 6 Haziran 1987 tarihinden sonra şubeli çalışmaya geçtik. Halen Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, İzmit, Bursa, Kayseri, Ordu, Trabzon, Diyarbakır, Denizli, Hatay illerinde şubesi var. Birçok ilden de şube açılması için öneriler almaktayız.

□ **Derneğinizin amacı nedir, buna uygun olarak bugüne dek hangi etkinliklerde bulundunuz?**

□ Tüzüğümüze göre derneğin tek ve belirli amacı, insan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için yapacağı işler şunlardır:

— Yurdumuzda insan hakları ile ilgili uygulamaları araştırmak, saptamak, kişilere, kamuoyuna ve ilgili mercilere duyurmak.

— İnsan hakları konusunda bilimsel inceleme ve araştırmalar

yapmak, yaptırmak ve bu alandaki gelişmeleri incelemek ve kamuoyuna duyurmak.

— Derneğin amacına uygun olarak açık oturumlar, seminerler, konferanslar, paneller, sempozyumlar, her türlü toplantı ve gösteriler yapmak, sergiler açmak, yayınlar yapmak, yarışmalar düzenlemek, ödüller koymak.

— Hükümlü, tutuklu ve gözetim altında bulunanların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal görüş ve inanç ayrımı gözetmeksizin yaşamlarının insan onuruna yaraşır koşullar içinde geçmesi doğrultusunda kamuoyunu aydınlatmak.

— Aynı amacı taşıyan öteki kuruluşlarla işbirliği yapmak.

□ **Diğer ülkelerdeki örneklerden sözeder misiniz? Bu alanda ne gibi örgütlenmeler sözkonusu? Uluslararası ilişkilerde bulunabiliyor musunuz? Bulunamıyorsanız, ne tür engeller sözkonusu, bunlar nasıl aşılabilir?**

□ Dünyanın birçok ülkesinde insan hakları derneği var. Bunlardan bir bölümü komite biçiminde örgütlenmiş ve çalışmalarını böyle yürütüyor. Değişik ülkelerdeki 41 örgütün oluşturduğu Dünya İnsan Hakları Federasyonu'nun merkezi Paris'de. Bu arada Uluslararası Af Örgütü ve Helsinki İzleme Komitesi de insan haklarına ilişkin çalışmalar yürütmektedir. Her iki örgütün birçok ülkede temsilcilikleri de vardır.

Derneğimizin bu örgütlerle organik bir ilişkisi yoktur. Dernekler Yasasına göre bu tür ilişki için hükümetin izni gerekmektedir. Bu nedenle ilişkilerimiz bilgi alışverişinden öteye gidememiştir. Diğer uluslararası ilişkiler de bu düzeydedir. Ülkemizi ziyarete gelen yabancı devlet ve kuruluş heyetleri, eğer konuları ve ilgi alanları içinde ise, derneğimizi ziyaret etmektedirler. Bunun gibi Türkiye'deki diplomatik temsilcilerin önemli bir bölümü zaman zaman derneğimizle görüşme isteğinde bulunmaktadırlar.

□ **1988 etkinlikleriniz ana hatları ile neler olacak?**

□ Derneğimiz, kuruluşundan bugüne etkinliklerini yaşam hakkı üzerinde yoğunlaştırmıştır. Darağacında, işkencede, cezaevlerinde, gözetim altında yaşam hakkı ağır bir tehdit altında bırakılmıştır. Bu nedenle biz de yaşam hakkının korunması yolunda etkinliklerimize ağırlık verdik. Bu doğrultuda hazırlanan işkence raporu, cezaevleri raporu genİş yankı getiren çalışmalar oldu. Ayrıca, uluslararası sözleşmelerin yıldönümlerinde hak ve özgürlük bilincini yaymak ve en geniş biçimde kamuoyu oluşturmak üzere, paneller, açık oturumlar vb. toplantılar düzenledik. En önemlisi örgütümüzün kuruluş amacı yolunda nitelik ve niceliğinin güçlenmesine çalışılmıştır. Yaşanılan olağanüstü dönemin sonuçlarından ve toplumun aldığı derin yaralardan kurtulabilmek için Genel Af ve Ölüm Cezasına Karşı bir kampanya yürütülmüş, yurtiçinden ve dışından büyük destek görmüştür. İnsan hak ve özgürlük kavramının ve bilincinin kazanılması ve kalıcı kılınmak amacıyla düzenlenen 1. İnsan Hakları Kurultay'ında türlü konular tartışılmış ve kurultayda sunulan bildiriler bir kitap haline getirilmektedir.

Bu yıl da yine bu konular gündemimizde tutulmakla birlikte, ça-

Semih Gemalmaz

''İşkence, rejimin niteliği gereğidir.''

İNSAN hakları ve uluslararası insan hakları belgeleri konusunda akademik çalışmalar yapan Semih Gemalmaz'la, işkence ve Türkiye üzerine konuştuk. Gemalmaz, işkencenin günlük pratik, siyasal iktidarın eğilimi ve yargının durumu toplamında, rejimin niteliği gereği olduğunu anlattığı söyleşimizde şunları söyledi:

GÜN □ **Konuşmaya, isterseniz Türkiye'de işkencenin, resmi çevrelerin ısrarla söyledikleri gibi münferit olaylar olup olmadığını tartışarak başlayalım.**

GEMALMAZ □ İşkence olgusu,

A) Türkiye somutunun en az son yirmi yıllık gündem maddesidir. Bunu saptamamız gerekir. Son sekiz yılın yaygın, sistematik ve yoğun uygulamalarının da altının çizilmesi gerekir. İkinci saptama, resmi siyasaya ilişkin. Resmi bakış açısı sorunu şöyle koyuyor: İlki, Türkiye'de işkence uygulaması istisnadır. Dolayısıyla, mevzuata göre de suç olduğu için, suçluluğu saptanan kişiler cezalandırılır. İkinci karşı sav şudur: Türkiye yönetimi bu tür uygulamaları önlemek için uluslararası denetim mekanizmalarını içeren uluslararası insan hakları belgelerinin tarafı olmaktadır. Resmi çevreler bu iki saptamayla bir rasyonelleştirmeye gidiyor: Olguyu yok sayıyor. Ancak bu dayanaksızdır.

Her iki saptamayı da ele alarak inceleyelim. İlk saptamamız, yani ülkemizin gündeminde işkencenin olduğuydu, açalım:

1. Yargı önüne götürülen sanık sayısı çok düşüktür.

2. Etkili yaptırımlarla mahkum edilen işkence suçlusu sayısı çok düşükdür.

3. Bu suçu işleyenler hakkında uygulanacak cezai hükümlerin çerçevesi caydırıcı değildir.

4. Etkin caydırıcılığı olmayan hükümler bağlamında bile:

A) Ya, cezanın alt sınırına hükmedilmesi olayı yaygındır.

b) Ya da daha az ceza yaptırımını içeren ve esas itibariyle bu suçun karşılığı olmayan kimi hükümlerin uygulanması söz konusudur.

5. Yargının bu suçu işleyenleri cezalandırmadaki çekingenliği ve ürkekliği gündemdedir. Bu bağlamda hukuk rejimi içerisinde eritilmiş bulunan yargı bağımsızlığının zedelenmesine bağlı olarak, siyasal erkin yargı üzerindeki baskısı söz konusudur.

6. Yargılamada kullanılan yorum biçimleri ve sonuçta ulaşılan hükümler bu suça ilişkin uluslararası standartlarla uyuşmamaktadır.

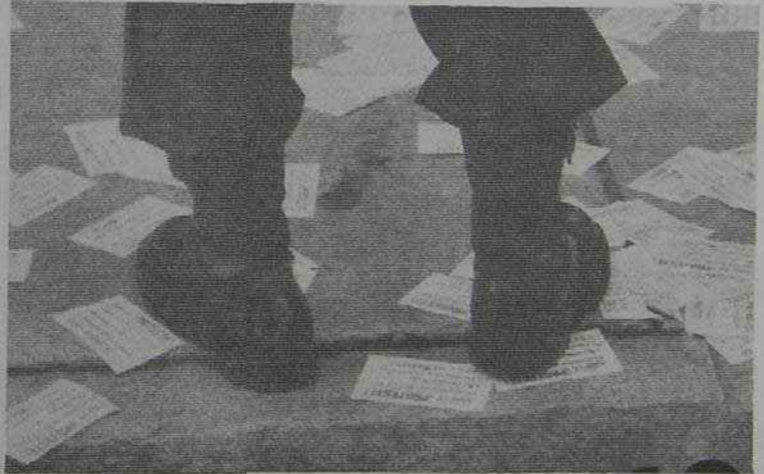
İkinci karşı sav olan uluslararası belgelere taraf olma olgusuysa şöyle gelişmektedir:

1. Başta siyasal erk olmak üzere hiç kimse taraf olunan ya da sadece imza konan, işkencenin önlenmesi sözleşmelerinin içeriği konusunda haberdar değildir.

2. Mevcut siyasal erkin bugüne kadar ki siyasa pratiği, bu konuda tam bir iyileştirme yapma kararında olmadığını kanıtlamaktadır.

a) Özgürlükleri daha da kısıtlar yasa tasarıları biçimlendirilmektedir.

b) İşkence sanıklarının hemen hepsi halen bilfiil görev başındadır.

---

lışma yaşamına ağırlık veren bir program gerçekleştirmeye çalışacağız. Yaşadığımız bu dönemde, insan hakları konusunda önemli sorunların birisi de ekonomik koşullardır.

Derneğimiz, bu koşulların iyileştirilmesini çalışma yaşamının demokratikleştirilmesinde görmektedir. Bu çalışmaların içinde İş Hukuku, Sosyal Politika, İşçi Sağlığı, Sendikal Hak ve Özgürlükler gündeme getirilecektir. Hak ve özgürlüklerin kazanılması ve kullanılmasını ekmek ve demokrasi bütünlüğü içinde görüyoruz. Ülkemizdeki emekçi kesimlerin yoksullaşma süreci, böyle bir çalışmayı zorunlu kıldı.

Programımız, çalışma yaşamının demokratikleştirilmesi, ekonomik ve toplumsal hakların önündeki engellerin kaldırılması amacına yönelik olacaktır. □

c) İşkence sanıklarının hemen hepsi rütbe yükseltimiyle taltif edilmişlerdir.

□ **Yasalarımız bu konuda neler getiriyor?**

□ 1) 82 Anayasası (md.17/III), "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz," der.

82 Anayasası (md. 40/II)'de, "Kişinin resmi görevliler tarafından vâki haksız ihlaller sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, devletçe tazmin edilir," hükmü vardır. (md.129/VI), "Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır," demektedir. Bunlar, Anayasanın temel haklarla ilgili hükümleridir.

2) 61 Anayasası (Md.14/III) "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz." (md. 14/IV) "İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz." diyordu.

3) TCK'nın (md. 243)'ü bu konudaki temel hükümdür. Bu madde, 1. İşkence yapmayı, 2. Zalimane, 3. İnsanlık dışı, 4. Haysiyet kırıcı **"muameleleri"** suç kapsamına sokmuştur. Hemen ekleyelim, TCK (md. 245) "Efrada karşı kötü muameleye" ilişkin olup, özellikle işkence suçuna özgüllenmemiştir.

□ **Yargı kararları pratiğimizde durum nedir?**

□ Bel bağlanan Anayasa Mahkemesi'nin hali. Anayasa Mahkemesi 27.12.1965 tarihli bir kararında askeri ceza kanununun "katıksız hapis" cezasının Anayasaya aykırılığı savını **reddetmiştir.** Ve şu gerekçeleri ileri sürebilmiştir:

"Katıksız hapis askerliğe özgü bir cezadır. Askerlik hizmetinin ve asker topluluğunun bünyesindeki özelliklerin doğurduğu bir ihtiyacı karşılar... Mahkeme hükmü veya disiplin amirinin buyruğuyla verilebilir... Yukarı haddi 21 gündür. Bu ceza hapis odasında tek başına geçirilir. Mahkum katı bir minderde yatar. Kendisine yalnız su ve istihkak miktarı ekmek verilir... Bu cezayı ancak yüzbaşı rütbesinde veya daha yukarı rütbelerdeki disiplin amirleri verebilir... Her ceza cezalıya bir acı getirir. Bu daha çok bir takım yoksunlukların sonucudur... Bugün ileri ülkelerde dahi henüz vazgeçilmesi mümkün görülmeyen hapis cezasında mahkumların en büyük yoksunluğu iradi ve hareket serbestliğini yitirmektir. Cezalı istediğini yapamaz; dilediğini, dilediği zaman yiyip içemez... Bu hapsin alelade hapisten farkı üçer günlük süreler için cezalının yiyeceğinin daha da sınırlanmış olmasından ibarettir... Katı minderde yatmak şartı cezaevlerinde yumuşak yatak bulundurmanın mutad olmadığı göz önünde tutulursa, hiç de ayrı ve ağır bir kural olarak görülmeyecektir... Katıksız hapis hekim gözetimi altında çekilen tek cezadır. Nihayet halkının büyük çoğunluğunun, ne yazık ki başlıca gıdasını ekmek teşkil eden bir ülkede, bir cezalının üç gün yalnız bu gıdayla yetinmek zorunda bırakılmasını eziyet ve işkence saymak gerçekçi bir görüş ve anlayış olamaz... Katıksız hapis 'insan haysiyeti' kavramına göre ölçüye vurulduğunda: Cezaevinde değil bir odada sağlık şartları altında gizlice ve tek başına çekilen, küçük düşürücü niteliği bulunmayan ve cezaevlerindeki olağan yiyip içme disiplininin kısa süreler için biraz daha daraltılmasından ileri gitmeyen..."

15 üyeden ancak 3 üye muhalefet şerhi koyabilmiştir.

AYM'nin bu kararı üzerinde yorum yapmak gereksizdir.

AYM, 15.6.1967 tarihli bir başka kararında CMUK'un (md. 116/II) tutuklunun demire vurulmasına olanak tanıyan ilgili maddesini, Anayasanın (md. 14)'ne nihayet aykırı görebilmiştir. Ama bu kararın 7-8 alındığına dikkat çekmek gerekir. Muhalif üyeler şunları yazabilmişlerdir: "Tutukluyu demire vurmak da tevkif gibi bir usul tedbiridir. Burada gaye, sanığı CMUK'un öngördüğü rejim içinde elde bulundurmaktan ibarettir. Tedbir ameliyata yatırılan hastanın elinin kolunun bağlanmasındaki zorunluluk kadar gerekli... tasarruftur."

Yargıtayımız ise 1987 sonbaharına dek, TCK (md. 243)'ü uygularken, bu maddenin içerdiği, "işkence", "zalimane muamele", "insanlık dışı muamele" ve "onur kırıcı muamele" terimlerinin içeriğini somutlaştıramamış, tanım getirememiştir.

Yargıtay kararlar pratiğinde bu hükmün uygulandığı olaylar ve eylemler, nitelik ve nicelik bakımından tutarsızdır. Örnek olsun, "Falaka", "dövme", "kıça cop sokma", "sigara ateşiyle bedeni yakma", "iki gün işten kalır hale getirme", "yedi gün işten kalır hale getirme" gibi.

Görüleceği gibi bu eylemlerin etkileri ve sonuçları farklılıklar göstermektedir.

5.10.1987 tarihli Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararındaysa (md. 243)'ün yasakladığı eylem türleri şu ölçütlere vurularak ayrıştırılmıştır:

-İşkence; bir kimseye maddi ve manevi nitelikte ezâ verici hareketler,

-İnsanlık dışı muamele; insanlık kişiliğini ve duygusunu incitici fiil,

-Zalimane muamele; mağdura yapılan maddi ya da manevi ızdırap verici her türlü muamele,

-Haysiyet kırıcı hareket; bir kimsenin namus, şöhret ya da haysiyetine saldırı niteliğinde olan fiil.

Bu ayrıştırma karara konu olan somut vakada, yedi gün işten kalır biçiminde dövülmenin işkence değil de, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele olarak nitelendirilmesi sonucuna yol açmıştır.

Adını açık koyarsak, dövme, sıradanlık ve yaygınlığından olsa gerek, hukuken belki de "bir anlamda" meşrulaştırılmıştır.

Kaldı ki, yukarda değinilen TCK (md.245)'in uygulanması eğilimin vehameti, bu maddenin TCK (md.243)'den temel ayrımının daha hafif bir ceza getirmesi gözönüne alındığında ortaya çıkmaktadır.

□ **Pratiğimiz ve yasalar açısından durum pek farklı değil, değil mi?**

□ Bu veriler uluslararası standartlarla karşılaştırıldığında arada us almaz bir uçurum gözleniyor. Üzerinde daha sonra durmak üzere sonuç olarak şunu söyleyeyim ki,

-Türk hukuk düzenlenmesi,

-Türk yargı kararları pratiği,

-Siyasal erkin siyasası ışığında, bir insanlık suçu olan işkence ve diğer kötü muameleler, bireysel, münferit ve istisnai, sapkın eylemler değil; rejimin niteliği gereğidir.□

Güney Dinç

Yurttaşlık hakları üstüne

"Suçlu olmadıkları halde, birçok yurttaşımız, nelerle karşılaşabileceklerini önceden sezdikleri için, çağrılara uyup geri dönmediler. Olumsuz raporlar, güvenilmez suçatımları nedeniyle vatandaşlıktan çıkarıldılar. Olağanüstü dönemlere özgü uygulamaların artık geride kalmış olması gerekiyor. Yasa yeniden gözden geçirilerek, yurttaşlıklarına son verilenlere "dönüş" olanağı sağlanmalıdır."

GÜN □ Bilindiği gibi, 12 Eylül'den sonra gerçekleştirilen bir yasa değişimi ile, "yurda dön" çağrısına uymayanların yurttaşlıklarına son verildi. "Güvensizlik Üçgeni" adlı kitabınızda, bu durumdakilerin sayılarının 14 bini aştığını söylüyorsunuz. Bu tür uygulamaları, olağan dönemlerin hukuk kuralları içinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

DİNÇ □ Türkiye'nin 24 Ocak kararlarıyla içine itildiği tutucu döngü, özgürlüksüzlüğü de birlikte getirdi. Neden? Çünkü böyle bir ekonomi özgürlük içinde yürütülemezdi. Ekonomik baskı, hukuksal baskılarla atbaşı gidiyor. Özellikle 12 Eylül'den sonra, "Türk-İslam Sentezi" yutturmacasının doruklaşması boşuna değildir. 24 Ocak kararlarıyla başlayıp, 12 Eylül'ün ardından Özal iktidarıyla yönlendirilen olaylar, ekonomide olduğu gibi hukuk ve düşün yaşamında da "Osmanlılık"a yöneliş niteliğindedir. Osmanlı'nın "kanunu muvakkat"larının yerini, bugün "kanun hükmünde kararnameler" aldı. Bir salgın biçimine dönüşen "güvenlik soruşturması, fişleme" gibi uygulamalar 2. Abdülhamit döneminin ünlü jurnallerinin yerini aldı. Eskiden Padişah hafiyelerinin "sadrazamları, vezirleri" rapor ettiği gibi, son günlerde, generallerin, valilerin fişlendiğini izliyoruz. Bu gidiş Osmanlılık'a dönüş değildir de nedir?

□ Bu açıklamalarınızın, yurttaşlıklarına son verilenlerle bağlantısı nedir?

□ Vatandaşlıktan ayrılanların malvarlıklarına el konması, esas bir Osmanlı geleneğidir. Eskiden Osmanlı Devleti halkından olup ta, başka devletlerin uyruğuna geçenlerin malları ellerinden alınırdı. 1852 yılında Aydın (İzmir) Eyalet Veziri Halil Kamil Paşa'ya gönderilen bir buyrukta, "Osmanlı uyruğundan olup da yabancı devletler uyruğuna geçenlerin, mallarını çocuklarının, eşlerinin üzerine yaptıkları" anımsatılarak, bu gibi durumlarda, "mal devirlerine izin verilmemesi" istenmekteydi. Bu durumdaki kişilerin tüm malvarlıklarının hemen satılarak devlete gelir sağlanması buyuruluyordu.

22 Şubat 1964 tarihinde yürürlüğe giren 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Yasası'nın 26. ve 35. maddelerinde buna benzer kurallar bulunuyordu. Yasa'da 17 Şubat 1981'de yapılan değişimlerle, 25. maddenin kapsamı olabildiğince genişletildi. Eskiden yalnız "Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış kişilerin" mallarına el konabilirken, yeni değişimlerle yargılanmak veya cezalarını çekmek amacıyla "...gelmesi için yapılan çağrıya üç ay içinde, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde bir ay içinde yurda dönmeyenlerin..." yurttaşlıktan çıkarılarak, mallarına el konacağı kararlaştırıldı.

Suçlu olmadıkları halde, birçok yurttaşımız, nelerle karşılaşabileceklerini önceden sezdikleri için, çağrılara uyup geri dönmediler. Olumsuz raporlar, güvenilmez suçatımları nedeniyle vatandaşlıktan çıkartıldılar. Olağanüstü dönemlere özgü uygulamaların artık geride

DİNÇ: "Yasa gözden geçirilerek, yurttaşlıklarına son verilenlere dönüş olanağı sağlanmalıdır."

kalmış olması gerekiyor. Yasa yeniden gözden geçirilerek, yurttaşlıklarına son verilenlere "dönüş" olanağı sağlanmalıdır.

□ **Türk Vatandaşlığı Yasası'na 1981 yılında eklenen kurallar kaldırılıp, yurttaşlıktan çıkarma kararları geri alınırsa, size göre sorun çözülmüş mü olacaktır.**

□ Elbette ki hayır! Böyle bir girişimi olumlu başlangıç olarak değerlendirebiliriz. Dışardakilerle yurttaşlık bağının yeniden kurulması, sorunun yalnız bir yönünü çözer. Asıl konu, Türkiye'nin demokratikleşmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Kimse kendisini, özgür istemiyle, yabancı bir ülkede sürgünlüğe mahkum etmez. T.C.Y.'nin 140, 141, 142, 163 ve 312. maddelerinde olduğu gibi, düşünceye konan yasaklar, dönüşü engelleyen temel etkenlerdir. Bunlar yalnız dışardakilerin değil, Türkiye'deki insanların acele çözüm bekleyen sorunları arasındadır. Düşünceye konan engeller, büyümüş, devleşmiş, giderek insanları da yasaklamıştır.

Sorunun bir başka çözümü de genel afta düğümlenmektedir. Geleceğe umutla bakabilmek için, yakın geçmişte açılan yaraların izlerini örtmek gerekiyor. Bu da henüz hangi demokratikleşme sürecinde olduğunu somut belirtilerinden anlayamadığımız toplumun rahat bir soluk alması için zorunlu koşuldur.

□ **Yurt dışına izinsiz çıkmış, ancak haklarında hiç bir dava açılmamış kişilerin dönüşlerinde karşılaşabileceği sorunlar nelerdir?**

□ Avrupa ülkelerinde, bu koşullarda çok yurttaşımız var. Nelerle suçlandıklarını, ne tür uygulamalarla karşılaşacaklarını bilemedikleri için, çok istedikleri halde, ülkelerine dönemiyorlar. Son sekiz yılda görülen siyasal davalar nedeniyle, özellikle emniyette sorgulanan sanıklara imzalatılan tutanaklarda birçok kişinin isimleri geçiyor. Yargılanan sanıklar daha sonra savcılık ve duruşma aşamalarındaki anlatımlarında, emniyetteki sorgulamaların baskıya dayalı olduğunu söyleyerek bu ifadeleri reddettiler. Kendilerinin böyle bir şey anlatmadıkları halde sorgu tutanağını düzenleyenlerin daha önce başkalarıyla ilgili olarak topladıkları bilgileri tutanaklara yazdıklarını ve bunları imzalamak zorunda kaldıklarını belirttiler. Hukuksal geçerliliği tartışmalı olmakla beraber, bu tutanaklarla her zaman yeni yeni soruşturmalar başlatılabiliyor. Bu belirsizlik, gerek içerdeki, gerekse dışardaki yurttaşlarımız yönünden tedirginlik ve güvensizlik yaratıyor. Kuramsal olarak 'suç işleyen' kişiler için, korkacak bir şey olmadığı kolayca söylenebilir. Ancak, kimin ne gibi şaşırtıcı durumlarla karşılaşacağı da önceden bilinemez. Bu belirsizliği gidermenin en kestirme çözümü, yukarıda da değindiğim gibi, genel aftır. İzinsiz yurtdışına çıkmanın yaptırımı, Pasaport Yasası'na aykırılıktır. Bu durumdakilerin, dönüşlerinde 5682 sayılı yasanın 33. maddesine göre üst sınırı 6 ay hapis cezası olan pasaportsuz yurtdışına çıkma suçundan yargılanmaları sözkonusudur.□

İranlı yurtseverler için bir imza da sen at

İRAN'da, rejim karşıtlarına yönelen saldırılar bütün ağırlığıyla sürüyor. Bunu son örneği de, en kanlı uygulamalarla adını duyuran Tahran Evin cezaevindeki 70 yurtseverin idam cezalarının onaylanmış olduğudur.

İran yöneticileri, yıllardır en "bilimsel" işkencelerden en basitlerine kadar uyguladıkları terörle muhalefetin sesini bastırmaya çalışıyor. Yaygın uygulamalar arasında, düzmece bandlarla suç itirafları, 20 güne kadar uykusuz tutma, bir yıl sürekli siyah bandla dolaştırma işkenceciler tarafından biliniyor.

Yurtseverler işkencede konuşmamak için intihara bile başvuruyorlar.

1987'de üç kez yapılan açlık grevleri sonucunda, cezaevinin ünlü müdürü Laciverdi'nin geri alınması gibi başarılar da elde ediliyor. Humeyni resimleri cezaevinde sürekli olarak yırtılıyor.

Tevab adı verilen itirafçılar yönetimle işbirliği yapıyor ve baskıların artırılmasına gerekçe oluyorlar. İdam infazları basına geçmiyor, idam edilenler çoğunlukla ailelerine verilmiyor.

Eğer uluslararası dayanışma bu uygulamalara karşı sesini yükseltir ve 70 yurtseverin idamına karşı çıkılırsa, 70'ler kurtarılamasa bile sonrakiler önlenebilir.

Ayrıca, Özal ve Musavi arasında yapılan anlaşmayla, karşılıklı olarak suçluların iadesi gündeme geliyor. Türkiye kanunlarının iki yılla cezalandırdığı bir kişinin İran'da kolayca idam edilebildiği gözetildiğinde, sonucunun korkunçluğu anlaşılabilir.

Türkiye ilerici çevrelerinin bu konuda İran'lı yurtseverlerle dayanışmalarını yükseltmeleri ve böylesi insanlık dışı bir sonuca Türkiye'nin ortak olmamasını sağlamaları gerekiyor.

Dayanışma için, insan hakları kuruluşlarının, demokratik kuruluşların harekete geçirilmesi, İran elçiliklerine protesto telgrafları çekilmesi gibi girişimler zaman yitirmemeyi bekliyor.□

Theodorakis

“‘Bu durumda konser vermek için Türkiye’ye gelemeyeceğim.’’

TÜRK-Yunan Dostluk Derneği'nin çağrılısı olarak ülkemize gelen büyük Yunanlı Theodorakis'le, yoğun günleri arasında dergimiz adına da bir söyleşi yapma fırsatı bulduk. Dergimizin baskıya gireceği günlerde gerçekleştirdiğimiz söyleşide, Theodorakis'e Özal'la yaptığı görüşmede edindiği izlenimleri ve Kutlu ve Sargın'la dayanışma girişimlerinin sonuçlarını sorduk.

□ Kutlu ve karısı dostumdur, diye sözlerine başladı Theodorakis. Kutlu ve Sargın'ın tutuklandıklarını öğrendiğimizde şaşırdık, dedi. Yunanistan'da çok büyük şaşkınlık ve heyecan uyandırdı bu olay. 78 yunan milletvekili bir deklarasyon yayımladılar. Bu iki önderi serbest bırakırsanız, ilişkileri çok daha kolay bir hale getirebilirsiniz, dediler. Özal'a hapishanede görüp göremeyeceğimi sordum. Özal, bu iki önderin Türkiye'ye geri dönmeye karar verdiklerinde Anayasa'yı ve Türk yasalarını çok iyi okumaları gerektiğini ama, onların bunu dinlemediklerini, söyledi. Özal, "benim bir korkum yoktur," diyor, "komünistler seçimlere katılırlarsa, ancak yüzde üç oy alırlar, belki yüzde altı dolaylarında da alırlar ama, bir tehlike arzetmezler. Bugün tutuklu olduklarına göre, olay adaletin elindedir."

□ Yargıçların elinde şu anda sıra belli. Ama Özal'ın daha önce iki genel sekreterin öldürme ve terör eylemlerine karıştıkları yolunda bir açıklaması var. Başbakan bu konuya açıklama getirdi mi?

□ İzlenimim, bir güçler dengesi olduğu yolunda. Görüşüme göre bu güçler dengesi uzun vadede tutuklular lehine bir eğilim gösteriyor.

Türkiye'nin stratejik amacı AT'a girme yönünde. Bu koşullar demokratikleşmeye yardımcı olacak. Sabırlı olmak gerekir. Özal çok önemli, olumlu bir şey söyledi. "Orduya neden bu kadar çok para veriliyor? Biz iki ülkenin halkları gelişmek istiyoruz. Avrupa ülkeleri karşısında geri kaldık. Bu parayı gelişme için harcamak gerekir."

□ Anayasa ve yasalar var. Bir de yargı var. Özal, sorunun çözümünü, anladığımız kadarıyla bu güç öğeye bırakıyor. Ancak AT'a girme isteği çerçevesiyle bunları da bağdaştırması gerekiyor. Bu konuda Özal'la görüşmenizde olumlu kanılar edinebildiniz mi?

□ Yunanistan Komünist Partisi Türkiye'nin AT'a girmesine karşı. Daha önce kendi ülkemiz için de yapmıştı aynısını. On beş yıl sonra, ben de aynı düşüncedeyim... Türkiye'ye gelince, birinci sorun demokrasidir. Günümüzün en büyük sorunu. Önce demokrasi... Avrupa demokrasinin bekçisidir. Türkler birden bire AT'a giremeyeceklerdir... Bu sorunlar için Türkiye'ye geldiğimde beni hain ilan ettiler. Çünkü Yunanistan'da, Türkiye eşittir Evren, diye bakılıyor. Evren'in işbirlikçisi olarak nitelediler beni. Oysa Türkiye yalnızca Evren değildir, Türk halkıdır. Türkiye'de Haziran ayında konserler düzenleyecektim, vazgeçtim, fakat bunu Özal'a söylemeyi unuttum. Kutlu ve Sargın'ın salıverilmesinden sonra düzenleyeceğim. Ben bir robot değilim, duygularım var. Bu durumda konser vermek için Türkiye'ye gelemeyeceğim. Leyla Umar'a da söyledim...

□ Kutlu ve Sargın'la, adalet mekanizması aracılığıyla görüşme konusunda sorunlar var. Biz sizin adınıza DGM savcısına ya da Adalet Bakanlığı'na başvuramayız. Örneğin Yunanistan'dan ya da buradan...

□ Siz yazın, ben imzalarım.

□ Bunu ne zaman imzalatabiliriz?

□ Şimdi yapabilirim. Beyaz, boş bir kağıda imzalarım...

□ İnönü ve Demirel'e de sordunuz mu Kutlu ve Sargın olayını?

□ Ortam uygun değildi.

Biz her şeye karşın, Türkiye'de vereceğiniz konserleri bekleyeceğiz...

□ Böyle aptalca tutuklamalar olmazsa... Atina Üniversitesi rektörü tanıdığım bir avukattır. Bunun gibi avukatlardan oluşan bir delegasyonla duruşmalara gelebilirim. Ne zaman istiyorsanız, bana önceden mektup yazın...

Theodorakis'in, bu büyük insanın ve ülkemizin candan dostunun dayanışma dileklerini biz de dergimiz aracılığıyla, Sargın ve Kutlu'ya iletiyoruz. □

Dava Açıldı...

KAMUOYUNDA aylardan beri merak ve ilgi ile izlenen Kutlu-Sargın Davası nihayet açıldı. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcı ve yardımcıları Nusret Demiral, İhsan Alpman, Ahmet Tercümanoğlu, Tevfik Hancılar ve Ülkü Coşkun tarafından hazırlanan 11.3.1988 tarihli iddianame ile hazırlık soruşturması tamamlanarak, dosya Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesine intikal ettirildi. Böylece soruşturma artık yargılama aşamasına gelmiş bulunuyor.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığının 231 sayfadan oluşan iddianamesinde TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın ile TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu haklarındaki suçlamalar uzun bir liste halinde sıralandıktan sonra, Türk Ceza Kanununun 141/1, 142/1-6, 142/3-6, 140, 312/2-3,158/2-3 ve 159/1. maddelerine göre cezalandırılmaları isteniyor. Bilindiği gibi, bu maddelerden 141. maddenin 1. bendinin son fıkrası, maddede belirtilen nitelikteki cemiyetlerin birden fazlasının yöneticiliğinin yapılması halinde ölüm cezası verilmesini öngörüyor. İddianamenin metninde, DGM Cumhuriyet Savcılığı Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın iki "yasadışı partinin sevk ve idaresini üstlenerek" suç işlediklerini ileri sürüyor. Ancak açıkça ölüm cezası uygulaması isteği ifade edilmiyor. Bu nedenle iddianamenin bu davaya bakış açısı, netlik taşımamakla birlikte bu isteği yansıtıyor. Nihat Sargın ve Haydar Kutlu haklarında istenen cezaların asgari hadler üzerinden toplamı bile yüzlerce seneyi aşıyor. Nihat Sargın ve Haydar Kutlu haklarında, daha önce açılmış olan dava ve soruşturmalar ise, çeşitli yargı mercilerinde devam ediyor. Aynı şekilde, şimdi haklarında dava açılmış olan öteki sanıkların büyük bir kısmı da, aynı suçlamalar nedeniyle açılmış davalarda yargılanmaları devam eden, ya da beraat veya mahkumiyet kararlarına bağlanmış durumda bulunmaktadır.

İddianamede Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'dan başka 14 sanığın adı daha yer alıyor. Aralarında Otomobil-İş Sendikası Genel Sekreteri Celal Özdoğan'ın da bulunduğu 13 sanık haklarında Türk Ceza Kanunun 141/5 maddesine göre 5 yıldan 12 yıla kadar ceza verilmesi isteniyor. Bu sanıkların adları şöyle: İbrahim Cihan Şenoğuz, Naci Gürsun, Adil Demirci, Mustafa Erdoğan, Celal Özdoğan, Mehmet Salmanoğlu, Musa Kasa, Ekrem Kandemir, Mehmet Atilla Coşkun, Mehmet Alçınkaya, Ali Osman Şen, Ahmet Cevdet Uludağ ve Şefika Uludağ. Ayrıca, gene davada sanık bulunan Avukat Rasim Öz'ün ise Türk Ceza Kanununun 312/2. maddesine göre cezalandırılması isteniyor. Sami Ataç hakkında açılan soruşturmada ise, takipsizlik kararı verildi.

İddianame 231 sayfalık bir hacim taşımasına karşın, somut bir suçlama getirmiyor. Yandaki sütunlarda yayınlanan bir taramadan da görüleceği gibi, suçlamalara neden olan belgeyi de, aynı yaklaşımla, istenildiği gibi değerlendirdiği ortaya çıkıyor. Bu konuda görüşlerine başvurulan hukukçular, iddianameyi, "siyasi bir belge" olarak niteliyor.

Bilindiği gibi, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu 16 Kasım 1987 günü Türkiye'ye dönmüşler ve 19 gün gözaltında tutulduktan sonra, 5 Aralık 1987 tarihinde çıkarıldıkları Ankara DGM tarafından tutuklanmışlardı. □

Av. Erşen Sansal

"Dava siyasaldır."

"DGM Savcılığının iddianamesinde "idam" isteğine ulaşılmaktadır. Her ne kadar iddianamenin tümünde görülegelen belirsizlik niteliği burada da gözlemlenmekle birlikte, yargı uygulamamızda 141. maddeden ölüm cezası verilmesi isteğiyle açılan "ilk dava" olma özelliği de gene bu davada görülmektedir.

Bu davanın neden 16 sanık hakkında açıldığının iddianamede bir ölçütünün bulunması mümkün değildir. Bu dava, besbellidir ki, yurt dışından dönüp gelen Nihat Sargın ve Nabi Yağcı'nın ülkeye gelmeleri vesilesiyle açılmış bir davadır. Bu yurda dönüş olayı ile ilgisi bulunmayan kimselerin davada sanık yapılmalarının izahı olamaz."

TİP ve TKP genel sekreterleri Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun tutuklanmasından aylar sonra, haklarındaki iddianame ortaya çıktı. Önümüzdeki aylar içinde uzun tartışmalara neden olacağı anlaşılan iddianameye ilişkin bir değerlendirmeyi, davanın avukatlarından Erşen Sansal'dan istedik. Sansal, dergimize şu değerlendirmeyi yaptı:

KUTLU—SARGIN Davasının iddianamesi uzun aylar geçtikten sonra ortaya çıkabildi. İddianame, 231 sayfa tutan hacmine karşın, yaptığı değerlendirme ve tartışmalarda açıklıktan uzak olduğu kadar, sanıklara yüklediği suçlar açısından da belirsizlikten kurtulamamıştır. Oysa Ceza Yargılama Usulü Kanununun 163. maddesi, "suçun neden ibaret olduğu", "suçun kanuni unsurları" ve "deliller"in iddianamede gösterileceğini belirtmektedir. Maddede geçen "neden ibaret" ibaresi, yüklenilen suçun açık seçik olarak gösterilmesi gerektiği anlamındadır. Fakat bu açıklığı iddianamede görmek mümkün değildir.

İddianame, "devleti koruma" noktasından hareket etmektedir. Nitekim iddianamenin 14. sayfasında, "İşte marksist-leninist ve bunun amacı komünist düşünce ve bu düşünce içinde bir devlet kurulmasını gaye edinen harekette, mağdur Türkiye Devleti ve Türkiye Cumhuriyetidir" denilmektedir. Ne var ki, suç-devlet-zarar ilişkisi açıklanmadığı için bu yaklaşım soyut kalmakta, belirginlik kazanamamaktadır. İddianamenin belli bir niteliğe ulaşamaması, belirginlik taşımaması da "siyasi bir suçlama belgesi" olmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de, devlet, iktidar ve siyasal partiler tartışmasının yapıldığı bir iddianamede "siyasi belge" niteliği bulunmaması imkansızdır. Bilindiği gibi, bir ceza davasında kural olarak devlet davacı olamaz, davacı olan "kamu hakları"dır. Devletin davacılığı, ancak somut olarak devletin zarar gördüğü halle münhasırdır. Örneğin devlet hazinesinin maddi zarara uğramış olduğu durumlar gibi. Bu nedenle devleti davacı yerine geçirmek, hukuk kurallarını zorlamaktadır.

İddianamedeki bir başka özellik, iki siyasal örgütü, bir arada bir yargı platformuna getirmiş olmasıdır. Gerçekten, TİP ve TKP, tüzük ve program gibi temel belgeleri de söz konusu edilerek birlikte yargı önüne sevkedilmişlerdir. Yargı uygulamasında böyle bir örnek ilk kez görülmektedir. Ancak bunların yanı sıra, davaya TBKP'de bir unsur olarak eklenmiştir. Bir bakıma sacayağı gibi mütalaa olunan bu yapıdan hareketle, DGM Savcılığının iddianamesinde "idam" isteğine ulaşılmaktadır. Her ne kadar iddianamenin tümünde görülegelen belirsizlik niteliği burada da gözlemlenmekle birlikte, yargı uygulamamızda 141. maddeden ölüm cezası verilmesi isteğiyle açılan "ilk dava" olma özelliği de gene bu davada görülmektedir.

Ankara DGM Savcılığının iddianamesinde, birçok yerlerde tırnak içine alınmış alıntılar konmuştur. Fakat nedense bu alıntıların kaynağı gösterilmemiştir. Bu davada keşif, bilirkişi vb. gibi kanıtlar yer almadığına göre, davada iddia ve savunmanın yeterince ortaya çıkabilmesi için, bu karşıtlıkların kaynağı önem taşımaktadır. Bu belli olmadığı takdirde, davadaki tartışma bilimsel nitelik kazanamaz. Bunu engelleyen de keza davanın siyasal niteliğidir.

Dava, 16 sanık hakkında açılmıştır. Bu davanın neden 16 sanık hakkında açıldığının iddianamede bir ölçütünün bulunması mümkün değildir. Bir davada sanık sayısı, -deyim yerindeyse- bir anlamda bir kadrodur. Bu kadroyu da suçu oluşturan olay belirler. Bu kadroyu soruşturma makamlarının değiştirmesi, azaltıp çoğaltması olanaksızdır. Bu dava, besbellidir ki, yurt dışından dönüp gelen Nihat Sargın ve Nabi Yağcı'nın ülkeye gelmeleri vesilesiyle açılmış bir davadır. Bu yurda dönüş olayı ile ilgisi bulunmayan kimselerin davada sanık yapılmalarının izahı olamaz.

Bu dava her ne kadar özünde siyasal bir nitelik taşımakta ise de, bunun yanı sıra ilginç hukuk tartışmalarına da zemin oluşturacaktır. Bunlar da her halde, önümüzdeki günlerde kamu davasının başlaması ile görülecektir.□

İddianameden...
Tasarıdan...

İddianame: "Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf yasadışı bir parti kurmaya tevessül etmek..." (s.1 ve 3)

Tasarı: "Toplumsal yaşamın bütün alanlarında ve ülkenin bütün bölgelerinde demokratikleşme için yurttaşlar kendilerini özgür hissetmeli, insan hakları, temel özgürlükler tam olarak yürürlükte olmalıdır." (s.34)

"Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, halkın özgür iradesiyle demokratik bir şekilde oluşacak parlamentonun politik sistemde en üst organ olduğu, halkın demokratik yığın örgütlerinin aktif katılımına dayanan demokratik bir rejim kurma programıdır." (s.32)

İddianame: "... milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak..." (s.2 ve 4)

Tasarı: "Türkiye en zor koşullarda bir Ulusal Kurtuluş Savaşı vermiş ve ulusal bağımsızlığını kazanmış bir ülkedir. Bu mücadele gelenekleri hala canlıdır. (...)Ulusal Kurtuluş Savaşımızdan beri, barıs ve ulusal bağımsızlığın en kararlı savunucusu olan işçi sınıfımız, bundan böyle de bu mücadelenin içinde etkin bir yer alacaktır." (s. 25)

İddianame: "Devletin hariçteki itibar ve nüfuzunu kıracak şekilde (...) milli menfaatlere zarar verecek bir şekilde faaliyette bulunmak" (s.2 ve 4)

Tasarı: "Dış ekonomik ilişkilerin ulusal çıkarlara göre düzenlenmesi..." (s. 37).

"Yazgısına egemence sahip çıkmak, gelişme yolunu özgürce belirlemek, başka ülkelerin iç işlerimize karışmasına izin vermemek, tüm sorunların çözümünde ulusal çıkarları temel almak ülkemizin bir ihtiyacıdır. Uluslararası yaşamda onurlu bir yere sahip olmak ülkemizin hakkıdır. Ülkemizin yazgısı emperyalizme bağımlılık, ABD emperyalizminin saldırgan politikasına araç olma, uluslararası alanda eşitsiz ilişkiler değildir." (s.22-3)

İddianame: "Yalnız bir sınıfa hak tanıyan, ferdi mülkiyeti kabul etmeyen, gerek istihsal, gerek istihlakta-mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması, emlak ve servetin müşterek hale getirilmesi, iktidarı ele geçirmek ve muhafaza edebilmek için sermayenin kuvvetinin yok edilmesi, bunun da gerçekleştirilmesinde proleter ihtilalin temini ve bu yolla çalışmayı gaye edinen düşünce, diğer deyimle Marksist-Leninist düşünce ve bu düşünceyi açıklayan komünist düşünce..."(s.14)

Tasarı: "Tüm anayasal partilerin, sosyalizmi benimsemeseler de demokratik kurallara saygılı olmak koşuluyla bütün haklarını kullanabildikleri politik bir sistem çerçevesinde (...) işçi sınıfının toplumdaki öncü gücü gerçekleşecektir" (s.45)

"Sosyalizmde kişisel mülkiyete dokunulmayacak, tersine daha çok güvence altına alınacaktır. (...) Sosyalist devlet yurttaşların kişisel mülkiyet ve miras hakkını koruyacaktır" (s.44)

İddianame: "Komünizm prensibi, bizimle beraber olmayana ölümdür, orta yol yoktur." (sic) (s.16)

Tasarı: "Ulusal kültürün gelişmesi, yeni bir politik kültürün oluşması, ülkede tarihsel kökleri olan politik akımlar arasında diyalog ve demokratik işbirliğinin önkoşuludur." (s. 33)

İddianame: "Kabiliyetli, girgin ve müteşebbis olan herkes onlara göre faşisttir. Ölmesi gerekir." (s.16)

Tasarı: "Kendi başına davranabilme, girişimcilik, sorumluluk üstlenme özelliklerinin gelişmesi teşvik edilmelidir." (s.50)

İddianame: " ... istenen proleterya diktatörlüğünü gerçekleştirmektir." (s. 16)

Tasarı: "Barış ve Demokratik Yenilenme Programı yeni bir ekonomik politikayla kalkınma yoluna girmek programıdır. Kalkınma, toplumun ezici çoğunluğunu temsil eden güçlerin onayladığı, ama gerçekleşememesinin en büyük acısını emekçilerin çektiği hedeftir." (s.32)

"Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, emekçilerin derin sosyal sorunlarına, hemen bugünden, henüz kapitalizm çerçevesinde olanaklı ilk ekonomik, iç ve dış politik çözümleri getirme programıdır." (s.32)

İddianame: "Komünistler, kendileri gibi düşünmeyenlere ve dediklerini yapmayanlara her türlü işkenceyi yapmaktan çekinmezler..." (s.17)

Tasarı: ... demokrasinin kazanılması ve korunması, demokratik rejime bağlılık ve çoğunluğun özgür iradesine saygı temelinde bir ulusal mutabakat oluşabilir." (s.42)

İddianame: "Sanık Nabi Yağcı ve A. Nihat Sargın'ın (...) ve yandaşlarının 'Türkiye'de mevcut anayasal düzeni yıkıp yerine Marksist-Leninist temele dayalı proletarya diktatoryasını' kurmayı amaçladıkları ..." (s.46)

Tasarı: "Barış ve demokrasi güçlerinin ortak hükümeti, işçilerin, köylülerin, esnaf ve zanaatkarların, aydınların, memur ve subayların, gençlerin ve kadınların, Türk ve Kürt bütün halkın, ulusal ekonomiye katkısı olan küçük ya da büyük sanayici ve işadamlarının desteğini alacak, onların çıkarlarını koruyacak bir hükümettir. Barış ve demokrasi mücadelesi bütün bu güçlere dayanarak başarıya ulaşabilir." (s. 41-2).

"İşkence gördük..."

Türkiye'ye döndükleri anda gözaltına alınıp, 19 gün sorguya çekilen Nihat Sargın, DGM'ye ilk götürülüşlerinde, "işkence gördük" diye bağırmıştı.

İşkence iddiası o tarihten bu yana surdu. En son gelişmeyse, Nihat Sargın'ın Başbakana mektubuydu. Mektubu önemli bir belge niteliğinde olduğu için, tümüyle yayınlıyoruz.

Cezaevi Savcılığı eliyle
Sayın Turgut Özal
Başbakan
ANKARA

Sayın Başbakan;

Başvurumun içeriğine geçmeden önce, vaktiyle adımı hatırlamaktaki tereddüdünüzü de dikkate alarak, bellekleri tazelemekte yararlı olur düşüncesi ile, kendimi kısaca yeniden tanıtmak istiyorum. Ben, 1966 kogresinden bu yana, aradaki kısa ayrılık dönemi dışında hemen hemen kesintisiz, Türkiye İşçi Partisi'nin Genel Sekreteri olarak 12 Eylül'den sonra çalışmalarını yurt dışında sürdürürken, yetkili kurullarımızın aldığı karar ve bizlere verdiği görevle Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri Nabi Yağcı (Haydar Kutlu) yoldaşımla birlikte, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin yasal olarak kuruluş çalışmalarını başlatmak üzere, 16 Kasım günü ülkeye dönen ve Ankara'ya ayak bastığı anda gözaltına alınıp işkence gören, Göğüs Hastalıkları Mütehassısı Dr. Nihat Sargın'ım.

Sayın başbakan, işkenceden bahsettim. Çünkü başvurum yalnızca bu konu ile ilgili olarak kaleme alındı.

Hatırlanacaktır. Hükümet programının Meclis'te görüşülmesi sırasında muhalefet işkence konusunu da ele almıştı. Sizin verdiğiniz yanıtın bir bölümünde bizlerin adları ve durumları da söz konusu olmuştu. Sözlerinizin bizimle ilgili bölümündeki kumpanya, vb. talihsiz nitelemeleri de bir yana bırakarak doğrudan işkence konusundaki sözlerinize gelince, bu iddiaya karşılık üzerimizde "hiçbir eziyet izi olmadığı" tarafınızdan açıkça ifade edilmişti. Bu ifadeye de muhtemelen, o sıralarda şikayetimize karşı takipsizlik kararı vermiş olan ve bu kararını, bizlerde haricen bir darp izi, N. Sargın'ın sağ omuzundaki subjektif ağrı şikayetinin dışında işkence ile ilgili olarak maddi bir bulguya rastlanmadığını belirten, pratisyen tabibe dayandırmış olan Yenimahalle savcılığının kararı yol açmış olmalıydı.

Oysa, "eziyet izi olmadığı" bir yanılgıydı. Ancak bu izin saptanması için, baştan beri belirttiğim ve avukatlarımın muhtelif başvurularıyla ısrarla talep ettikleri üzere konun uzmanı, mütehassıs hekim muayenesine gerek vardı. Bugün işkencenin üzerinden üç aydan fazla bir zaman geçtikten sonra, nihayet bu muayene yapılabilmiş ve durum apaçık ortaya çıkmıştır.

Gerçekten, sayın Başbakan, tutuklanmamdan sonra sağ omuzumdaki ağrının akıp giden günler boyunca sürgit devam etmesi ve kimi hareketlerimi kısıtlaması üzerine, cezaevinin genç hekimine ısrarla durumu aktarmam ve verdiği bir tertip ilaca karşın şikayetlerimde değişiklik olmaması nihayet hastaneye sevkime yol açtı. Ankara Numune Hastanesi Ortopedi Polikliniğine muayeneye gönderildim. Poliklinikteki asistan meslektaşların verdiği yeni bir tertip ilacı da kullandıktan sonra gene devam eden şikayetlerimle 25 Şubatta gittiğim kontrolde, olaydan bu yana ilk kez mütehassıs bir ortopedist tarafından muayene edildim.

Sonuç, işkencenin üzerinden üç ayı aşkın bir süre geçmiş olmasına ve bu süre içinde, kısmen de olsa vücudun doğal rejenerasyonuna karşın, "sağ omuz kapsülünün zorlama sonucu zedelenerek lezyon bölgesinde mikropsuz bir iltihabın teşekkülü", bilimsel adıyla "adeziv kapsülit"in mütehassıs hekimce saptanmış olmasıdır.

Böylece, sayın Başbakan, sizin parlamentoda işkence görmemizle ilgili sözlerinizin gerçeği yansıtmadığı, sizin deyiminizle 'eziyet izi'nin, üç aydan fazla zaman geçmesine karşın hala sürmekte olduğu açıklıkla ortaya çıkmış bulunuyor.

Bu durumda, müdafilerim yasal ve hukuki yolları değerlendirip yeniden başvuru hazırlığı içine girdilerse de ben, doğrudan size başvurmayı yeğ tuttum. Bir kez, öncelikle, Büyük Meclis'e kadar intikal etmiş ve bizzat sizin sözlerinizle, parlamentoya ve kamuoyuna yanlış bilgi iletilmiş bir konuda, sizin olayın doğrusunu, doğrudan ve ilk elden öğrenmek isteyeceğinizi düşündüm. Ayrıca, buna da bağlı olmakla birlikte çok daha önemli olarak sizin, adı geçen parlamento konuşmanızdaki sözlerinizi hatırladım:" Huzurunuzda tekrar söylüyorum. Elinizde bizim devrimizde yapılmış işkence iddialarıyla ilgili bilginiz varsa, getiriniz, hepsini en şiddetli şekilde takip edeceğim" demiştiniz o konuşmanızda. Bu sözleriniz, sözlerin ağırlık ve ciddiyeti, en azından şimdiden sonrası için başvurunun doğrudan size yapılmasının, ve konunun gerektirdiği ağırlık ve ciddiyetle takip edileceğinin de yeterli güvencesi olmalıydı.

Diğer yandan, böylece, arka arkaya işkence ile ilgili uluslararası sözleşmeleri Meclis'ten geçiren ayrıca Avrupa Sözleşmesini, ilgili bütün taraflardan önce ilk kez yürürlüğe koymuş olmanın onurunu taşıyan bir hükümetin başı olarak, gelişimizden bu yana ülkemiz ve dünya kamuoyunun ilgi ve dikkatinin üzerinde yoğunlaştığı, Meclis'e de intikal etmiş bulunan olayımızda göstereceğiniz yakın ilgi ve takiple, işkence sorumlularının meydana çıkarılarak cezalandırılması, bu onuru taşımaya, biçimselliğin ötesinde layık olunduğunun da bir işaretini oluşturacaktı.

Fırsat ortadadır, sayın Başbakan. Gereğince değerlendirilmesi samimi umut ve temennimdir. Saygılarımla. (9.3.1988)

Dr. Nihat Sargın
TİP Genel Sekreteri
Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde tutuklu.

Çevre sorunlarına duyarlılık

"*İdeolojik planda doğanın tahrip edilmesi sonucu yaratacak her türlü yaklaşımı kategorik olarak reddeden biz sosyalistler, buna karşın çevre sorunlarındaki yoğunlaşmayı yeterince dikkatle izlediğimizi ve tutum aldığımızı herhalde rahatlıkla öne süremeyiz. Gösterilen ilgi oldukça sınırlı kalıyor. Dahası, gözleyebildiğimiz kadarıyla, çevre sorunlarına fazlaca duyarlı kişi ya da grupların ortaya çıkışı solda kayıtsızlık, küçümseme ya da tedirginlik gibi tepkilerle bile karşılanabiliyor...*"

SEDAT KARAÇAM

SON yıllarda ülkemizde çevre sorunlarındaki artışa koşut olarak doğanın korunması istemi de hızla taraftar kazanmaya başladı. Çevre sorunlarıyla ilgili eylem ve tepkilerde dikkate değer bir artış göze çarpıyor.

Doğanın korunması amacıyla gösterilen tepkiler ya da gerçekleştirilen eylemler genellikle bu konuya son derece duyarlı olan aydınlardan kaynaklanıyor. Ayrıca aydınların bu çabası zaman zaman önemli bir kitle desteği ile de birleştiriliyor.

Ülkemizde kimi aydınların çevre sorunları konusunda duyarlılık içinde olmaları, hatta kimileri için çevre sorunlarının merkezi bir ilgi alanı haline dönüşmesi çevreciliğin bağımsız bir siyasal hareket olup çıktığını göstermiyor. Batıdaki çevreci hareketleri yakından izleyen ve kendilerini de örneğin "Yeşilci" olarak nitelendiren kimi gruplar ayrışmakla birlikte, sanırız bunların henüz Batıdaki benzerleri gibi apayrı bir siyasal çizgi oluşturdukları söylenemez.

Çevre sorunlarına duyarlılık artarken, acaba biz sosyalistler bu konuya gereken önemi veriyor muyuz?

İdeolojik planda doğanın tahrip edilmesi sonucunu yaratacak her türlü yaklaşımı kategorik olarak reddeden biz sosyalistler buna karşın çevre sorunlarındaki yoğunlaşmayı yeterince dikkatle izlediğimizi ve tutum aldığımızı herhalde rahatlıkla öne süremeyiz. Gösterilen ilgi oldukça sınırlı kalıyor. Dahası, gözleyebildiğimiz kadarıyla, çevre sorunlarına fazlaca duyarlı kişi ya da grupların ortaya çıkışı solda kayıtsızlık, küçümseme ya da tedirginlik gibi tepkilerle bile karşılanabiliyor.

Bunun da anlaşılabilir nedenleri var. Sözgelimi, Türkiye gibi ağır demokratik-ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya olan, emekçilerin bin bir dert içinde yüzdüğü bir ülkede çevre sorunlarının ana ilgi alanı haline getirilmesi, siyasal mücadele gündeminin ağırlık merkezinin değiştirilmesi ya da aydınlara özgü bir tür "kendisi için en önemli olanı herkes için de en önemli sayma" tutumu olarak görülebiliyor.

Ancak bu nedenler, belki anlaşılır olmakla birlikte, tümüyle haklı ya da açıklayıcı olmaktan çok uzaktır. Her şeyden önce, acaba biz, genel lafların dışına çıkarak, yeni bir olguyu, ona yol açan nesnel koşulları ve karşımıza çıkan yeni görevleri tanımlayabilir miyiz? Diyaloğa, iş ve eylem birliğine açık mıyız? Yoksa kimi genel, kolaycı, tepkisel ve öznel değerlendirmelerle mi yetiniyoruz?

Sanırız asıl tedirginlik duyulması gereken olay, diyalektik yöntemi kılavuz edinmiş olmalarına karşın, sosyalistlerin, değişen dünyayı, değişen koşulları çözümlemekte isteksiz ve kolaycı davranmalarıdır. Sosyalistler değişen koşulları zamanında çözümleyebilmeli ve görevlerinin kapsamındaki yenilikleri net bir biçimde tanımlayabilmelidirler. Bunları yapmadan, örneğin çevre sorunlarının çözümü üzekine hiçbir fikir sahibi olmadan, "nasıl olsa devrim her sorunu çözecek" basitliğiyle her konuya yaklaşmak, bizi yalnızca içi boşaltılmış bir slogancılığa değil, aynı zamanda idealizmin eşiğine kadar götürebilir. Dolayısıyla sosyalistlerin çevre sorunlarına ve çevre ile ilgili eylemlere kayıtsız kalması, gereken ilgiyi göstermemesi asla düşünülemez.

* * *

DÜNYADA "çevreci" siyasal akımların varlığı sözgelimi bundan 40-50 yıl öncesinin değil, günümüzün bir gerçeğidir. Örnek vermek gerekirse, ABD'de akılcı bir doğa koruma politikasını ana ereklerinden birisi haline getirme savıyla Vatandaş Partisi adıyla yeni bir partinin kurulması, bundan sekiz yıl öncesine uzanır. Federal Almanya'da Yeşiller'in ortaya çıkışının da güncel bir olgu olduğu, Parlamentoya ilk kez 1983 yılında temsilci sokmayıbaşarabildikleri hatırlanacaktır. Avrupa'daki pekçok çevreci partiye ilişkin olarak da benzer şeyler söyleyebiliriz.

Oysa üretim faaliyeti sırasında ortaya çıkan denetimsiz süreçlerin doğayı tahrip etmesi yepyeni bir olgu değildir. Önlem alınmadığı takdirde insanların doğayı değiştırme eylemi her zaman için doğa üzerinde zararlı sonuçlara yol açabilir. Marks daha o zamanlar konuya şöyle dikkat çekiyordu: "...tarım, kendiliğinden geliştiği ve bilinçli olarak

denetlenmediği zaman... ardında çöller bırakır..."

Peki o halde, değişen, yeni olan nedir?

Geçmişteki nicel göstergelerin küçüklüğü, örneğin üretimin kısıtlı, dünya nüfusunun daha az, kullanım alanlarının ise daha fazla olduğu göz önünde tutulur, bu arada günümüzde bilimsel ve teknik alandaki devrimin olağanüstü temposunun doğanın tahribi yönünde hızla ürettiği sonuçlar dikkate alınırsa, aradaki fark, yeni olan durum anlaşılabilir. Çevre sorunlarındaki yerel niteliksel durum, en genel anlamda, bilimsel ve teknik devrimin denetim dışı kalan süreçlerinin olumsuz bir yan ürünü olarak karşımıza çıkıyor.

Örneğin, özensiz tarım sonucunda toprağın çölleşmesi kimi ormanların cılızlaşması gibi durumlarla geçmişte de hiç kuşkusuz karşılaşılıyordu. Ancak bunlar küçük çaplı, yeryüzündeki yaşam üzerinde topyekûn bir sonuç yaratmaktan uzak kalan, "ihmal edilebilir" durumlardı. Oysa şimdi karşımızdaki tablo gerçekten de ürkütücüdür. Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Örgütü'nün verilerine göre, dünyamızdaki tropikal ormanların yüzde 40'ı tahrip edilmiş durumdadır; geriye kalanlar da dakikada 20 hektarlık bir hızla aynı akıbete uğramaktadır. Öte yandan dünyanın toprak alanının yüzde 19'u çölleşmiş durumdadır ve çölleşme dakikada 44 hektarı kapsayacak bir hızla yayılmaktadır. Dünyanın balık ürünlerinin üçte ikisini barındıran kıyı şeridi insanoğlu tarafından yok edilmektedir. Ayrıca bine yakın omurgalı hayvan ve 25 binin üstünde bitki türü yok olmanın eşiğindedir.

Görüldüğü gibi, bunların çoğu kişilerin günlük yaşamlarındaki gözlemlerinden kendilerinin çıkarabilecekleri sonuçlar değildir; titiz bilimsel çalışmalarla ulaşılabilecek sonuçlardır. Zamanında müdahale edilmediği takdirde ilerde dünyamızın ekolojik (çevrebilimsel) felaketlerle karşı karşıya kalacağını söyleyerek bizi uyaranlar da öncelikle bilim adamlarıdır.

Bununla birlikte, günümüzde özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerde çevre kirliliği bilim adamlarının kağıda döktüğü soyut gerçekler olmaktan çoktan çıkmıştır. İşyeri ve yaşam koşullarının hızla kötüleştiğini, zararlı kimyasal maddelerin soluduğu havaya ve içtiği suya kadar girdiğini kendi deneyleriyle yaşayarak öğrenen insanların en önemli istemlerinden birisi de, doğanın korunması olmuştur. Bu konu günümüzde daha da karmaşıklaşmış olan siyasal mücadele gündeminin değişmeyecek maddelerinden birisi haline gelmiştir. Hükümetler üzerindeki baskılar artmış, kimi yasal ya da kurumsal düzenlemeler yapılmış, bütçelerde ödenekler ayrılmıştır.

Ne var ki, alınan önlemler genellikle çözümden uzak, göstermelik önlemler olarak kalmıştır. Sonuçta hemen harekete geçme ve köklü değişikliklere yönelme gereğine inanan; demokrasi, barış ve insan hakları gibi konularda da duyarlı olan; gerçekçi seçenekler oluşturulmasına ağırlık veren yeni bir siyasal hareket, çevreci hareket ortaya çıkmıştır. Bu yeni siyasal hareketin dikkate değer özelliklerinden birisi de şekillenmiş genel bir dünya görüşünden yoksun bulunması, içinde marksizmden kısmen esinlenenlerden, geçmiş çağlara dönüş özlemiyle yananlara kadar pekçok rengi barındırmasıdır.

Bu özelliklerinin bir sonucu olarak-çevre sorunları konusunda da kapitalist sistemin kendisini sorgulamadıkları ve yalnızca sistemin kimi olumsuz sonuçlarını yoketmeye ağırlık verdikleri görülüyor.

Oysa çevre sorunları sisteme ilişkin sorunlardan, sınıfsal nedenlerden kopuk değildir. Bu sorunların derinliklerine inildiğinde karşımıza en başta kapitalist sınıfa özgü sınırsız kâr güdüsü çıkar.

Yıllar boyunca, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki dev uluslarötesi tekeller, doğanın kirletilmemesi gibi bir amacı gereksiz masraf kapısı sayarak, doğayı cüsseleriyle mütenasip bir biçimde kirlettiler. Bugün de varolan kimi yasal engellere ve son derece duyarlı bir kamuoyuna karşın, gereken önlemleri gereken titizlikle aldıkları söylenemez. Kaldı ki sıkıştıkları noktada "ekolojik yayılma"yı hızlandırıyor ve gelişmekte olan ülkelerde henüz kirletilmemiş olan doğaya gözlerini dikiyorlar. Böylece, şimdiye kadar gelişmekte olan ülkelerin enerji hammadde ve emeğini yağmalamış olan uluslarötesi tekeller, kendi ülkelerinde son derece pahalı olan çevre korunması önlemlerinden kurtulmak için bu kez bu ülkelerin çevre koşullarını da yağmalamaya başlıyorlar.

Şimdi de sorunun bir başka yanına bakalım. İşçi sınıfı ise doğanın tahribine yönelik denetimsiz süreçlerle henüz daha işyeri koşullarındayken, bu süreçler henüz başlangıç halindeyken karşılaşıyor. Çevre kirliliği öncelikle işyeri koşullarındaki bozulmayla içiçe geçiyor; kâr amacıyla doğanın tahribine yol açacak sonuçların yaratılmasına izin veriliyor. Bu durum çevrenin kirlenmesinden en başta işçi sınıfının etkilendiğini, en olumsuz koşullarla onların karşı karşıya kaldığını gösteriyor.

Bütün bunları, soruna "dar sınıf çıkarlarıyla" yaklaştığımız için belirtmedik kuşkusuz. Çevre sorunlarının altında yatan sınıfsal nedenler, sosyalistlerin, işçi sınıfı örgütlerinin konuya daha fazla ilgi göstermelerine yol açan (ya da yol açması gereken) nedenlerdir. Ancak çevre sorunlarınınulaşmış olduğu boyutların kirliliğin yaratılmasından en başta sorumlu olanlar da içinde olmak üzere genel olarak insanlar için büyük bir tehlike oluşturduğu gerçeğini göremezsek ve ivedi olarak önlem alınmasının önemini kavrayamazsak, bizim için de slogancılık tehlikesi var demektir.

Öte yandan çevre sorunlarına yol açan sınıfsal nedenlere bakarak, sosyalizmin otomatik olarak çevre sorunlarından uzak kalacağı gibi bir sonuca ulaşmak da yanlış olur. Sosyalist toplum çevrenin kirletilmesinden hiçbir toplumsal grubun ya da kişinin kazanç sağlayamayacağı, kamu sağlığının, insani amaçların her şeyin üstünde tutulduğu bir toplumdur. Böyle bir sistem elbette ki çevre sorunlarıyla baş edilmesinde en yetenekli olan, bu anlamda kendisine asla rakip tanımayacak bir sistemdir. Ancak sosyalist toplum düzeninde de, kapitalist ülkelerdekiyle karşılaştırılamayacak

29. SAYFADA SÜRÜYOR...

Yeni politik kültüre bakmak

"Yeni politik kültür, ancak onu benimseyenler tarafından anlaşılacak ve paylaşılacaktır... Devrimci, sol hareketlerin çoğunluğu tarafından benimsenmedikçe, yeni politik kültürün politik yaşamımıza egemen olması olası değildir. Değil mi ki yeni politik kültür politik yaşam biçimidir artık ve devrimci, sol hareketin teorik dayanağında ve ideolojik oluşumlarında içerilidir, savaşımın da kurucularındandır."

SEMİH GÜMÜŞ

BU YAZININ okurlarının kaçı **Kapital**'i okumuştur? Kendisi için olumlu yanıt verebilenlerin çok küçük bir azınlıkta kaldığını veri olarak almamak için neden yok sanıyoruz.

Kapital: Ekonomi politiğin başyapıtı, tarihsel maddeciliğin eşsiz güç kaynağı, marksizmin bir bilim ve aynı zamanda felsefe olarak anıtsallaşması, ekonomik ve toplumsal yaşamı çözümlemenin devrimci yolgöstericisi... Çoğu kez yasaklı; kitaplığımızın en yıpranmamış konuğu, bir gün tanışma özlemi duyduğumuz, buna bir türlü cüret edemediğimiz...

Eğer bugün **Kapital**'i okumayı başlıca görevlerimizden biri olarak aklımıza getiremezsek, anahtarımızı yitirdiğimizi ancak kapının önünde anlamanın şaşkınlığıyla başbaşalığımızı sürdüreceğiz demektir. Oysa önünde bulunduğumuz kapı sonsuz bir ışık yoluna açılıyor. Kapının ardında bizi bekleyen aydınlığın varlığından kuşku duymuyoruz ama, inancımız kavuşmak için yeterli değil. Biz bu kapıyı yeni keşfetmedik. Önüne gelene dek pekçok kapı açtık; herbiri bize yeni olanaklar sundu, aradıklarımızı bulduk, yararlandık, yetindik, kiminde gözlerimiz kamaştı.

Biz marksizmin bir politika olduğu kadar, bir bilim ve felsefe de olduğunu duyumlarımızla öğrenmiştik, bu inancımızı hâlâ koruyoruz. Ancak bunu düşüncemizde sindirip bir bakış açısı olarak kullanmayı, dahası, bir yaşam biçimine dönüştürmeyi tam olarak başardığımızı söylemek kolay değil. Marksizm, savaşımımızda çoğunlukla "ideoloji" olarak yaşandı; geçmişimizin yanlışlarından biri olarak saptayabiliriz bunu. İdeolojiyi ilişkilerinden, bağıntılarından koparıp, değişmez doğru kıldık. İdeolojiyi yücelttik. Oysa ideoloji, sanıldığının tersine, dokunulmazlığın değil, eleştirel yaklaşımın, yaratıcı bilincin dostudur.

İdeolojiyi hep politikadan üstün tutarken de doğru yaptık tabii; ama onlara felsefi bir içerik kazandırmak, gene de çok uzak olduğumuz bir ilgi alanı olarak kaldı sanki. Politika bir müdahale sanatı, ideolojinin ışığında yaratır. Ama marksist felsefenin politikayla birlikte yaşayacağını, politikanın pratiğinin ancak onunla canlanacağını anlamak zorundayız. Akademik felsefecilerin marksizmi bir felsefe olarak görmemeyi yeğlemeleri elbette anlaşılırdır ama, bilimsel sosyalistlerin, devrimcilerin marksist felsefeye, düşünmeksizin "akademik" kılıf geçirip, sonra da ürküp uzağında durmaları nasıl kabullenilebilir! Lenin, Gorki'ye yazdığı bir mektubunda (1908), "Bana gelince, ben felsefeyi daha değişik bir biçimde ele alıyorum. Marx'ın istediği gibi onu aslına uygun olarak **kullanıyorum.** Bu nedenle 'diyalektik materyalist" olduğuma inanıyorum," diyor. Lenin aynı yerde, "filozofların felsefe yapma tarzları"nın boşunalığını kaydederken, marksist felsefenin **partizan** karakterini vurguluyor. Bilimsel sosyalist hareketin el yordamı yerine geçirebileceği tek 'silahı'nı anlamak için, felsefe kitaplığında kendisine yer açılmayan Lenin'in düşüncesine başvuruyoruz.

Hiç kuşku yok ki, teori ve pratiğin birliği ve ayrılmazlığı, teori, ideoloji ve politikanın da bireşimine yolaçacaktır. Yoksa, bu unsurları birbirinden soyutlayarak değerlendirirken (buraya kadar doğru davranırken), metafiziğin kıyısında durduğumuzun da farkındayız. Birdenbire kendimizi uçurumun dibinde bulmak da olası.

Kısacası, şuna geliyoruz: Ülkemizin devrimci, sol hareketinin, gelmiş bulunduğumuz bu aşamada, sınıfsal bir eğitimden geçmesi gerekiyor. Sınıfsal eğitimin yolu, herkesin kendi ideolojisinden değil, "marksizmin yaşayan ruhu"ndan, Marks, Engels ve Lenin'in düşüncelerinden geçiyor. Bilimsel bilgi ışığında zenginleştirilmiş **yeni politik kültür** böyle oluşturulacak...

* * *

YENİ politik kültürün başlıca tamamlayıcılarından biri, politika-

ya marksist felsefeyle bakma yetisini kazanmaktır. Bunu tersinden şöyle okuyabiliriz: Yeni politik kültür, salt bir biçim sorunu değildir, dolayısıyla üslup da... Hiç kuşku yok ki, sosyalist politik yaşamımızda öteden beri eksik kalınan doğru biçim ve üslup, yeni politik kültürün kendisidir...

Bir paradoks yaratmış olmadık. Yeni politik kültürün kendi ürettiği bir biçimi olmakla birlikte, bu, devrimci sol içindeki tüm çevrelerin sayısınca, zenginleşerek gerçekleşecektir. Yeter ki, onun içeriğinde, yani asıl olan üstünde anlaşabilelim... Yeni politik kültür bir gereklilik değil, zorunluluktur. Bu noktanın önemini ayırdetmek önemli: Yeni politik kültüre sahip olmak marksist olmanın gereği olduğu kadar, marksizmin bilimsel üretkenliğinin sonucudur da. Biz ancak bu üretime sıkı sıkıya bağlanarak, politik tavır alışımızı ve politik-kültürel yaşamımızı yeni politik kültüre uygunlaştıracağız.

* * *

GOETHE, **biçimin, çoğunluk için bir gizem olarak kalacağını** söylüyor; şununla birlikte: **içerik ise, ancak kendisiyle ortak bir yanı olanlarca anlaşılabilir.**

Goethe'nin belirlemesinden, ilkin yeni politik kültürün gerçekleşme biçimininin güçlüğü çıkarılabilir. Bu da zaten şimdiki yakıcı sorunumuz. Gerçekten de biçim üstünde anlaşabilmek, başkalarını bırakalım bir yana, herkesin ilkin kendi başına karar vermesi gereken, çetin bir iştir. En uygun biçim, duruma göre değişebilir ve üstelik bu da biçimin doğru kavranışıdır. Ne var ki, yeni politik kültürün biçimi ve onu gerçekleyen üslubu, hasımlar arasındaki kavgayı değil, dostlar arasındaki iletişimi belirleyecektir, unutulmaması gereken yalnızca budur. Politik savaşımda sol içinde de karşı karşıya gelinebilir; programlar ve ideolojiler her zaman tartışma konusudur ama, devrimci, sol güçleri ilerletici, yapıcı olduğu sürece.

Asıl olan ise, Goethe'nin çarpıcı bir açıklıkla bize yardımcı olduğu gerçeği kavramaktır: Yeni politik kültür, ancak onu benimseyenler tarafından anlaşılacak ve paylaşılacaktır...

Devrimci, sol hareketlerin çoğunluğu tarafından benimsenmedikçe, yeni politik kültürün politik yaşamımıza egemen olması olası değildir. Vageçilmezliğini öngörenler, onu bu durumda da terketmeyeceklerdir kuşkusuz. Değil mi ki yeni politik kültür politik yaşam biçimidir artık ve devrimci, sol hareketin teorik dayanağında ve ideolojik oluşumlarında içerilidir, savaşımın da kurucularındandır.

* * *

BİR politik hareketten, kendisini "bilimsel gördüğü"nden soyutlamasını istemenin çok güç olduğunu biliyoruz. Gelgelelim, asıl bilimselliğin bunu başardığımız anda kazanılacağı da "teorik bir vakıa"dır. Kaldı ki, gereksindiğimiz özeleştirinin çıkış noktası da budur. Oysa hâlâ çokları için, bilimsel olan, neyi diliyorlarsa, o olmakta! Felsefi idealizmin politikada son kertede yaşanmasının örneği olan bu anlayış, yakın geçmişimizde solun bütününe egemen olmuştu.

Oysa herkesin kendi bilimsel doğrusundan kuşkulanması, yalnızca görev değil, bir haktır da. Yeni politik kültürün özelliklerinden biri, ideolojik bilgiyle bilimsel (teorik) bilginin çelişkin karakterini gözeterek, ilkin kendinden kuşku duymaktır. Doğrunun kendi tekelimizde olmadığını öğrenmek nasıl bir politik olgunluksa, ideolojik yenilenmemizi kuşkularla ilerleteceğimiz gerçeği de şaşmaz bir doğrudur. Politik program, **nesnesi değiştikçe** gözden geçirilip, değiştirilecek, geliştirilecektir.

Tersini, ideolojimizi ve onun bireşimsel ifadesi olan politik programımızı, bir yenilgi döneminin evrilmesinden sonra, bambaşka bir toplumsal ve politik dönem içinde de biricik yolgösterici olarak görmek, küçükburjuva önyargıları savaşım yöntemi yerine geçirmek olduğu gibi, yaşayıp savaştığımız dünyayı da katıksız bir idealizmle yorumlamaktır.

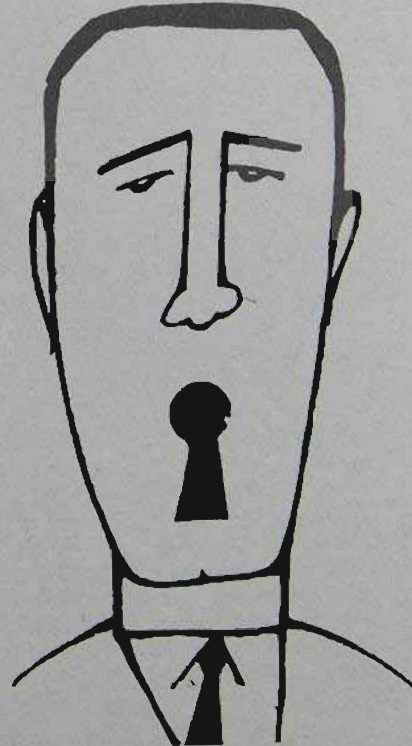
* * *

YENİ politik kültür, savaşımın yalnızca biçimsel tamamlayıcısı değil, içeriksel unsurudur. Solun, geçmişten bugüne taşıdığı kültürü, yeni politik kültür pratiğine yardımcı olacaktır. Önceki yeni olanın farkına varamamış olsa da.

Marksizmin özüne değgin bir olgu olarak yeni politik kültür, bilimin ve felsefenin ışığında oluşacak, politikayı yeni bir tarzda ele alışın eline canlanacaktır. Bir kez bu yola girdik ama, hâlâ çok, pekçok ortak yanları olan solun bileşenlerinin ortak katkısına gereksinme var. Yeni politik kültürü ortak politik kültüre dönüştürecek olan da, bu yolda birlikte yürümektir.

Kapital'i okumak, gerçekten zorunlu. Dilerseniz bunu, geçmişimizin eksiklerini tamamlayacak, yanlışlarını onaracak doğruları, asıl kökenimize dönük olarak bulabileceğimizin bir ifadesi olarak da anlayabilirsiniz. İkinci derecede önem taşıyan kaynakları, şimdilik bir kıyıda bekletelim. Bilimsel sosyalist, devrimci kadroların artık bütün yönleriyle tamamlanabilmeleri içinse, sanıyoruz en doğrusu, **Kapital'i**, Marks'ın torununun yazdığı, **Büyükdedem Marx** ile birlikte okumaktır! Yeni politik kültürü kavramayı, buradan sürdüreceğiz...□

FERRUH DOĞAN

Yeni politik kültür ışığında

TBKP Program Tasarısı'na bakmak

SEÇKİN CÖMERT

MARKS, Feuerbach Üzerine Tezler'in 2.sinde şöyle der: "İnsan düşüncesinin nesnel bir gerçeğe varıp varamayacağı meselesi, nazarî bir mesele değil, fakat eyleme dayanan bir meseledir. Eylem içindedir ki insan, düşüncesinin doğruluğunu, yani gerçekliğini ve kuvvetini, geçerliğini ispat etmelidir. Eylemden kopuk düşüncenin gerçekliği veya gerçek-dışılığı üzerindeki tartışmanın tek yeri medresedir."[1]

Bu tez, bilimsel sosyalist (marksist) bir hareketin yalnızca kendini sorgulaması durumunda geçerli değildir. Aynı zamanda, ideolojik tartışma düzleminde buluşan solun bütününün dikkate alması gereken yaklaşım tarzını gösterir.

Politik hareketin sistemleşmiş ideolojisi (programı), eylemin aynasında doğrulanır. Savaşımdan güç alır, savaşım içinde sınanır. Nasıl ki bir politik hareket sınıf savaşımıyla özdeşleşemeyen bir programla kendisini kandırmayı sürdüremezse, başkaları da yalnızca programıyla o hareketi yargılayamazlar.

Kısacası şu: Program her şey demek değildir. Bu madalyonun arkasında ise, şöyle yazılı: Program hiçbir şey demek de değildir.

* * *

İŞÇİ sınıfının bilimsel sosyalist partisinin programı, hiç kuşku yok ki, partinin işçi sınıfına, sol ve demokratik kamuoyuna ilan ettiği manifestosudur ve en temel belgesidir. Partinin değerlendirilmesine ilkin programıyla başlanacaktır. Ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimi çözümlemekteki yetkinliği, sınıfsal bağlaşıkları düzenleyişi, sınıf savaşımının strateji ve taktiklerini temel çözümlemeleri üstünde doğru biçimde kurması, onun politik çizgisinin ve savaşım yeteneğinin, dahası, kararlılığının başlıca ölçütleri olarak alınacaktır.

Parti de ancak devrimci bir programla savaşımın dönüm noktalarını, temel hedeflerini gösterebilir. Savaşımın doğrultusunu programıyla belirledikten sonra, politik taktiklerini bu denek taşına göre seçip değiştirerek ve sınıf savaşımının gereklerine uygun biçimde düzenleyerek, yaşayan bir organizmaya dönüşecektir. Ancak böyle bir parti, kadrolarına eştürden bir nitelik kazandırabilecektir.

Türkiye Birleşik Komünist Partisi, Program Tasarısı'nı parti eyleminin gölgesinde bırakmayı düşünmemiş, dostlarının eleştirilerine açık tutmuştur. Şu var ki, bugüne dek yapılan sınırlı eleştiriler, değiniler, sonradan gelebilecek eleştirilerin ipuçları, TBKP Program Tasarısı'na nasıl bakılması gerektiği ön tartışmasının da yapılmasını gerektiriyor.

İlkin şunda anlaşılmalı: Bir işçi sınıfı partisinin, ülkesinin toplumsal yapısını çözümleyerek -yani teorik katkısıyla- ürettiği programı, hiçbir koşulda, değişmezliğe ya da durağanlığa mahkûm değildir. Lenin, "Tek sözcükle, bir ideoloji, tarihsel olarak görelidir, ama her bilimsel ideolojiye (...) bir nesnel gerçek, bir mutlak doğanın uygun düştüğü kesin bir olgudur,"[2] diyor. Program, tarihsel gelişme süreci karşısında görelidir: **nesnesi değiştikçe, değişecektir.** Bunu demekle, programın yanlışlara sürgit açık oluşu anlatılmıyor. Tersine, programında ifadesini bulan parti ideolojisi, karşılık düştüğü nesnel gerçekliği, yani **belirli** bir ekonomik, toplumsal, politik dönemi açıklama yetkinliğinde olmalıdır.

TBKP Program Tasarısı, yaşadığımız dünyanın uluslararası konumlanışı içinde Türkiye'nin yerini ve özgüllüğünü açıklayabiliyor mu? Türkiye'nin kendi özgün yapısal değişimini ve sınıfsal dokusunu doğrulukla belirleyebiliyor mu? İşçi sınıfının ve emekçi halk kesimlerinin sosyalizme açılan yolunun taşlarını döşeyebiliyor mu? Türkiye'nin özellikle 1980'den sonra içine girdiği yeni sosyo-ekonomik formasyona uygun bir ideolojik-politik formasyonu yansıtabiliyor mu?..

Görülüyor ki, TBKP önderliği, sınıf savaşımını ve ülkemizi anlayabilmek için, yeni bir ele alış biçimini, yeni politik kültürün oluşturulmasına koşut düşünüyor. Ve bu arada Program Tasarısı'nın da ortak politik kültürüne uygun biçimde tartışılmasını diliyor. Gerçekten de Tasarı'nın en az yanlışla anlaşılması, ancak bu yaklaşımı benimsemekle olasıdır.

Yeni politik kültür, Program Tasarısı için yalnızca bir yaklaşım biçimi, tartışma üslubu, sosyalist ahlak adabı değildir. Bütün bunları da içermekle birlikte, daha da önce, ideolojinin türevi olan yeni bir tarzı, bir özü anlatıyor.

* * *

BİLİMSEL kavramların karşılıklarının hiçbir zaman yokolmayacağını biliyoruz. Diyalektik maddecilik göreliliği yadsımamakla birlikte, nesnel gerçekliğin bütünü göreli bakış açısının öznelliğine de indirgenemez. Diyalektik maddeciliğin göreliliği, gerçeğin yakalanmasını olanaksız kılan bir idealizmi değil, toplumsal yapının sürekli yaşadığı değişimi açıklar.

Günümüzde bilimsel teknolojik devrimin ulaştığı yüksek aşama ve sonuçları, bir bakıma, uluslararası ilişkilerin yeni düşünce tarzına uygun biçimde düzenlenişinin ve barışın dünyamızın en yaşamsal sorununa dönüştüğünün de aynasıdır. Artık bilimsel bilginin yaşayan bir dönüştürücü güç olması, nesnel gerçeklikteki bu değişimi bütüncül olarak kavramasıyla olanaklıdır. Yoksa teori dünyayı açıklayıp dönüştüren bir etken olamayacaktır... Proletarya diktatörlüğü, özünden ve değerinden bir şey yitirmiş değildir. TBKP Program Tasarısı'nın da böyle bir lüksü olmadığı görülüyor. Ne var ki, proletarya diktatörlüğünün bir iktidar biçimi olarak yeni özellikler kazanması, teorik yenilenmeyi zorlayabilir. Bundan korkmak, marksizmi ancak geçmişin ruhu olarak anlamakla sınırlanmak, teorik dogmatizmin köreltici etkisine boyun eğmektir.

Teorinin geliştirilmesine nesnel ve öznel nedenlerle henüz katılamayan, buna evrensel düzlemde aday olamayan politik hareketler, şimdilik yeni bir ele alışla, yeni bir politik yaklaşım tarzıyla bu süreci yakalayabiliyorlar. TBKP Program Tasarısı, en çok tartışılan kimi konularda, işte bu görece yetkinliği göstermektedir. TBKP böylelikle ortodoksluktan ayrılmadığı gibi, ortodoksluğu yeni politik kültürün jandarması olarak da görmüyor.

* * *

TBKP Program Tasarısı'nı yalnızca politik kavramlarla değerlendirmek, onun yeni özünü yalınkat bir düzleme çekmeyi peşinen kabul etmek olur. Tasarı, politik hareketin önceki ideolojisinden ileri dönük bir kopuşla aynı sırada, bilimsel sosyalizmin teorik özüne yeniden ve daha sıkı bağlanmayı ifade ediyor. Sözkonusu yeni öz, yalnızca uluslararası ya da ulusal ölçekteki değişmelerle de açıklanabilir değildir.

Uluslararası konumlanışlar ve sistemler arasındaki rekabet, başlıcalıkla, bilimsel teknolojik devrimin yarattığı büyük değişiklikler ve en önemli dünya sorununa dönüşen barışın kazanılması ve nükleer çatışma ortamının yokedilmesine göre belirleniyor. Uluslararası gerginliğin ortadan kaldırılması ve barışın geri dönülmez biçimde dünyamıza egemen olması, yalnızca kapitalist-emperyalist dünyanın çıkarını bozacaktır. Dünya devrimci sürecinin bütün bileşenleriyle güçlenmesinin ve toplumsal ilerlemenin kesintisiz biçimde yürümesinin buna bağlı olduğu, teorik bir doğru olmanın çok ötesinde bir gerçeklik kazanmıştır bugün.

1980'den sonra ülkemizde tekelci devlet kapitalizminin sınıfsal egemenliğinin en dar biçimlerde gerçekleştirilmesi başarıldı. Bu arada askersel-sanayi kompleksinin olağanüstü boyutlarda bir güce kavuşması sağlandı. Ve bugün çok daha iyi anlıyoruz ki, 12 Eylül+24 Ocak rejimi, politik anlamının çok üstünde bir toplumsal yapıyı, ülkemize dayatmış durumdadır. Bu yapının hâlâ bile çok iyi kavrandığını söyleyemeyeceğimiz kültürel yıkımıda gerçekleştirilmiştir... Şimdi bu koşullar içindeyiz. Bu koşullar, uluslararası barışı ve demokrasiyi en yaşamsal soruna dönüştürürken, barış ve demokrasi güçlerini de son derece geniş bir tabana kavuşturmuştur. Demokrasi ve sosyalizm savaşımı, yeni bir strateji, yeni taktikler ve bağlaşıklıklar sistemiyle güçlendirilmek durumundadır...

Bilimsel sosyalist hareket, marksizm ve leninizmin temel ve evrensel özüyle 1970'lerin hemen başında buluşmuş, ancak bütünleşmesini 12 Mart döneminin ertesinde tamamlamıştı. Teorinin özündeki değişme dinamiğini kavrama ve kendini bu değişime uyumlaştırma yetisini ise, içinde bulunduğumuz dönemde kazanmaktadır... Bilimsel sosyalist hareketin teorik kaynağına dönüşü yeni bir tarzda gerçekleştirilirken, elbette bazı sorunları da birlikte getiriyor. Marksizmi yalnızca didaktik bir öğreti, formüller, önermeler olarak anlamayıp, onu yaratıcı biçimde açıklayan, kendi özgün koşullarına indirgeyen, hattâ geliştirmeyi amaçlayan bu yaklaşım, TBKP Program Tasarısı'nın da ruhunu oluşturuyor.

Devrimci, sol güçlerin bütününde yepyeni bir dalga yaratmayı amaçlayan bu yaklaşım, kuşkusuz asıl olarak öze değgindir. Kendisini anlatmakta güçlük çektiği de bir olgudur... Marks, 18. Brumaire'de benzer bir durumdan sözaçıyor. İnsanların (yığınların) devrimci kriz dönemlerinde, "Tam kendilerini ve eşyaları tamamen değiştirme görünümünde olduklarında, o zamana dek varolmamış birşeyler yarattıklarında," hep eskiyi yardıma çağıracağını söylüyor. "Tıpkı yeni bir dil öğrenmeye başlayan birinin, öğrendiklerini her zaman ana diline tercüme ettiği, ama bu yeni dilin ruhuna tamamen vakıf olan birinin ancak eskisini hatırlamadığında ve bu yeni dili kullanacağı sırada kendi dilini unuttuğu takdirde düşüncelerini açıkça anlatabildiği gibi."[3] Biz de ne zaman Marks'ın kendi döneminin sorunlarına (tarihsel karşılıklarını bugüne izdüşürebileceklerimiz olsa bile) getirdiği çözümlemelerin kopyalarına gereksinme duymadan, teorik kaynağımızdan damıtılmış yeni düşünce biçimine vakıf olacağız, işte marksizmin yaşayan ruhunu ve yeni yaklaşım tarzını o zaman özümlemiş olacağız. O zaman kendimizi marksizmin özüyle ve yeni yaklaşım tarzıyla tanımlayabileceğiz. Marks, Engels ya da Lenin'in sözleriyle değil. Bilimsel sosyalizmin kurucuları, geliştirdikleri ekonomi ve politika bilimi ile felsefenin, bıraktıkları noktada savunulmasını istemiyorlar. Asıl olan, onların kurduğu bilimi geliştirme yeteneğini kuşanmaktır. Bu teorik aydınlanmanın politik savaşımımıza egemenliğini kurmanın sırasıdır.

* * *

TBKP Program Tasarısı, unsurları programın bütününden yalıtlanıp, kendi bağlamlarından, çıkış noktalarından ve toplumsal dayanaklarından kopartılarak eleştiriliyor. Bu eleştiri yaklaşımı, ister istemez bilimselliğin değil, metafiziğin kalkış noktasıdır. Sözgelimi, Program Tasarısı'nda 'proletarya diktatörlüğü'nün ilkesel olarak geçersiz olduğuna ya da tarihsel olarak ömrünü doldurduğunda ilişkin bir göndermede bulunmazken; gene, Türkiye'nin NATO'dan çıkmasını reddeden bir bağımsızlık anlayışına yer verilmezken, kimi eleştiriler tam tersi üstüne kurulabiliyor. Demek

ki, Tasarı okunamıyor! Gerçekten de, Program Tasarısı görünüşün yanılsamaları içinde, eleştirel/bilimsel bir okuma edimi göstermeksizin değerlendirildiğinde, derinliksiz bir teorik yaklaşımla sınırlanmak kaçınılmazdır.

Program Tasarısı, kendisi parti eyleminin arkasına sığınmazken, kendisine karşı da marksizmin yaratıcı özüne bağlı kalınarak yaklaşılmasını istiyor. Bu yaklaşımın, bilimsel sosyalizmi yalnızca bir politika değil, onunla birlikte, sınıf savaşımının içeriğinin öbür tamamlayıcıları olan bilim ve felsefeyle de yoğrulmasını diliyor. Ancak böyle okunduğunda, Tasarı'nın marksizmden sistemsel bir kopuşa değil, tersine ona yeniden dönüşe kapıları açtığı görülecektir.

Bu arada, Program Tasarısı'nın, TBKP'nin savaşımını ve iktidar yolunu mu belirleyeceği, yoksa önceden zaten seçilmiş bir savaşım ve iktidar çizgisini mi açıkladığı da soruluyor! Bu yolla TBKP'nin "oportünizmi" sorguya çekilmek isteniyor... TBKP önderlerinin yurda dönüşleri ve komünist partisinin yasallığını gündeme getirmelerinin, Barış ve Demokratik Yenilenme Programı'yla birlikte, 12 Eylül hükümetiyle uzlaşma arayışının ifadesi olduğu öne sürülüyor.

Bu eleştirilerin, programın çeşitli unsurlarını ya da bütününe egemen olan politik anlayışını tartışmanın yerine geçirilmesini kayda değer bulmak olanaksızdır. Devrimci, sol güçlerin parçası olmanın koşullarından biri de, öbürüyle güven esası üstünde ilişki kurmaktır. Bütün sorunların merkezine demokrasi sorununu almış bir partinin eylemi içinde, önderlerinin yurda dönüşü ve yasallığın dayatılması elbette ön palanda olabilir ve izlenen taktikler içinde bugün de en ön planda bu hedef yer almaktadır. On binlerce politik göçmenin yurda dönüşü, komünist partisine yasallık hakkının kazanılması, ceza yasalarının değiştirilmesi için savaşımın yalnızca TBKP'nin sorunu olarak alındığına inanıldığını kabul etmemiz olanaksızdır. Bilimsel sosyalistler, ideolojik ve politik tartışmayı ahlaksal sınırlar içinde yürütemezler. Eleştiriyi bu türden ahlaksal önyargılara indirgemek, TBKP Program Tasarısı'na yaklaştırmayacak, tersine uzaklaştıracaktır. Uzaktan ise, ancak bakmak olasıdır ama, okumak değil...

* * *

TBKP eyleminin başarısı, Barış ve Demokaratik Yenilenme Programı'na temel olan çözümlemelerin, ülkemizin ekonomik, toplumsal, politik yapısına uygun düşüp düşmediğini gösterecektir. Tasarı, işçi sınıfına öbür emekçi yığınlar üstünde ihsan edilmiş bir hegemonya hakkı öngörmediği gibi, TBKP'ye de kendinden menkul kalacak bir önderlik hakkı tanımıyor. Program nasıl demokrasi sorununu bütün sorunların önünde görüyorsa, yeni politik yaklaşımının özünde de tam bir demokratik ruha sahiptir. Ne önderlik, ne ideolojik arılık, ne doğrulara tek başına egemen olmak, Program Tasarısı'yla TBKP'ye önceden verilmiyor. TBKP, kendisi kadar, solun öbür bileşenlerinin de bu özellikleri kazanmaya hakkı olduğuna inanıyor. Doğru, onu kazanmak için savaşanlar tarafından, birlikte kazanılacaktır. İşte bu kültürün devrimci, sol güçler tarafından ortaklaşa benimsenmesi isteniyor...

Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, işçi sınıfının bütün toplum üstündeki hegemonyasını, ancak emekçi yığınları -köylülüğü, beyaz yakalı emekçileri, aydınları, öğrencileri vd.- ve ulusal demokratik güçleri kucaklayarak, onları inandırarak, onlar için savaşıp onlardan öğrenerek kazanacağını öngörüyor. Yapılan eleştiriler, işçi sınıfının hegemonyasının kazanılacak bir sonuç olduğunun Program Tasarısı'nın en önemli unsuru, denebilir ki asıl ekseni olduğunu görmemiştir. Oysa bunu anlamadan Barış ve Demokratik Yenilenme Programı'nı ve onun yeni özünü anlamak çok güçtür.

Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, toplumun bütün çalışan kesimlerini, halkın bütününü kazanmayı amaçlıyor. Teorik içeriği boşaltılarak, yalnızca kendi öznelliğini açıklamak için kullanılmaya başlamış olan 'politik çoğunluk' kavramını, sayısal çoğunluğu kazanmayı da amaçlamakla ve çoğulculuğu öngörmekle de birleştiriyor. 'Kitlelerden öğrenmek' belgisini, böylelikle ayakları üstüne dikmeye çalışıyor.

Bu yazının sınırları içinde, Barış ve Demokratik Yenilenme'nin karşılığına da bir açıklık getirebiliriz. Spekülasyonlara uğratılan bu noktayı, tartışmaların bir bazı olacağı düşüncesiyle, şöyle açabiliriz:

Tasarı'da, Barış ve Demokratik Yenilenme için, birbirini tamamlayan şu iki özlü tanım getiriliyor:

— "Ülkedeki politik güçler oranı, bağımlı-tekelci militarist oligarşiyi kesin yenilgiye uğratma, ekonomide ve iktidar yapısında devrimci dönüşümlere yönelme hedefleri ile mücadeleyi gerçekçi kıldığında, Barış ve Demokratik Yenilenme stratejik aşaması tamamlanmış olacak ve Komünist Partisi bu durumda stratejik amaç ve görevleri yeniden belirleyecektir." (a.b.ç.)

— "Komünist Partisi ülkemizin temel sorunlarının kalıcı çözüme kavuşmasının ancak antiemperyalist, antitekel devrimci dönüşümlerin gerçekleştirilmesi ve sosyalizme geçilmesiyle olanaklı olduğu görüşündedir." (a.b.ç.)[4]

Bu iki tanımı şöyle açabiliriz: Barış ve Demokratik Yenilenme; strateji ve taktiklerin içiçe geçtiği bir geçiş dönemi, bir ara aşamadır. Bir yandan reformları radikalise ederken, öbür yandan köktenci (devrimci) değişiklikleri amaçlayıp, antiemperyalist ve antitekel kalıcı çözümün önkoşullarını hazırlar. Bu sistemli savaşım boyunca, sosyalizmin zorunluluğu bilincini toplumun bütününe yayarken, sosyalizm yolunu açar. Tasarı'ya temel olan dürtülerden biri de şudur: Devrimci bir değişiklik için, devrim koşullarının oluşması beklenmez; iktidarın kazanılmasından önce, kesintisiz biçimde yeni mevzilere yürünür. Tekelci devlet kapitalizminin dayanakları adım adıma çürütülür...

Marks'ın çok iyi bilinen, ünlü bir sözü vardır; program üstüne tartışıp da sözetmeden geçmenin olanaksız olduğu çalışması, **Gotha Programının Eleştirisi**'ni (1875) Eisenach grubunun önderlerinden Bracke'ye gönderirken yazdığı mektupta söylüyor: "İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir

düzine programdan daha önemlidir."[5]

TBKP, bütün sınıfsal ve politik bağlaşıklarıyla birlikte, tarihi yapmak istiyor! □

1. K.Marx-F.Engels, **Felsefe İncelemeleri**, Doğan Yayınevi, Çeviren: Cem Eroğul, 1974, s.67.
2. V.I.Lenin, **Materyalizm ve Ampiryokritisizm**, Sol Yayınları, Çeviren: Sevim Belli, 1976, s.144.
3. K.Marx, **Louis Bonaparte'ın Onsekizinci Brumaire'i**, Köz Yayınları, Çeviren: Gülen Fındıklı, 1975, s.13.
4. TBKP Program Tasarısı, Düsseldorf 1987.
5. K.Marx-F.Engels, **Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi**, Sol Yayınları, Çeviren: M.Kabagil, 1976, s.20.

ÇEVRE SORUNLARI...
23.SAYFADAN SÜRÜYOR...

düzeyde olmalarına karşın, teknik, insani vb. gibi nedenlerden ötürü denetimsiz kalan süreçler ortaya çıkabilir; denetimin yetkinleştirilmesi görevi sosyalist toplum düzeninde de gündemde yerini alacaktır.

Bunu rakamlar da gösteriyor: 1970'lerin ortasında dünyanın yıllık sınai üretiminin yüzde 53'ünü gerçekleştiren kapitalist ülkeler biosferdeki hava kirlenmesinin yüzde 63'ünden sorumluyken, yıllık sınai üretimin yüzde 33'ünü gerçekleştiren sosyalist ülkeler tüm kirlenmenin ancak yüzde 15'inden sorumluydular.

Ancak denizler, akarsular ve gökyüzü sınır tanımadığına göre, kirlenmedeki artışla birlikte, ona karşı bir an önce mücadele edilmesi ve bu mücadelede de iki sistemin işbirliği yapması zorunlu duruma geliyor. Bugün örneğin atmosferdeki ozon katmanının delinmiş olması gerçeği karşısında iki sistemin işbirliğinin dışında çözüme gidebilecek yol yoktur. Sorun artık genel bir insanlık sorunudur.

* * *

ÜLKEMİZ, süratle artan çevre kirliliğine karşın, gelişmiş kapitalist ülkelere göre gene de kirlilikten daha az etkilenmiş bir ülke. Buradan iki sonuç çıkartabiliyoruz: Birincisi etkili önlemler alındığı takdirde ülkemizi gelişmiş kapitalist ülkelerin akibetine uğramaktan kurtarabiliriz. İkincisi, eğer yeterince bilinçli davranmazsak, bugüne kadar yaratılan kirlenmenin sürüp gitmesinin yanısıra, "ekolojik yayılma"nın da bir öznesi olup çıkabiliriz.

Nitekim örneğin, Federal Almanya önce Konya'daki askeri uçuş alanlarının inşası için ısrar ederek gürültü ihracı yolunda bir adım attı; daha sonra da çöplerini ihraca başladı. Durdurulmadığı taktirde bu süreç işleyecektir.

İlginç olan durum buna ilk tepkinin Federal Almanya'daki Yeşiller'den gelmesidir. Ortak bir hazine sayacağımız yeryüzünün bir parçasının korunması için gösterilen bu tepki hiç kuşkusuz çok olumludur. Olumsuz olan tek şey, ülkemizdeki işçi sendikalarının, meslek odalarının vb. aynı duyarlılığı gösterememiş olmasıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bunun elbette ki anlaşılır nedenleri bulunuyor. Ancak bugün gerekenleri yapmadığımız taktirde yarın çok geç kalmış olacağımız da tartışma götürmeyecek kadar açıktır. O halde çevre sorunları için verilecek mücadele mutlaka gündemdeki yerini almalı, gereken öneme kavuşmalı ve bu konuda duyarlılık gösteren herkes ile diyalog kurulmalı, işbirliği yapılmalıdır. Eğer bunu yapmazsak, gelecek kuşakların bizi hiç mi hiç anlamayacağını kesin olarak söyleyebiliriz. □

Çöküntünün belgeseli: 1988 Bütçesi

"Bütçe, bir ulusal hesaplaşma belgesidir. Ulusal hesaplaşma demokratik bir ortamda olur. Demokrasinin olmadığı bir durumda, yalnızca, büyük sermaye sahiplerinin çıkarlarının korunması egemen oluyor. Bu yılın bütçesi de, iç ve dış tekelci sermayenin çıkarlarına çok uygun bir biçimde hazırlanmış bulunuyor."

YAKUP KEPENEK

DEVLET bütçeleri, kamu gelir ve giderlerinin dökümünü verir. Kamu gelirlerinin toplumun hangi kesimlerinden sağlandığı, harcamalarının hangi alanlara yapıldığı, bütçelerle sergilenir. Bu nedenle bütçe, bir toplumsal, ya da sınıfsal hesaplaşma belgesidir. Ek olarak, bütçenin, güvenilir, sağlıklı verilere dayanması, önemli bir koşuldur. 1988 bütçesi, öncelikle bir hesaplaşma belgesi değil, büyük sermaye kesimlerine para aktarma mekanizmalarının bir göstergesidir.

Emekçiler için ayrı, Sermaye için ayrı enflasyon oranları

Hükümet, 1988'de enflasyon oranının yüzde 33 olmasını amaçlıyor. Tasarıda, enflasyon oranının geçen yıl, 1987'de de yüzde 32 olduğu belirtiliyor. Hükümetin enflasyon oranını yüzde 33 olarak amaçlaması, hesaplarını buna dayandırması sonucunu veriyor. Gelecek yıl için, memur maaşları, ücretler ve köylünün ürününe verilen destekleme fiyatları bu enflasyon oranına göre saptanacaktır. Özetle, memurlar, işçiler, köylüler ve emekliler için, enflasyon oranı yüzde 33 olarak alınıyor.

Oysa, enflasyon oranının yüzde 33 olması, geçen yıl da yüzde 32 olduğuna göre, sermaye için geçerli sayılmıyor. Ekonominin temel kurallarından biri, faiz oranının enflasyonun 3-5 puan üzerinde olmasıdır. Bir başka deyişle, eğer enflasyon oranı yüzde 33 ise, faiz oranının da yüzde 40 dolayında olması gerekir. Faiz oranı bilindiği gibi, banka birikimleri için yüzde 65'dir. Arada yüzde 25 gibi bir fark bulunuyor. Hükümet, sermaye sahipleri için enflasyon oranının en az yüzde 60 olduğunu, üstü kapalı biçimde, benimsiyor.

Bütçe hesapları, emekçiler için daha düşük, sermaye sahipleri için çok daha yüksek enflasyon hesaplarına dayanıyor. Bu durum, hükümetin, açıkça, hangi toplum kesimlerinin yanında olduğunu göstermekle birlikte, bütçenin ekonominin gerçeklerini yansıtmadığını da gösteriyor. Ek olarak bütçe hesapları liranın ABD doları karşısındaki değişim değerlerinin, döviz kurunun bir dolar-1270 TL olacağı varsayımına dayandırılıyor. Bu varsayımın da yanlış olduğu açıktır.

Gelirler-emekçilerden

Hükümetin vergi politikası giderek dolaylı vergilere yöneliyor. Toplam vergi gelirleri içinde, en adaletsiz vergi sayılan dolaylı vergilerin payı, 1986'da yüzde 48, 1987'de yüzde 51'ken, bu oranın 1988'de yüzde 55 olması öngörülüyor. Dolaylı vergiler, gelir durumuna bakılmaksızın herkesten alınıyor. Yeni yıla girerken, temel gıda maddeleri, sağlık hizmetleri ve gazete, dergi ve kitapların KDV oranları artırılıyor. Tekel ürünleri başta olmak üzere, tüm mal ve hizmetlere, yeni vergiler konuyor.

Doğrudan vergilerin adil sayılması için, artan gelire göre oranlı biçimde artması gerekir. Oysa bu temel kurala uyulmuyor. Gelir vergisi tarifelerinde yapılan son değişiklikle, yüzde 25 vergi ödeyen ilk vergi dilimi 3 milyondan 5 milyona çıkarılıyor. Geçen yıl 3-5 milyon yıllık geliri olanlar yüzde 27 oranında vergilendiriliyordu. Bu gelir dilimi için 2 puan bir indirim geçerli oluyor. Ancak, işçi ve memur kitlesinin çok büyük çoğunluğu esasen 3 milyonun altında bir yıllık gelirle yetinmek zorundadır. Yıllık geliri beş milyonun altında olanların tümünden yüzde 25 oranında vergi alınması, büyük bir adaletsizliktir.

İş bununla da kalmıyor, yıllık geliri örneğin 40 milyon lira olanların vergi yükü, 1987'ye göre beş puan (yüzde 45'den yüzde 40'a) azaltılıyor. Kısaca, hükümet çok geliri olandan daha az vergi alıyor.

Hükümet, ek olarak, sermaye kesiminin tahakkuk eden vergilerini de toplamıyor. Geçen yıl, sermaye ortaklıklarının ödediği kurumlar vergisinin yüzde 38'i, toplam 500 milyar lira, tahakkuk ettiği halde alınmamış bulunuyor. Bunun gibi, beyannameye bağlı gelir vergilerinin de yalnızca yüzde 40'ı tahsil edilmiş, 727 milyar lira tutan yüzde 60'lık bölümü, alınmamıştır. Doğal olarak, vergileri kaynağında kesilen işçilerin, memurların vergileri tam olarak alınıyor. Hükümet, kestiği 190 milyar lira dolayındaki vergi cezalarının da yalnızca beşte birini, yaklaşık 40 milyar lirasını toplamış bulunuyor. Sermaye kesiminden tahakkuk ettiği halde alınmayan vergilerin 1987 toplamı 2,2 trilyon liraya ulaşıyor. Bu miktar para, toplam savunma harcamalarından fazladır ve Sağlık Bakanlığı'nın 1987 ödeneklerinin yedi katı dolayındadır.

Harcama-sermaye aktarmaya

Bütçe tasarısına göre, harcamaların yarıya yakını sermaye transferlerine ayrılıyor. İç ve dış borç anapara ve faiz ödemeleri, toplamı 20,8 trilyon lira olan ödeneklerin tasarıya göre, 10,3 trilyonunu götürüyor.

Sermaye gelirlerini vergilendirmeyen hükümet, yüksek faizle borçlandığı bu kesimlere bütçenin yarısını ayırabiliyor. Doğal olarak, başta sağlık ve eğitim olmak üzere, temel kamu hizmetlerine bütçeden ayrılan pay azalıyor. Bu hizmetler yürütülemiyor. Esasen, hükümetin anlayışı, eğitim ve sağlık hizmetlerini de paralı yaparak, yalnızca varlıklı kesimlerin sağlıklı olmasını ve eğitim görmesini sağlamaktadır.

Son yıllarda, hükümet, okul yapımını "hayırsever yurttaşlarının" gönlünden kopacak paralarla yürütüyor. Devlet, dilenci durumuna getiriliyor.

Hükümet, bütçe tasarısına eklediği 1988 Yıllık Programında ulusal gelirin son üç yılda yıllık ortalama yüzde 6 büyüdüğünü belirtiyor. Oysa aynı programa göre, ücretlerin alım gücü, 1985'de yüzde 5, 1986'da yüzde 6,4 ve 1987'de yüzde 13,7 gerilemiş bulunuyor. İşçilerin gerçek geliri azalırken, ekonomik büyümeden kimlerin giderek daha çok pay aldığı çok açık görülüyor. Bu arada belirtelim ki, hükümet 1985'ten sonra, SSK'nın ortalama işçi ücretleriyle ilgili verilerini yayınlatmıyor. Dolayısıyla, ücret verileri hiç de güvenilir değil. Buna karşın, ücretlerin alım gücü her geçen gün biraz daha azalıyor.

Bütçe, bir ulusal hesaplaşma belgesidir. Ulusal hesaplaşma demokratik bir ortamda olur. Demokrasinin olmadığı bir durumda, yalnızca, büyük sermaye sahiplerinin çıkarlarının korunması, egemen oluyor. Bu yılın bütçesi de, iç ve dış tekelci sermayenin çıkarlarına çok uygun bir biçimde hazırlanmış bulunuyor.

Buna karşılık, ekonomik bunalım, sekiz yıldır, bir türlü sona ermiyor. Enflasyonun önü alınamıyor. Dış borçlar çığ gibi büyüyor. Zamlar zamları kovalıyor. Bunun faturası da baskı altında tutulan emekçilere çıkartılıyor. Bütçe tasarısı, geleceği sergiliyor: 1988'de, daha yüksek oranda enflasyon, daha çok dış borç ve her geçen gün biraz daha yoksullaşan, ezilen emekçi kesimi.□

TMMOB Genel Kurulu'na doğru

"Gerek siyasi kurum ve kuruluşların, gerek yerel yönetimlerin ve diğer kamu kuruluşlarının ülke çıkarlarına aykırı davranmaları, meslek odalarının ilgi alanı içindedir. Bunun farkında olan egemen anlayış, -odalara şube ve merkez genel kurullarında- ilk kez bu denli örgütlü ve merkezi bir yönlendirmeyle yüklenmiştir. Amaç, egemen ve politik anlayışa koşut "çalışacak" bir TMMOB yaratmaktır."

AHMET GÜNDÜZ

TURKIYE Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne bağlı odaların şube ve merkez genel kurulları geçtiğimiz aylar içinde yapıldı. Şimdi gündemde TMMOB genel kurulu var. Yazımızın konusunun bununla sınırlı tutmaya çalışırken, yeri geldiğinde, 1980 öncesi ve sonrası odalarda karşılaşılan sorunları bir kez daha tartışma, irdeleme ve olumsuzlukların nedenini bulma, çözüm önerileri getirme, birliktelikleri geliştirme temelinde algılanması gereken şube ve merkez genel kurullarına, özellikle olumsuz birkaç sonucuna değinilecektir.

GÜN dergisinin 1987 Aralık sayısındaki yazımızda şöyle bir tespit yapmıştık. "1980 öncesi döneme baktığımızda görünürde belirli bir hareketlilik taşıyan özündeyse ciddi sorunlar içinde bocalayan, kitlesiyle bağları güçlü olmayan, kadrolaşma ve kurumsallaşmasını sağlayamayan, işlevlerini yerine getiremeyen bir örgütlenme görüldüğünü açıksözlülükle belirtmek gerekir."

"Ayrıca 'egemen olma' ve 'kullanma' gibi yanlış tavır ve davranışların, örgütlenme konusunun yanlış ele alınmasının ve sonuç almayı hedeflemeyen kısır tartışmalara düşülmesinin de zaaf noktaları olduğunu bilmek gerekir."

Mühendis ve mimar kitlesinin çoğunluğunu düşüncesini içeren, eleştiri-özeleştiri bağlamında değerlendirilmesi gereken bu tesbit aynı zamanda şu gerçeği de gösteriyordu: geçmiş ne üzerine bir sünger çekilerek yok sayılacak, ne de yaşanılanların bir bölümü görülüp, bir bölümü görmezlikten gelinecekti. Çünkü geçmişin olumsuz sonuçlarının ve zaaflarının giderilebilmesi, onları ortaya çıkartıp nedenlerini irdeleyip, tartışmakla olasıdır. Ortak bir programa ulaşmanın yolları da böyle açılacaktır.

Yasal durum ve bir saptama

Bilindiği gibi 1954 yılında çıkarılan 6235 sayılı yasaya göre kurulan, 1957'lerde yapılan değişiklikle 7303 sayılı yasa hükümlerine göre çalışmalarını sürdüren TMMOB ve odalar, mühendis ve mimar kitlesinin gönüllü birlikteliğine dayanmayan zorunlu üyeliği esas alan bir yapılanma içinde olageldi. 1980 sonrası çıkarılan 66 ve 85 sayılı kanun hükmünde kararnamelerle de işlevlerinin enaza indirilmesine ve özlerinin boşaltılmasına çalışıldı.

Sonuç olarak denilebilir ki, bir yanıyla 1938'lerden kalma 3458 sayılı mühendislik ve mimarlık hakkındaki yasa hükümleri, bir yanıyla 5486 sayılı fikir ve sanat eserleri yasası, bir yanıyla da 3194 sayılı imar yasasının yorumlarına bağlı olarak çerçevelenmeye çalışılan mühendis ve mimarlar karşılaştıkları sorunları çözmede yetki ve yetkisizliği birarada yaşayacakları bir durumdadırlar.

Tesbitine çalışılan bu kaos, TMMOB'yi ilgilendiren yasaları, yasalar karşısındaki konumunu irdeleyen ve yasa önerileri geliştiren geniş kapsamlı bir çalışma yapılmasının ivediliğini açıkça gösteriyor. TMMOB'nin kimlik bunalımındaki temel etmenlerden birinin bugünkü yasal durum olduğunu saptamak ve önümüzdeki genel kurulun gündeminde ağırlıkla yer alması gereken bu konuda yoğunlaşmak, yaşamsal bir gereklilik oluyor.

Nesnel ve öznel durum

Ülke kalkınmasının sağlanmasında mühendis ve mimarların çok etkin ve üretken bir potansiyele ulaştıkları biliniyor. Bu bağlamda bugünü yarınlara taşıyabilmenin ön koşulu, TMMOB ve odaların örgütlü birlikteliklerinin artırılarak, güçlü bir yapıya kavuşturulmasıdır.

Bilimsel teknik gelişmeleri yakından izleyerek ve ekonomik-demokratik ve mesleki formasyonu çağdaş bir anlayışla yorumlayarak sanayiden madenciliğe, çevreden kentleşmeye, konuttan planlamaya, petrolden elektriğe ve nükleer enerjiden çeşitli uygulamalara değin olan süreçte ağırlığını koyabilen bir TMMOB'nin gücünün artmasının ve kurumsallaşmasının yolları açılacaktır. Bu durum aynı zamanda soyut tartışmaların da sonunu getirecektir.

Gerek siyasi kurum ve kuruluşların, gerek yerel yönetimlerin ve diğer kamu kuruluşlarının ülke çıkarlarına aykırı davranmaları, meslek odalarının ilgi alanı içindedir. Yatırımların izlenmesinde, kalkınma planlarının oluşturulmasında, yerel yönetimler düzeyinde yapılan yöresel ve bölgesel yatırım ve uygulamalarda meslek odalarının tavırlarını koymaları, somut önerilerle uygulamalara karşı durmaları ve bu doğrultuda kamuoyu oluşturmaları, olumlu hemen herşeyin yakılıp yı-

kıldığı, ulusal değerlerin yok edildiği, teknik bilgi, beceri ve önerilerin saf dışı bırakılmaya çalışıldığı 1988 Türkiye'sinde yaşamsal bir zorunluluktur.

Bunun fakında olan egemen anlayış, odalara -şube ve merkez genel kurullarında- ilk kez bu denli örgütlü ve merkezi bir yönlendirmeyle yüklenmiştir. Amaç, egemen ekonomik ve politik anlayışa koşut "çalışacak" bir TMMOB yaratmaktır. Ve kimi odalarda da, 1980 sonrası yaşanan depolitisazyon çıkar saflaşmasıyla birleşmesi ve ne yazık ki, kimi ilerici demokrat yapıların "egemen olma" ve "paylaşma" mantığıyla yaklaşımları sonucu başarılı olmuşlardır.

Gerçi toplumsal gelişmeye karşı olan anlayışların çağdaş ve gerçekçi çözümler üretemeyecekleri, ülke gerçeklerinden uzaklaşarak odaları yönetemeyecekleri daha önce de görülmüştür. Bu kez de görülecektir. Ancak bu olanlardan alınacak dersler olduğu da kesindir.

Denilebilir ki; her örgütlü grup "egemen olma" ve "paylaşma" mantığından uzak olarak genel kurulları değerlendirmeleridir, TMMOB genel kurulunda ve önümüzdeki çalışma döneminde ortak bir program etrafında azami müştereklerde birliğin sağlanabilmesi iyiniyetli ve özverili çabaların yoğunlaştırılması her grubun güncel görevi olmalıdır. Geçirilen bunca deneylerden öte, öznel ve nesnel durum da bunu vurgulamaktadır.□

İşçi sınıfının sendikal birliği

'İşçi Sınıfının Sendikal Birliği' başlıklı bu çalışma bir yazı dizisi olarak planlandı. Sendikal birliğin güncel sorunlarına bakışımızı anlatmaya çalıştığımız bu yazının arkasından, şimdiki Sendikalar Yasası'na benzer düzenlemeler getiren, 15-16 Haziran direnişine neden olan, daha sonra TİP'in başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen, 1317 sayılı yasanın serüvenini aktaracağız. Böylece, yasalarla, baskıcı yollarla sendikal birliğin sağlanmasına karşı çıkarken, neden bugünkü sendikal birliğe, TÜRK-İŞ'in çatısı altında sağlanmış tek örgütlülüğe sahip çıktığımızı daha iyi anlatmış olacağız.

Daha sonra, sendikal birlik sorununa, DİSK'in ve TÜRK-İŞ'in ve TÜRK-İŞ içindeki sosyal demokrat hareketin nasıl baktığını sergilemeye çalışacağız.

ARİF GÜLÖKSÜZ

İŞÇİ sınıfının sendikal birliğinin sağlanması sorunu işçi sınıfının ortaya çıkışı kadar eski bir sorundur. Patronlara karşı ortak çıkarları, işçileri ortak direniş düşüncesinde birleştirir. Birlik işçilerin bireyler ve tek tek örgütler olarak aralarındaki ayrılıklara son vermeleri ve işverenlerle topluca mücadele etmeleridir. Bu birliğin temeli topyekün sınıf çıkarlarını savunmaktır. Birleşmiş, genel sınıf çıkarları sözkonusu olduğunda çatışmalarını erteleyebilen sermayenin karşısına, yekvücut, tek ve güçlü bir örgüte sahip işçi sınıfını çıkartmak, onun siyasal ve sendikal önderlerinin hep birinci gündem maddesi olagelmiştir.

Türkiye'de bugün, sendikal haklar ve özgürlükler büyük ölçüde yok edilmiştir. Yapısal uyum programları ile ücretler akıl almaz ölçüde düşürülmüş, çalışma ve yaşam koşulları alabildiğine kötüleştirilmiştir. Bu koşullar altında, sermayenin topyekün saldırısı ve çaresizlik duygusunu yaygınlaştıran kıskacı karşısında, işçi sınıfının sendikal birliğinin sağlanması çok daha önemli olmaktadır. Bu birliğin sınıf mücadelesinin günümüzdeki gereklerine uygun ilkelerle donatılması, pekiştirilmesi de her zaman olduğundan çok daha önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.

İşçi sınıfının sendikal birliğinin sağlanmasında, hiçbir zaman mutlaklaştırmalara gidilmemek kaydıyla, aynı çatı altında örgütlenmesinin başarılmasını ayırdedici özellik olarak almak gereklidir. Özellikle içinde bulunduğumuza benzer koşullar altında, dünya işçi sınıfı deneyimlerinden de yola çıkarak, işçi sınıfının saldırıları karşılayabilmesi ve başarılı sonuçlar elde edebilmesinin tek ve güçlü bir sendikal örgütün yaratılmasından geçtiğini belirtmeliyiz. Sağlanan bu birliğin dayandığı ilkeler sorununa yaklaşımlar, hep aynı çatı altında olmayı öne koymak biçiminde olmuştur. İşçi sınıfının aynı çatı altında örgütlenmiş olması, tek başına nitelikli ve mücadeleci bir birliğin sağlandığı anlamına gelmez. Bu nedenle, sendikal birliğin sağlanmasında, tek örgüt çatısı altında birleşmek ile, bu birliğin niteliğinin yükseltilmesi sorunlarını birbirine bağlı, tek örgütün yaratılmasını öne koyan bir yaklaşım içinde almak gereklidir. Yani işçi sınıfının sendikal birliğini: a- tek ve güçlü örgütün yaratılması, örgütsel birliğinin sağlanması ile bunu öne koyan bir biçimde, b- sınıf mücadelesinde üzerine düşen görevleri başarı ile yerine getirmesini sağlayacak sendikal mücadele ve örgüt ilkelerinde birliğinin sağlanması biçiminde birbirine bağlı iki düzeyde ele almak gereklidir.

İşçi sınıfının sendikal alanda tek çatı altında örgütlülüğü, 12 Eylül rejiminin özel koşulları altında sağlanmış görünmekle birlikte, gerek 1317 sayılı yasanın serüvenini izlerken, gerek bu yasanın şimdiki 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile ilişkisini ortaya koyarken ayrıntılı biçimde ele alacağımız gibi, sendikal birlik ilke olarak yasalarla gerçekleşmez. Buna karşılık, bütün eksikliklerine karşın ülkemizin verili koşullarında, işçi sınıfımızın tek çatı altında örgütlülüğünün sağlanmış olması, sendikal birliğin bütün unsurları ile yerleşmesinin başlangıç adımına dönüştürülebilir. Bu birliğin genişletilmesi, özgür irade ile, gönüllülüğe dayanır hale gelmesi ve işçi sınıfının gerçek yönelimlerini yansıtması için daha alınacak çok yol vardır. Aynı zamanda, bu birliğin 'dürüst sendikacı' liderliğe ve yönetime kavuşmasının kanallarını açacak, girişken ve mücadeleci kitle desteğini de sağlayacak olan 'her düzeyde demokrasi'nin yerleştirilmesi de önümüzde duran görevlerdendir.

İşçi sınıfının büyük bir kesiminin aynı örgüt çatısı altında toplanmış olmasını küçümsemek, hele 'özel koşullar'ı öne sürerek 'sahte mecralarda sahte birlikler' olarak görmek, sınıf mücadelesinin güncel görevlerinin yakıcılığını duymamak demektir. Sendikal birliğin sağlanmasını belirsiz bir zamana ertelemek, hareketsizliği savunmak demektir. Bu, aynı zamanda sözünü ettiğimiz iki düzeyi birbirine karıştırmak demektir. Gerçekte uzun ve sabırlı mücadele ile kazanılacak olan 'dürüst sendikacı' liderlik ve yönetim ile sınıf mücadelesinin gereklerine uygun ilkelerdir. Tek tek sendikaların dirsek temasları ile paralel eylemlerinin bile sendikal birliğin sağlanmasında küçümsenmeyecek adımlar olarak değerlendirilmesi gerekirken, işçilerin büyük bir çoğunluğunun, ülkemiz koşullarında aynı çatı altında örgütlenmiş olmalarını küçümsemek birlikten başka şeyleri savunmak demektir.

Sermayenin bütün kesimlerinin işçi sınıfının birliğine ve örgütlülüğüne yaptığı saldırıların her zaman tek araçla ve tam cepheden olmadığını hatırlatmak isteriz. Genellikle bu saldırılar çok dolaylı yollardan ve dost kanatlardan yürütülmüştür. Bunun örneklerini dünya sendikal tarihinden de •, kendi sendikal tarihimizden de gösterebiliriz. Burjuvazinin 300 yıllık bir deneyim biri-

• Bu konuda, burjuvazinin senaryo zenginliği ile araç ve aktör çeşitliliğini tanımak isteyenlere P. Agee, CIA Günlüğü, E Yayınları, İstanbul adlı kitabı öneririz.

kimine sahip olduğu, salt bunun için eğitilmiş kadrolarının bulunduğu unutulmamalıdır.

Bütün bunları dikkate alarak sendikal birlik sorununa sözünü ettiğimiz iki düzeyi birbirine karıştırarak yaklaşmanın, sendikal hareketi sermayenin manüplasyonlarına daha açık hale getirebileceğini hatırlatmak isteriz.

İşçi sınıfının sendikal birliğinin nesnel temeli, işçilerin örgütlü sermayeye karşı yürüttükleri ekonomik mücadelede başarılı olabilmelerinin garantisinin kendi aralarındaki siyasal, dinsel, felsefi vb. ayrılıkları bir yana bırakarak tek örgüt çatısı, merkezi önderliğinin yaratılmış olmasıdır. Sosyalistlerin görevi de bu nesnel zorunluluğa doğru önderlik etmek, omuz vermektir. "İşverenlere ve hükümete karşı mücadele için birleşme gereğini duyan her işçi, bırakınız sendikalara katılsın. Eğer en azından bu temel kavrayışı edinmiş olanların tümü birleşmezlerse, eğer sendikalar çok geniş örgütler olmazlarsa, sendikaların esas amaçlarının gerçekleşmesine olanak kalmaz. Bu örgütler ne kadar geniş olurlarsa onlar üzerindeki etkimiz o kadar geniş olacaktır." Bu sözlerin anlamı, sendikaların işçi sınıfına bilinç kazandıran potalar olduğu ve sosyalistlerin de görevinin bu potaya daha çok işçinin girmesini, ortak bir doğrultuda kenetlenmelerini sağlamaktır.

Bu nesnel temelde sendikal birliğin sınıf çıkarlarına uygun olarak gelişmesi, sendikal özgürlüklerin bütün unsurları ile var olmasını gerektirir. Bu özgürlüklerin ağır biçimde tahrip ya da yok edildiği durumlarda, bunun bir sonucu olarak baskıcı yollarla sendikal birliğin sağlanmış görünmesi, gerçekte süreç içinde bütünüyle sendikal hareketi yok etmeye yönelinmesi anlamına geliyor. Bu yollarla oluşturulan, belli kesimlerin desteğini de alan sendikal birlikler,sendikal özgürlüklerin yok edilmesine razı olunmasını sağlamak gayretleri ile birlikte gelişiyor. Bu çerçevede oluşan sendikal birlikler, faşist sendikalarda olduğu gibi, sendikadan çok korporatist örgütlere dönüşüyor, siyasal iktidarların temel dayanakları konumuna düşüyorlar. Mücadeleciliğini yitirmiş, sınıftan kopmuş, sınıf çıkarlarını savunmayı bir yana bırakmış, bu nedenle de giderek eriyen sermayenin yedeğinde örgütler ortaya çıkıyor.

Bütün bunlar sendikal birliğin, gönüllü, özgür irade ile sınıfın yönelimlerini yansıtır biçimde gerçekleşmesi için gerekli ortamın, bütün unsurları ile sağlanmış sendikal özgürlükler ortamı olduğunu ortaya koyuyor. Zor'la sağlanmış birlik, bölünme ve ayrılık potansiyelini kuşkusuz içinde taşıyacaktır.

Bugün baskıcı yollarla, yasalarla TÜRK-İŞ içinde sağlanmış birlik, burjuvazinin bu yöndeki bütün hesaplarına karşın, ne faşist korperatist ne de sermayenin yedeğinde sendikal örgütlenme durumunda değildir. Ama, sendikal birliğin sendikal özgürlükler ortamında, özgür iradeye ve gönüllülüğe dayanması gerektiğinin gözardı edilmesinin olumsuzluklarını, bugün, sendikal hareket acı acı yaşamaktadır.

DİSK'in faaliyetten alıkonması, yöneticilerinin yargılanması sonucu baskıcı yollarla sağlanmış bu birliğin çürümesini ya da gönüllü birlik haline dönüşmesini sağlayacak olan, sendikal özgürlüklerin bütün unsurları ile kazanılması mücadelesini vermek kadar, DİSK'in mal varlığının iade edilerek açılmasını talep edip etmemektir. Bu aynı zamanda sendikal birliğin ileri mücadele ilkelerine ve 'dürüst sendikacı' yönetimlere kavuşmasını da sağlayacaktır. DİSK'in açılmasını istemek bütün eksikliklerine karşın, TÜRK-İŞ içinde sağlanmış birliğin bölünmesini istemek anlamına gelmiyor. Tersine, işçi sınıfının tek çatı altında sağlanmış örgütlülüğünün, gönüllü sendikal birliğe dönüşmesini istemek anlamına geliyor. BİLAR AŞ'nin 23-24 Ocak 1988'de düzenlediği sempozyuma katılan, çeşitli eğilimdeki sendikacıların, işçilerin alınteriyle oluşmuş DİSK varlıklarının iade edilerek DİSK'in açılması talebinde birleşmiş olmaları, bu yönelişin bir ifadesidir. Sendika yöneticilerinin bu talepteki ittifakları, sendikal birliğin güçlendirilmesini ısrarla vurgulamaları ile birlikte ele alındığında, sendikal birliğin bütün zenginliği ve çeşitliliği içinde sağlanmasının olanaklı ve zorunlu olduğunu birkere daha ortaya çıkarıyor. DİSK'in açılmasını istemek DİSK'in sendikal hareketimize kazandırdığı olumlu mücadele geleneğinin ve ilkelerinin günün gereklerine uygun biçimde günümüz sendikal hareketine sindirilmesinin olanaklı ve zorunlu olduğu anlamına geliyor.

Bir an gözlerimizi kapatıp açtığımızda, DİSK'in sendikal birliğin DİSK içinde sağlanması politikasına haklılık kazandıran cesameti ile var olduğunu görsek bile, birliğin sağlanması sorunu yine de gündemde olacaktır. Fransız sendikal hareketinin belirleyici gücü CGT'de sendikal birlik sorunu hiçbir zaman, bunun için gündemden inmemektedir. Bu nedenle, içinde bulunduğumuz koşullarda DİSK açıldığında sendikal birliğin işçi sınıfının yönelimlerini yansıtır biçimde özgür iradeye dayanır hale getirilmesi için DİSK ve TÜRK-İŞ'ın tüzel kişilikler olarak birleşmeleri hedeflenmelidir. Sendikal birliği yetkinleştirecek olan, işçi sınıfının sermayenin çok yönlü ve ağır saldırılarına karşı koymasını sağlayacak olan perspektif budur. Sermayenin saldırıları dün olduğundan çok daha fazla İngiliz TUC gibi, Avusturyalı ÖGB gibi bir sendikal birliğin sağlanıp korunmasını zorunlu hale getirmiştir.

Yasalarla, baskıcı yollarla sendikal birliği, 'güçlü sendikacılık'ı sağlama gayretlerinin sendikal hareketin iğdiş edilmesi ile atbaşı gittiğini belirttik. Bunun dünyada pekçok örneği bulunmaktadır. Kendi sendikal tarihimizde de örneklerini görmekteyiz. Şimdiki Sendikalar Kanunu'na ilkesel olarak çok benzeyen değişiklikler getiren 1317 sayılı Kanun bunun bir örneğidir. 15-16 Haziran büyük direnişine neden olan, daha sonra TİP'in başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen bu yasanın serüvenini izlemek, aktörlerini tanımak günümüzün sendikal birliğin sağlanması ve yetkinleştirilmesi sorununa ilişkin yukarda söylediklerimizi somutlamak açısından çok yararlı olacaktır. Bir sonraki yazıda sergilemeye çalışacağımız, gerek yasanın hazırlık sürecindeki tutumlardan, gerek Millet Meclisi'ndeki tartışmalardan, gerekse Anayasa Mahkemesi'ndeki TİP temsilcisi, Prof. Dr. Alpaslan Işıklı'nın sözlü açıklamalarından sendikal birliğin güncel sorunlarına ve aktörlerine ilişkin öğreneceğimiz çok şey olduğunu düşünüyoruz.□

Ahmet Taner Kışlalı'nın yazısına bir not

Sovyetler neyi özelleştiriyor?

"Sovyetler'de yerel inisiyatiflerin artırılması, tüketim kalitesinin yükseltilmesi, sübvansiyonların daraltılması ve kaynakların akılcıl kullanımı çabalarıyla birlikte hizmet sektörüne, konut yapımına, özel girişimciliğe açılan kimi sektörlere bakarak, ekonominin temellerinin değiştirildiği sonucuna varmak pek gerçeklerle bağdaşmıyor."

MEHMET İZER

DÜNYANIN bir yerinde olup bitenler, diğer yerlere eskiyle karşılaştırılamayacak hızla yansıyor. Bu bir anlamda dünyayı tanımayı, bir anlamda da karşılaşılan sorunlara deneyimlerden yararlanarak kolaylıkla çözümler bulmayı getiriyor.

Ama burada, gerek aktarmada gerekse yorumlarken özenli davranmak gereği de kendisini ortaya koyuyor. Belirli amaçla yapılan çarpıtmaları bir yana koyduğumuzda, basit gözden kaçmalarla, önemsememelerle açıklanamayacak yanlışlara karşı da titiz davranmak gerekiyor.

Yayınını durdurmuş olan **Söz** gazetesinin 17 Şubat 1988 tarihli sayısında **Ahmet Taner Kışlalı** da, "Günün İçinden" köşesinde böyle bir yanlış yapıyor. Konusu, **"Sovyetler'de özelleştirme"**... Kışlalı, "Gorbaçov'un gözde iktisatçılarından Nikolai Shemelev şöyle diyor:" diye başladığı yazısında, Shemelev'in "önemli biri" olduğunu da anlatarak, "İşletmelerin oldukça yüksek faiz oranlarıyla hisse senedi satmalarına ve halkın da bunları satın almasına olanak tanındı", sözünden şu sonuçlara ulaşıyor: "Önerinin temel amacı, yeni yatırımlara olanak hazırlayacak bir kaynak sağlamak olabilir. Ama öneriyi yapan kişinin, önerisinin siyasal sonuçlarını da düşünmemiş olması olanaksızdır. Ekonomik gücün bir avuç işadamının veya devleti temsil eden bir avuç bürokratın elinde tekelleşmesinin, demokrasi açısından farkı yoktur. İkisi de demokrasiyi öldürür."

Kışlalı yazısının ikinci bölümündeyse, "Gorbaçov'un ekonomik reformlarının ilk sırasında devlet işletmeleri var", diyerek yukardaki teziyle çağrışım yaptıran bağlantı kuruyor. Kısaca özetlersek, "özelleştirmelerin devlet işletmelerinden (yazıdan anlaşıldığınca da ağır sanayi başta) başlayacağı" söyleniyor.

Kışlalı buradan "özellikle SHP'li bazı dostların üzerinde uzun uzun düşünmeleri" tavsiyesiyle şunları söylüyor: "Gorbaçov reformlarını iyi izlemek gerekir. Çünkü ... sadece marksist sistemleri ilgilendirmekle kalmıyor. Kapitalist sistemi ve demokratik sosyalizm akımlarını da yakından ilgilendiriyor... Halk ağzıyla söylersek komünizm ile sosyalizm arasındaki fark giderek azalıyor." Kışlalı'nın sözlerinden hiç duraksamadan, farkın sosyal demokrasi lehine azaldığını söyleyebiliriz.

Peki bu anlatım, yorum gerçeklere dayanıyor mu? Ya da, Kışlalı tezine temel olan gelişmenin gerçeklerini biliyor mu, yansıtıyor mu? Yani doğru temelden hareketle doğru sonuçlara mı gidiliyor, yoksa yanlış bilgiler, kavramlar, bilimsel olmayan yöntemlerle birleştirilerek yanlış sonuçlara kaynaklık mı ettiriliyor?

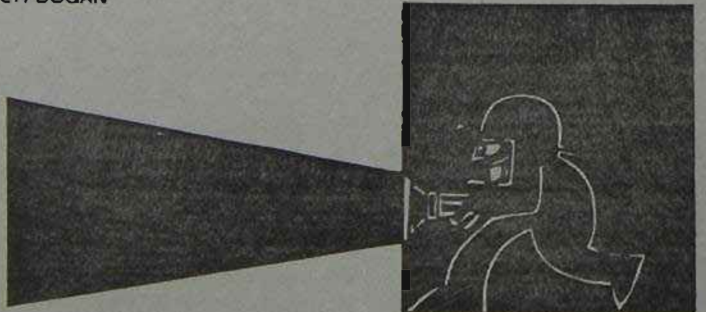
Kaynağına ulaşalım. Mihail Gorbaçov, 25 Haziran 1987'de, MK Plenumunda sunduğu raporda, ekonominin yönetiminin köklü yenilenmesi sorunlarını irdeliyor, hedefleri açıyor, sıralıyor. (*) Burada raporun sonlarına doğru şunları söylüyor: "Halkın geniş maddi olanakları, tahvil yoluyla paralı dinlenme yurtları, turist konaklama yerleri, yerel spor tesisleri yapımı için kullanılabilir. Halk maddi olanaklarını, hizmetler alanında ve başka dallarda oluşan kooperatiflere yatırabilir."

Ekonomik yapılarda, alt yapı yatırımları, ağır ve hafif sanayi, yeraltı kaynaklarının işletilmesi ile, üst yapı yatırımlarını, hizmet sektörünü, örneğin konut yapımını birbirine karıştırmak ve aynı düzlemde ele almak olanaklı olsaydı, Kışlalı'yı eleştiremezdik. Ancak biliyoruz ki, örnek olarak aldığı özelleştirmelerle bunların ilişkisi yoktur. Sovyetler'de merkezi planlamanın temel sorunlara daraltılması, yerel inisiyatiflerin artırılması, tüketimin kalitesinin yükseltilmesi, sübvansiyonların daraltılması ve kaynakların akılcıl kullanımı çabalarıyla birlikte hizmet sektörüne,konut yapımına, özel girişimciliğe açılan kimi sektörlere bakarak, ekonominin temellerinin değiştirildiği sonucuna varmak ve buradan da "fark kapatması" sonucu çıkarmak pek gerçeklerle bağdaşmıyor.

Gözlerimizi, kulaklarımızı dünyaya çevirmeliyiz. Deneyimlerden yararlanmalıyız. Ama bilimselliği bırakmadan, gerçekleri istediğimiz gibi şekilsizleştirmeden. □

(*) Mihail Gorbaçov, **Ekonominin Köklü Yenilenmesi**, 1988 İstanbul, Bilim ve Sanat Kitapları mine

FERRUH DOĞAN

1 MAYIS GELENEĞİ YAŞATILACAKTIR

İŞÇİ sınıfının, 8 Saatlik İşgünü mücadelesinden doğan; sömürüye, baskıya ve zulme karşı, "Uluslararası Birlik Mücadele ve Dayanışma Günü" olan 1 Mayıs yaklaşıyor.

Uluslararası işçi sınıfının bir parçası olan Türkiye İşçi sınıfı da 1 Mayıs geleneğini, 1900'lü yıllardan günümüze dek değişik biçimlerde yaşattı, yaşatıyor.

1976'da DİSK'in çağrısı ve sosyalistlerin, devrimcilerin çabası ile kitlesel biçimde yüzbinlerle alanlara taşınan bu gelenek; 12 Eylül darbesiyle iktidara el koyan MGK tarafından, işçi ve emekçilerin ellerinden alınan diğer hakları gibi yok edilmek istendi. 1 Mayıs eylemleri yasadışı sayıldı, 1 Mayıs mitingleri nedeniyle DİSK yöneticileri, işçi temsilcileri ve devrimciler yargılandı.

Tüm bunlara rağmen 1 Mayıs Geneleği, işçi sınıfının bilincinden silinmedi, silinemedi. Belki alanlarda açık şekilde yaşatılamadı ama o gelenek fabrikalarda, toplantılarda, bildirilerde, cezaevlerinde... her yerde sürdü, devam etti, yaşatıldı...

Geçtiğimiz yıl da, SHP'nin sözde "1 Mayıs'ı kutlama çabaları", ardında ise korku ve yılgınlığı devam ettirme çabalarına rağmen; sosyalistler 1 Mayıs yasağının kırılması doğrultusunda adımlar attılar.

12 Eylül rejiminin baskı ve terör politikasıyla yarattığı yılgınlık, sinmişlik, günümüzde kırılmaya başlıyor. İşçi sınıfı mevcut yasaların tüm anti-demokratik ruhuna ve karşılaştığı baskılara karşın, başarılı grevleri ve direnişleriyle egemen güçler için 'dikensiz gül bahçesi' olmadığını ve olmayacağını gösterdi.

Devrimci öğrenci gençlik kendi talepleri ve toplumun diğer haklı talepleri temelinde mücadelesini yükseltiyor. Diğer emekçi kesimlerde içine sokulmak istendikleri baskı cenderesini her geçen gün kırma yolunda adımlar atıyor. Toplumsal muhalefet yeniden yükseliyor. Tarihin durdurulmaz akışının geri çevrilemeyeceğinin mümkün olmadığı bir kez daha ortaya çıktı.

Bu yıl 1 Mayıs'ı devrimci özüne uygun, daha kitlesel ve güçlü biçimde yaşatmak temel bir görev olarak önümüzde duruyor. Artık salonları aşmak, 1 Mayıs'ı alanlara taşımak zamanı gelmiştir.

Türkiye işçi sınıfının kadınıerkeğiyle, genci-yaşlısı ile, böyle bir mücadele için hazır olduğuna inanıyoruz. Haklarını aramak için gösterdiği inat ve kararlılık, eylemleri sonucunda kendi gücüne duyduğu güven, devrimci bir önderlik gerçekleştirildiği takdirde, yeniden meydanlarda sesini duyurabilme biçimine dönüşecektir.

Bunun için görev; sosyalist sendikal önderlere, ilerici sendika yönetimlerine, sınıf bilinçli işçilere, sosyalist, devrimci demokrat ve yurtsever güçlere düşüyor. Kararlı ve atak bir politika ile haklarımızı kullanmak, bunun için gerekli enerji ve güvenle harekete geçme zamanı gelmiştir.

Biz aşağıda imzaları bulunan dergiler olarak;

DİSK yöneticilerinin ve ilerici yönetimlere sahip Türk-İş'e bağlı ve bağımsız sendikaların 1 Mayıs'ı beraberce yaşatma kararına varmalarını ve beraberce bu geleneği sürdürme çalışmalarının günümüzün görevi, sorumluluğu olduğunu düşünüyoruz.

Siyasi dergiler ve gençlik dergileri olarak bizler; bütün okurlarımızı da harekete geçirerek böyle bir çabaya sonuna kadar katılım ve destek sağlayacağımızı bildiriyoruz.

Sosyalist sendikacılara, ilerici sendikal yönetimlere düşen görev; bu konuda zaman geçirmeden kararlı adımlar atmak olmalıdır.

Sınıf bilinçli işçiler, işyerlerinde 1 Mayıs geleneğinin en canlı biçimde yaşatılması için oluşturacağı komitelerle hazırlıklara şimdiden başlama çağrısını da yapıyoruz.

Vurgulayarak belirtiyoruz ki; bizler bu yıl 1 Mayıs geleneğinin daha canlı bir biçimde yaşatılması ve daha ileri adımlar atılabilmesine olanak sağlamak için, aramızdaki görüş fark ve ayrılıklarına karşın, ortak adım atma ve üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmek gerektiğinin bilincindeyiz.

1 Mayıs'ın işçi sınıfının Uluslararası Birlik-Mücadele ve Dayanışma günü ve ücretli tatil günü olarak kabul edilmesi için mücadeleyi yükselteceğiz.

Faaliyeti yasaklanmış ve yöneticileri idamla yargılanan DİSK'in açılması için, sendikal ve siyasal örgütlenme ve mücadelemize getirilmiş yasakları kaldırmak için, emekçi halkların insanca bir yaşama kavuşabilmesi için, ulusal baskılara son verilmesi için, sömürüsüz, savaşsız ve baskısız bir dünya için,

1 Mayıs geleneğini bütün sınıf kardeşlerimizle beraber, bir mücadele günü olarak her koşulda yaşatmakta kararlıyız.

1 Mayıs geleneğini yaşatacağız.
Yaşasın 1 Mayıs.

ALINTERİ, ÇAĞDAŞ YOL, EMEK DÜNYASI, GENÇLİK DÜNYASI, GÜN, GÜNEŞE ÇAĞRI, YENİ AŞAMA, YENİ ÇÖZÜM, YENİ ÖNCÜ.

37. yılında NATO

" *ABD'nin ve emperyalist bloğun 37 yıl önceki stratejilerinin ana çizgisi değişmediğine göre bu doğrultuda verilecek savaşımı tek sloganla sürdürmenin olanaksızlığı bilinmelidir. Yani NATO'nun dağıtılmasına kadar geçilecek yolun köşe taşları belirlenmelidir."*

SERHAT BAYSAN

4 NİSAN 1949, "bitmeyen savaş"ın sürdürülmesi konusunda, ABD ve Batı Avrupa'daki müttefiklerinin kararlılıklarını belgeledikleri, NATO'yu kurdukları tarihtir. Üzerinden 37 yıl geçmiş olan bu oluşumu, geriye giderek, imzaların atıldığı günlere dönerek incelemek, bugüne ve geleceğe ışık tutabilir.

İkinci Dünya Savaşı'nda, 20 milyonu Sovyet vatandaşı olmak üzere 50 milyon insan öldükten, faşist Almanya ve Japon militarizmi teslim olduktan sonra, savaşın harlı günlerinde biraraya gelerek, savaş sonrasının kaderini belirleyen müttefikler arasında yeni bir kamplaşma ortaya çıkmıştı. Sovyetler Birliği bir tarafta, diğerleri öbür tarafta kalmışlardı.

Gerçekte, Birleşmiş Milletler statüsü üzerinde anlaşıldığı savaş günlerinde bile, örneğin Churchill'in kafasında, savaşın bir anında yenilgiyi kabul etmiş Alman ordularıyla birlikte "asıl düşman" üzerine, Sovyetlere yürümek fikri yatıyordu.

Savaş sonrasında, 17 Mart 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında yapılan anlaşmanın, resmi açıklaması, "muhtemel bir saldırıya karşı kuvvetlerini birleştirme"ydi. Ama asıl arzu, Churchill'in "asıl düşman"ı geriletmek hatta yok etmek için yapılması gerekenler hakkındaki düşünceleriyle çakışıyordu.

O günlerde, BM fikrinin yürümediği, çünkü Sovyetlerin Güvenlik Konseyi'ni vetolarıyla işlemez konuma getirdiği, bu nedenle yeni bir uluslararası ittifak gerektiği fikirleri öylesine yaygındı ki, giderek NATO oluşumuna tek neden olarak "veto"lar gösterilmeye başlanmıştı. Bugüne dönüp, ABD'nin vetolarıyla karar alamama durumunda bulunan Güvenlik Konseyi'nin ve BM'nin durumuna bakmak gerekiyor.

Beş ülkenin anlaşmasına ABD'yi katma gereği, bu ülkelerin bir Sovyet saldırısını göğüsleyebileceği güçten yoksun olmaları diye açıklanıp, ABD'nin katılması zorunluluğu belirince, aralarına Norveç, İtalya, Danimarka, İzlanda, Portekiz'i da alıp ABD'nin (ve Kanada) katılımıyla Kuzey Atlantik Andlaşmasını imzaladılar.

NATO, bir Sovyet saldırısına karşı kurulmuştu. Amaç olarak "savunma"yı öne sürüyordu. 1957 yılındaki bir kaynağa dönüldüğündeyse durumun hiç de söylenenlerle bir olmadığı ortaya çıkıyor: ABD Dışişleri Bakanlığı Sovyetler politikası yöneticilerinden John F. Dulles şöyle yazıyor:

"Avrupa'daki en yüksek ve yetkili kişiler, bana Komünist Partisinin (SB), Rusya'nın kendisi bir saldırıya muhatap olmadıkça ... Batı Avrupa üzerine işgal orduları olarak yürüme emri verebileceğine inanmadıklarını açıkladılar."

Dulles tam 12 yıl önce, kötü bir rastlantı, NATO'nun kuruluşundan birkaç gün önce de şunları söylüyordu:

"Sovyet hükümeti, bugünkü koşullarda savaşı ulusal siyasetinin bir aracı olarak kullanmak niyetinde değildir. Bizim hükümetimizde ya da başka bir hükümette, Sovyetlerin bugün açık bir saldırı tasarladığına inanan, asker ya da sivil sorumlu bir kişi tanımıyorum."

NATO böylesi bilgilere dayanılarak ve aradan geçen 37 yılda tartışılmayacak kadar açığa çıkan biçimde saldırı amacıyla kurulmuştu ve "bitmeyen savaş"ı bir diğer biçimiyle sürdürmek ana hedefiydi.

Bu süre içinde NATO'ya Türkiye ve Yunanistan'ın katılması, Federal Almanya'nın (1954) alınması, (İspanya'nın da geçtiğimiz yıllarda katıldığını belirtmek gerekir, ancak bu katılım gerek gerçeklenmesi ve gerekse amaçları bakımından ayrı bir inceleme konusudur.) Balkanlarda, Ortadoğuda çeşitli paktların kurulması, Kore Savaşı, NATO stratejisinin önemli köşe taşlarıdır.

NATO nedir?

Günümüze gelmeden önce, NATO'nun 37 yılında yaptıklarından yola çıkarak kimi belirlemeleri sıralamak ve NATO'yu bir kez de ideolojik olarak anımsamak yararlı olacaktır.

NATO, BM'nin ve Güvenlik Konseyi'nin yetkilerini almak üzere oluşmuş bir saldırı kuruluşudur. Andlaşma metninin hemen tümü BM'yi yetkisiz kılmaya yönelmiştir. 4. maddesiyle saldırıyı kesinlemekte, 8. maddesiyle de üye devletlerin ayrılma hakkını engellemeye çalışmaktadır.

NATO, bizzat ilk kurucularının da , olmazsa olmaz diyerek katılmasını istedikleri ABD'nin doğrudan yönetimindedir. Üye ülkeler kuruluşta belirlenmiş istemlerine uygun davranacak maddelere imza atmışlardır.

NATO, 2. maddesiyle ekonomik bütünleşme için de çabalamayı çalışmalarına katmıştır. Bu, askeri yardımlar adı altında ABD ekonomisiyle kenetleşmeyi sağlayan, ortak askeri sanayi girişimlerle entegrasyonu getiren yükümlülüktür.

NATO, üye ülkelerin içişlerine fütursuzca karışan bir kuruluştur. 1968 albaylar cuntasını Yunanistan'da, 1971, 1980 askeri darbelerini Türkiye'de tasarlayan ve destekleyen kuruluştur.

NATO, dünyada barışın oluşmasını engelleyen başlıca kuruluş durumundadır. Yaşı kadar sayıda böl-

gesel savaşa, çatışmaya neden olmuştur.

NATO, üye ülkelerinin katılımıyla oluşturulan saldırı paktlarıyla sınırlarını ve saldırganlığını fiilen dünyaya yayan kuruluştur.

Bu özellikleri, kiminde geri çekerek kimi zaman artırarak günümüze kadar sürdürmüştür.

NATO değişiyor mu?

Bugün NATO'nun gerek kuruluşu gerekse yaşamıyla ilgili olarak ilginç ve üzerinde durulmayı gerektiren düşünceler, merkezinden yayılmaktadır.

Bunların başında da, NATO'nun kuruluşunun esas itibariyle siyasi nitelik taşıdığı ve askeri yanının çok gerilerde kaldığıdır.

NATO'nun bu özelliğine genel olarak yukardaki maddeler düşünüldüğünde katılmamak olası değildir. Ama kendilerinin dile getirme nedenleri farklıdır.

Amaçlanan, dünyada varolan durumun "değişmez" olarak yerleşmesidir. Sosyalist sistem bir olgudur, ama sınırlarını genişletmemesi halinde, küçük küçük sorunlarla sürekli rahatsız ederek varlığına katlanılabilir. Ama kapitalist-emperyalist sistemin kendisini yeni koşullara göre düzenlemesi, uluslararası birliklerini sağlaması durumunda.

Bunun için de, örneğin ekonomisi AET tarafından yönetilen, siyasi organizasyonu NATO'yla çakışan, Parlamentosu işlevsizleştirilmiş bir Avrupa gereklidir. "Yeni sağ" politikalarla yönetilen, sol hareketlerin marjinalleştirildiği, bir Avrupa.

Burada, bu politikanın, son on yılda güçlenen ve başarılar elde eden barış mücadelesiyle, Sovyetlerin aktif çabalarıyla yeşermeye başlayan yumuşama döneminde nereye oturacağını araştırmak ve bu döneme ilişkin hedefleri yakalayabilmek gereklidir. Çünkü yumuşama, bir yanıyla karşılıklı dengeyi, istikrarı getirmekte ama diğer yanıyla da, ister istemez yansıdığı iç politikalardaki yumuşamayla da ilerici, sol hareketlerin daha rahat ortamlar bulmasına ve güçlenmesine neden olmaktadır. Yani sistem üst düzeyde istikrara kavuşurken, sol güçlerin güçlenmesi ve kendi ülkelerinde değişim istemeleri gündeme gelmektedir.

Bu değişim isteğini, kendisini yenilemeye çalışan sistem, benimseyebildiği teknolojik gelişmeleri kitlelere yayarak ve yeni ideolojik sloganlar pompalayarak dengelemeyi ve geriletmeyi de başarabilmektedir. Ancak gelişmelere uygun arayışlara hızla giren sol politikaların, bu silahları tersine çevirecek çareleri bulmaları da çok uzaklarda değildir.

İşte genel hatlarıyla çizilen bu sorunlar 37. yılında NATO'nun ve yöneticilerinin de kafalarındadır. Hiç kuşkusuz NATO önümüzdeki döneme yenilenmiş ve ideolojik olarak tahkim edilmiş olarak girecektir.

Gerek NATO üyesi ülkelerde gerekse etki alanı içindekilerde ilerici, barışçı sol güçler NATO'ya hem geleneksel özelikleriyle hem de yeni dönemdeki amaçlarıyla bakmak ve mücadelelerini ona göre saptamak durumundadırlar.

Gelişmeler ışığında

Gelişmeler, değişmeler gözönüne alınarak, şu amaçların altı 37. kez yeniden çizilmelidir:

NATO dünya barışı önündeki engellerin en önemlilerindendir. NATO'nun ortadan kaldırılması barış yolunda atılmış büyük bir adım olacaktır.

Ancak NATO'nun ortadan kaldırılması isteği, tüm askeri paktların aynı anda kaldırılması talebiyle gerçekçi temele oturabilir. Yani öncelikle NATO ve Varşova Paktları, tüm askeri paktlar kaldırılmalıdır.

ABD'nin ve emperyalist bloğun 37 yıl önceki stratejilerinin ana çizgisi değişmediğine göre bu doğrultuda verilecek savaşımı tek sloganla sürdürmenin olanaksızlığı da bilinmelidir. Yani NATO'nun dağıtılmasına kadar geçilecek yolun köşe taşları belirlenmelidir. Bunlar içinde NATO'nun askeri kanadının daraltılmasına neden olacak girişimler önem kazanmaktadır.

NATO'nun ülkelerin egemenliklerini hiçe sayan müdahaleciliğine karşı savaşım da bu köşe taşları arasındadır. Yumuşamaya bağlı olarak gelişen olanaklar değerlendirilebilmeli ve ulusal politikalarda daha bağımsız davranılması sağlanmalıdır.

Ve yine, NATO ülkelerinde, NATO'nun girişimlerine, açılımlarına karşı ortak ve birbirinden bilgili bir mücadelenin koşulları yaratılmalıdır. NATO ne denli iç bütünlüğe sahipse, barış güçlerinin de benzer bir birlikteliğe gereksinimının altı çizilmelidir.

Türkiye'ye gelince ..

Türkiye ve NATO

"NATO'yla bağlar yalın çözümlemelerle sonuç alınabilmesinin ötesine taşımıştır. Üstelik günümüz dünyasının ilişkiler ağı içinde, dünyanın sistemler arası bölünmüş durumunda bir ülkenin bağlı olduğu bir 'savunma' sisteminden ayrılması, hatta girmesi salt kendi iradesiyle çözemeyeceği bir yumak haline de gelmiştir."

NATO'NUN 4 Nisan 1949'daki kuruluşundan bir yılı birkaç gün aşan süre sonra, 1950 Mayısında, İsmet İnönü hükümeti NATO'nun kapısını çaldı. Gerekçesi basitti: Sovyet tehdidi. Yine o günlere dönelim:

Sovyetler Birliği'yle ilişkileri düzenleyen 1925 antlaşması, Boğazlardaki düzeni sağlayan Montreux antlaşması olmasına karşın, 1941-44 arasında çeşitli zamanlarda on Alman ve İtalyan gemisi Karadenize geçmişti. İzni veren İnönü hükümetinin tek düşüncesi vardı, müttefiklerle görüşmeler yapılmasına karşın, savaştan galip çıkacağına inandığı Almanya'yla, savaş sonrasında iyi ilişkiler geliştirecek temelleri atmak.

Savaşın bitiminde, müttefiklerin de onayını alarak, Sovyetler Birliği, savaş yıllarında karşı karşıya

kaldığı bu davranışa önlem olacak düzenlemeleri talep etmişti. İşte, İnönü hükümetinin Sovyet tehdidi diye başlattığı kampanya bu tarihe oturuyordu.

1947'de, ABD Başkanı Truman'ın Yunanistan ve Türkiye'ye askeri ve ekonomik yardım yapılmasının ABD'nin çıkarları gereği olduğunu temel alan "doktrini"ni açıklaması da, İnönü hükümetinin önemli bir dayanağı olmuştu.

12 Temmuz 1947 yılı ilk ikili antlaşmanın imzalandığı yıldı. Bu belge gereğince yapılacak yardımın ABD Başkanınca atanacak bir komisyon aracılığıyla denetlenmesi kabul ediliyordu.

Bir yıl sonra 4 Temmuzda Marshall yardımı kapsamına da giren Türkiye artık, 1967'de TBMM'de açılan bir tartışmayla da ortaya çıkacağı gibi sayısını, içeriklerini bilmediği kimi sözlü yüzden çok ikili antlaşmayla ABD'ye bağlanmaya doğru adımlar atmaya başlamıştı.

İlk başvurusu İtalya dışında onay görmeyen Türkiye, bu kez de Kore'ye 4500 kişilik bir askeri birlik gönderme kararının yedi gün sonrasında, 1 Ağustos 1950'de ikinci başvurusunu yaptı.

Kore'ye gönderilen askerler, buna karşı çıkan Barışseverler Cemiyetine karşı başlatılan geniş saldırı ve daha sonra da 1951'de TKP'ye karşı başlatılan geniş tevkifat, NATO'ya giriş kapılarını Türkiye'ye açtı: Tüm NATO üyeleri artık sadakate inanmışlardı. ABD'yse sonuçtan fazlasıyla hoşnuttu.

Ancak bu süreç NATO'yla birlikte kabul edilen Yunanistan birlikleriyle birlikte, İngiliz general emrine verilmek istenmesi üzerine duraksadı. Türkiye ordularını ancak bir ABD'li general emrine verebileceğini duyuruyordu. Ayrıca İngiltere ve İskandinav ülkelerinin itirazları vardı. Bu sıkıntılar 18 Şubat 1952'de giderildi. Lizbon'da yapılan toplantıyla Türkiye resmen NATO üyeliğine kabul ediliyordu. Süreç tamamlanmıştı. Menderes hükümeti bildiriyor, "hür memnuniyetini bildiriyor, "hür dünya" güçlendiğini ilan ediyordu.

Arkasından tam 1968'e kadar süren bir sessizlik Türkiye'ye hakim oldu. Ancak 1965'te TBMM'ye bir grupla giren TİP'in meclis çalışmalarıyla konu tartışılmaya başlandı. İkili anlaşmalar gündeme geldi. Hükümet sayısını bilmediğini açıkladı. 35 milyon metrekare alanın ABD üslerine verildiği ortaya çıktı, buralara TSK yetkililerinin bile giremediği söylendi, hükümet bilmiyoruz dedi.

1968'de üniversite gençliği, işçiler NATO'ya hayır kampanyalarını başlattılar. Artık NATO Türkiye gündemindeydi. 6. Filo'nun askerlerinin denize dökülmesiyle, kitlesel eylemlere, dağıtılan bildirilerle, yapılan işgallerle, grevlerle.

Bu süreç 1980'e kadar sürdü. 1980'de Demirel hükümeti ABD'yle olan ve sayısı, içerikleri belirsiz ikili antlaşmaları "Savunma İşbirliği Antlaşması" adı altında toplayıp imzalamak istedi. İlerici milletvekillerinin de aktif çabasıyla kitlesel eylemlerle bu istek gerçekleşemedi. Ama 12 Eylül de gelip çatmıştı.

Sonrası, SIA'nın hemen imzalanmasıyla, NATO ile ilişkilerin güçlendirilmesiyle geldi. SIA, SEIA adıyla geçtiğimiz ay içinde beş yıllık süreyle uzatıldı. Bunlar çok yeni gelişmeler ve henüz belleklerde, el altındaki dergilerde canlılığını koruyor.

Ne yapılmalı? Soruna nasıl yaklaşmalı?

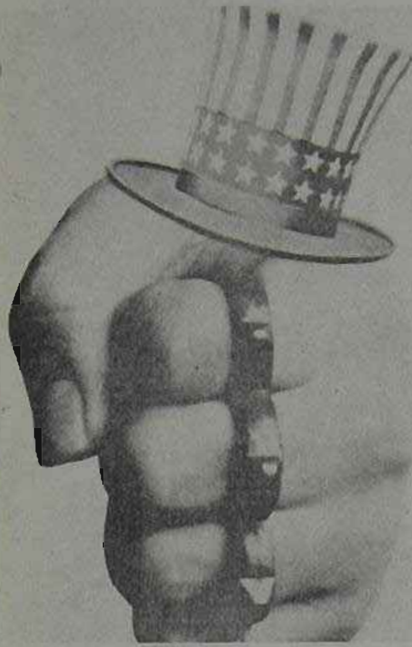
Türkiye, NATO'yla birçok yönden kenetlenmiş bir ülkedir. Silahlı Kuvvetlerinin büyük bölümü, (yalnızca Kara Kuvvetlerine bağlı 4. Ordu 'Ege Ordusu' NATO dışında tutuluyor, nedenleri de, Yunanistan'la ilişkilerdeki olası bir sıcaklaşmada, NATO'nun doğrudan inisiyitifi dışında kalabilecek bir kozu elde bulundurmak. Ancak bu durum kuruluşundan beri geçen sürede değişmiş ve 4. Ordu da NATO emrine verilmiş olabilir, en azından bu yönde açıklama ve araştırma bilinmiyor.) NATO'nun doğrudan emri altında. ABD'nin bölgesel çıkarlarıyla çatıştığı anda, TSK'nın ülkeyi savunma doğrultusunda tamamen etkisiz kalacağı, bir çok deneyle, ambargolar, zılgıtlarla biliniyor. Bu konuda çok geniş bir politik yelpazenin görüş birliği söz konusu.

Özellikle 1980 yılından sonra ekonomideki payı katlanarak büyüyen askeri sanayi komplekslerin, NATO güdümünde geliştiği biliniyor. Bu gelişmenin tekelci devlet kapitalizmi içindeki rolü de gözetlendiğinde, NATO'nun ülkenin ekonomik gelişimindeki etkinliği görülebilir. (Burada NATO ve ABD kavramlarını değiştirerek okumanın daha doğru olacağı da açıktır.)

Uluslararası ilişkilerde NATO'ya uyumluluk, dış ilişkilerin değişmez ilkesidir. O kadar ki, yakın döneme kadar BM'deki tüm oylamalarda NATO merkezinin güdümünde davranılmıştır. Bu olgu bir tek İsrail konusunda son dönemlerde gevşemiştir. Ortadoğu ülkeleri, mesajlarını Türkiye aracılığıyla NATO'ya iletmeyi gerekli ve yeterli bulmaktadırlar.

NATO askerleri de savaşa karşı, nükleer silahlanmaya karşı savaşıma katılıyorlar.

Kısaca, Türkiye NATO'ya sıkıca bağlanmıştır.

İlericilerin, yurtseverlerin, sol güçlerin 20 yıllık istemi ve savaşımıysa, "NATO'ya hayır"dır. NATO'dan çıkılması doğrultusundadır.

Ancak, NATO'yla bağlar yukardaki bir kaç paragrafta şöyle bir değinilip geçildiği kadarıyla bile görüleceği üzere, yalın çözümlerle sonuç alınabilmesinin ötesine taşmıştır. Üstelik günümüz dünyasının ilişkiler ağı içinde, dünyanın sistemler arası bölünmüş durumunda, bir ülkenin bağlı olduğu bir "savunma" sisteminden ayrılması, hatta girmesi salt kendi iradesiyle çözemeyeceği bir yumak haline de gelmiştir.

Köklü ve köktenci bir değişikliğin getireceği sonucu, günlük istem biçiminde sunmanın sonuç alıcı olmayacağı, kitlelerin savaşımında günlük istekleri ve genel, nihai sonuçlarını birbirine bağlamak gerekliliğini de unutmamak gerekiyor.

Türkiye, NATO'ya hayır sloganının geçeceği yolun taşlarını bulup çıkarmak durumundadır.

NATO'dan çıkılmasını isterken, NATO ilişkiler ağından adım adım kurtulmanın yolları bulunup, mücadele hedefi olarak kitlelere sunulmalıdır. Bunlarınsa ancak araştırmayla, derinlemesine incelemelerle olacağı açıktır.

Yalın sloganlar ne yazık ki, mücadeleye hizmet edemiyor. Kitlelerin savaşıma sokulmasını sağlayabiliyor belki, ama başarı kazanamayan, günlük kazanımlar elde edemeyen mücadele süremiyor. Kampanyalarla sınırlı kalma olumsuzluğunu taşıyor. Kitleleri bir sonraki eyleme kazanmak her seferinde biraz daha güçleşiyor.

Öyleyse neler yapılmalı?

NATO'ya karşı verilecek bir mücadelenin barış mücadelesiyle birlikte yürüyeceği unutulmamalı. Barış için savaşımı yükseltmek NATO sorununu da gündeme getirecektir.

Barış mücadelesinin uluslararası bağlarını kurmak gerekiyor. NATO ülkelerinde nükleer silahlara karşı sonuç da alan savaşımın öğrenilmesi gerekiyor.

NATO'yla ilişkileri, bağları ayrıntılarıyla incelemek gerekiyor. Bu hem politik hem akademik çalışmayı gündeme getiriyor.

NATO içinde, NATO'nun askeri kanadından öncelikle ayrılmanın pratik değerleri üzerinde çalışmalar yapmayı gerektiriyor. NATO'nun vurgulanmaya çalışılan, "siyasi yanı"nın askeri yanından soyutlanıp soyutlanamayacağını tartışmak gerekiyor. Askeri kanattan ayrılmanın bir ilk adım olarak değerini, sonuçlarını anlamak gerekiyor.

Tabii ki, bu araştırmaları, tartışmaları NATO'dan çıkılması talebinin günlük kazanımları haline getirmek, yani araştırma sürecini de mücadeleye katmak gerekiyor.

NATO'nun içinde geçen dönemde de, yükseltilecek barış savaşımıyla, NATO'nun savaş kışkırtıcısı özelliğine karşı, ulusal politikanın oluşmasını zorlamak, bu yönde kitlelerle birlikte mücadele örmek gerekiyor.

Ve tabii ki, kitlelere, ilericilerin yurtseverlerin, sol güçlerin; Vedat Demircioğlu'nu, Kanlı Pazar'ın iki emekçisini, Yılmaz Derebaşı'nı NATO'ya hayır derken şehit verdikleri 20 yıllık, NATO'ya karşı mücadelelerini unutmamalarını ve yükseltmeleri gerektiğini söylemek gerekiyor.

Unutulmasın, gerçekler ve başarılar, günlük amaçlarla nihai amaçların birleştirilebilmesindedir. Türkiye ve NATO ilişkileri de aynı anlayışı bekliyor.□

Zihni T. Anadol'un Truva Atı

"İşin özü nereden kaynaklanıyor, basit bir yöntem eksikliğinden: Anı, ismi üstünde bellekten kaynaklanır, günü gününe tutulmuş bir günceye dayanılmıyorsa, kırk yıl geçtikten sonra en iyi niyet ve zekâ varsayılsa bile hata yapmamak olanaksızdır. İşte bütün anıların sakat yönü budur, bunu önlemek için de bazı yöntemler uygulanabilir..."

RASİH NURİ İLERİ

KİTABIN önsözünde "Anadol haklı, 1944'ün ayrı bir yeri var T.K.P. tarihinde" demiştim, gerçekten de bu davada Merkez Komitesi meydana çıkartılamamıştı. Oysa bu Komitenin bazı üyeleri tutuklu idi, bir kısmı da başka bir davada, İ.G.B. davasında yargılanıyordu, hem davalar birleştirilememiş, hem de bazı komite üyeleri beraat edebilmişlerdi, örneğin Zeki Baştımar.

"Varsın Anadol iyilerin öyküsünü yazsın" demiştim, yazdı, daha iyisini de yaptı, hapisteki faşist Almanya'nın casuslarını da sergiledi.

Anadol kitabının sonuna Gerekçeli Hükümdeki sanık listesini de koymuş, ilk bakışta ne gereği var denebilir, oysa o liste dikkatlice okunursa sanıkların büyük çoğunluğunun işçi olduğu meydana çıkmada, Dr. Şefik Hüsnü'nün kurduğu T.S.E.K.P. davasında da 56 sanıktan 38'i işçidir, Partinin kurucu ve yöneticileri için de durum aynıdır. Bu noktayı belirtmemin nedeni Sayın Mehmet Ali Aybar'ın diline doladığı "Beyler takımı" ile "Emekçiler" hakkındaki, bilimsel yanı olmayan, tekerlemelerine yanıt vermek içindir. T.İ.P.'in emekçiler tarafından kurulan ilk parti olduğu demagojisini yalanlamak içindir, ve unutulmamalıdır ki, T.İ.P. kurucuları işçi sıfatları ile değil, sendika liderleri olarak Parti'yi kurmuşlardır ve T.İ.P.'de, Dr. Şefik Hüsnü'nün T.E.S.K.P.'nin aksine, işçiler 1968'de 12.695 üyenin küçük bir azınlığını oluşturmakta idi, oysa Emekçi Partisi (1946) altı aydan kısa bir zamanda 10.000'den çok işçi örgütlemişti.

Kitabın önsözünü ben yazmıştım, bu yazım bir tür sonsöz niteliğini taşımaktadır. Anadol'un tertemiz bir yaşamı olmuştur, kitaptan anlaşılacağı üzere, hapiste ve sonra da askerde olduğundan T.S.E.K.P.'ye girememiş, aynı nedenle 1951 tevkifatından da sıyrılmıştır. Sonraları Vatan Partisi'nde ve T.E.P. üst düzeyinde görev almış, yargılanmıştır. Kitabın güzel taraflarının tadını okurlar çıkaracaklardır, ben ise eksiklerini dile getireceğim, buna eksik de denemez, adeta düzeltme hataları demek geliyor içimden, gerçekten de dizgiden çıkan provaların düzeltmelerini ben yapaydım, 1919'u 1922, 1956'yı 1946 yapar Karboniler, Dante Alijiri gibi isimleri doğru yazar, (Mübaya=açık artırma) yerine (Mubayaa=satın alma) derdim, ne yazık ki bu örnekler çok fazlalaştırılabilir. Ayrıca kendisine bizim dönemde üniversiteye girmek için "bakalorya" değil, "olgunluk" adlı bir sınav verildiğini, Dr. Şefik Hüsnü'nün Partisinin "İşçi Köylü" değil Emekçi Köylü olduğunu hatırlatırdım, kaldı ki Anadol başka yerlerde doğrusunu da yazmış.

İşin özü nereden kaynaklanıyor, basit bir yöntem eksikliğinden: Anı, ismi üstünde bellekten kaynaklanır, günü gününe tutulmuş bir günceye dayanılmıyorsa, kırk yıl geçtikten sonra en iyi niyet ve zekâ varsayılsa bile hata yapmamak olanaksızdır. İşte bütün anıların sakat yönü budur, bunu önlemek için de bazı yöntemler uygulanabilir, Sayın Kılıç Ali Bey'in yayınlanmayan anılarını nasıl yazdığını gençliğimde ilgi ile seyretmiştim, bir dönemi, Kurtuluş Savaşı dönemini yazarken, o döneme ait T.B.M.M. zabıtlarını ve "Hakimiyet'i Milliye" gazetesinin koleksiyonunu açar, örneğin temmuz 1921'in zabıt ve gazete haberlerini okuyarak belleğini tazeler, olayların perde arkasını, yanlış yapmak olanağını ortadan kaldırarak, dile getirirdi. Yurt dışında olduklarından bu olanağa sahip olmayan Sabiha Sertel arkadaşımız ise durmadan bellek hatalarına düşmüş, örneğin Şükrü Kaya'yı İkinci Dünya Savaşı sıralarında bakan gösterebilmişti. Yine 1927'leri anımsarken İsmail Bilen arkadaş o dönemde Adana'daki biçerdöverlerden söz edebilmiş, hain Mehmet Emin'e bir otomobil hediye edildiğini yazabilmişti, oysa o dönemde Adana'da biçerdöver olmadığı gibi sadece iki otomobil bulunmakta idi, Salih efendinin ve Ramazanoğulları'nın. İşte belge ile doğrulanmayan belleğin azizlikleri. Anadol'un hataları aynı türdendir, belleğine fazla güvenmiş, kontrol gereğini duymamıştır. Örneğin Reşat Fuat ağbey'in hapishanede anlattıklarını, 40 yıl sonra naklederken Anadol durmadan tarih, yer ve olay hatalarına düşmektedir. Bu tür, sadece belleğe dayalı anıların büyük eksiği buradadır. İnsan kendi başından geçenleri bir dereceye kadar, o da şüpheli, doğru olarak hatırlayabiliyorsa da, naklen işittiklerini haydi haydi yanlış yazabiliyor kırk yıl geçtikten sonra, Dr. Hikmet Kıvılcımlı arkadaş da, üstelik ağır hasta olarak, yazdığı anılarında bol bol bu hataya düştü.

Kitapta yer alan bu tür eksik inceleme ve bellek hatalarından bazı örnekler sunacağım, bunlar bir yanlış-doğru cetveli de sayılabilirler ve şunu yine hatırlatayım kitabın çok değerli öğretisine zarar verme-

mektedirler:

(Hasan Basri) "arkadaşımızı bir tutuklama anında, öldürüp, intihar etti diyerek müdüriyet penceresinden tramvayın üstüne attılar" (128). Aslında Hasan Basri konuşmamak için Sansaryan hanının üst katından avluya atlayıp intihar etmiştir, kaldı ki, Hanın önünden tramvay geçtiğini bile hatırlamıyorum. Üstelik kitapta görüleceği gibi, Basri arkadaş "bir tutuklamada" değil, Anadol'un hüküm giydiği 1944 davası sanığı olarak tutuklanmıştı.

"Arif Dino sicim gibi incecik", "Abidin Dino kocaman gövdesi ile" başlayan paragrafta iki kardeş birbiri ile karıştırılmıştır (130). Aynı şekilde, ressam Fikret Mualla "Taştan mantar tarlası" dizesini söylemiş, Arif Dino "çok yaşasın ölüler", diye eklemiş (131), oysa Fikret Adil, "Arif Dino Karacaahmet'ten geçmiş, "Taştan mantar tarlası" dedi, ben şöyle tamamladım: "çok yaşasın ölüler", demektedir. (Yeditepe 15.4.1957). Yani bu gidişle iki dize de Arif'in değil!

"Yeni Edebiyat" dergisi için "bildiğim gibi dergi oniki sayı çıktı", deniyor (132), bende tam koleksiyonu var, yirmialtı sayı.

Kütahya lisesinde "sınavlara girmeden beni tutukladılar, iki ay hapiste kaldıktan sonra bırakıldım" (143), oysa sahife (230): "komünistlik suçundan altı ay hüküm giymiş", deniyor, herhalde Anadol bırakılmayıp başka bir cezaevine naklolmuş olacak.

"Yunanistan'da Elascılar, Elamcılar"dan söz edilmekte (218) ve (242). Elam Irak'taki eski bir imparatorluğun ismidir. E.A.M. II. Dünya Savaşı'nda Yunan Milli Kurtuluş Cephesi'nin adıdır, E.L.A.S. ise E.A.M.'ın askeri kanadının ismidir. Kitapta (242) bu örgütlerin Mora yarımadasına doğru inip yayılması karşısında İngilizlerin Girit'i tahliye edip oradaki kuvvetlerini onlara karşı kullandığı, böylece adayı Almanlara teslim ettikleri yazılı. Oysa Almanlar tüm Yunanistan'ı Ekim 1944'te tahliye ettiler, İngilizlerin E.L.A.S. ile çatışması ise 1947'ye rastlar, Zihni Anadol dostum Meydan Larousse'a baksaydı bu hataya düşmezdi.

Yine (242-243) 1920'lerde Reşat Fuat İstanbul Üniversitesi devrimci grup başkanı, Reşat Şemsettin sağ grup başkanı iken sağcılar (işgal kuvvetlerine olacak) "hoş geldin levhaları" astıklarını, Reşat ağbeyin onları yırttığını yazıyor, yine bir bellek hatası, Reşat Fuat Büyük taarruzdan sonra liseyi bitirip İstanbul'a geldiğine göre ancak 1923'te Talebe Birliği Başkanı olabilirdi, bu durumda da iki olay karıştırılmış oluyor. (Bak: Aydınlık S.D. 1969 ToplumsalKurtuluş Ağustos 1987).

Baytar Salih "Hacıhasanoğlu" (256) Hacıoğlu olacak, ressam (Namık) İsmail ise tutuklanmadı (257). Bunlar da dikkatsizlik örnekleri.

1919 yılından ve sonrasından söz ederken: "Basın'ın İstanbul'daki durumu acıydı. Ulunay'lar, H. Cavit'ler, Ebuvelit Ziya'lar, Refik Halit'ler, Ali Kemal'ler v.d. hepsi Anadolu'daki Ulusal Kurtuluş hareketini yeriyor, açıkça cephe alıyorlardı, denmekte (321). H. Cavit, H. Cahit olacak, o dönemde Malta'da sürgündür. Ebuvelit Ziya, Velit Ziya olacak o da, H. Cahit, İleri'ci Celal Nuri ile birlikte Malta sürgünlerinden, yazıları ile, gizli teşkilatla Milli Mücadeleyi desteklemiştir, sağcı olmak ile vatan haini olmak başka şey.

1919 döneminden, Reşat Fuat'tan söz ederken (321-335) aynı temel yanılgı var, Aydınlık dergisi Haziran 1921'de yayınlanmış, altı sayısı çıkmıştır o dönem. Temmuz 1922'den Şubat 1925'e kadar ikinci dönemi yer alır. Bu da gerçeğe uygundur, Reşat Fuat 1922 sonrası Aydınlığı ile ilişki kurar, artık zafer kazanılmıştır. Bu nedenle de "Velkom" olayı yanlış bir hatırlama ürünüdür, Sabiha Sertel'in Şükrü Kaya olayı gibi. Bu yanılgı Anadol'da Reşat ağbeyin İstanbul Üniversitesine girişi olayı ile Avrupa'ya (Almanya'ya) tahsile gidiş olayının karıştırılmasına yol açıyor, İstanbul'a Üniversiteye giriş öyküsü (1919 değil 1922), Almanya'ya gitmek üzere Kimya Mühendisiliği imtihanını kazanması öyküsü ile (1919 değil 1925) çakışıyor. Oysa 1919'da ne bu tür bir imtihan olabilirdi, ne de Ankara'dan kefil gösterilebilirdi, kaldı ki, Çankaya Köşkü de yoktu. Almanya'ya gidiş 1925'e rastlar, zaten Türk Talebe Birliği de Kasım 1925'de kurulmuştur, Reşat Fuat'ın 5 aylık Başkanlığı ise 1927 yılındadır (belge fotokopisini yayınladım). Fevzi Çakmak'ın Berlin sefaretindeki öyküsü hiç de inandırıcı değil, kırk yıl sonra naklen anlatılan ve o günlerde not edilmemiş olan böyle bir öykünün kitapta yer almaması gerekirdi, hele kusmuk kısmı pek yersiz.

Naklen anlatılan Saffet Bey'in öyküsü de, apaçık olarak Saffet beyin uydurmasıdır (381).

1945 Ağustosunda "Üç Büyük Devlet Başkanı Roosvelt, Churchill ve Stalin Postdam'da toplanıyor" (345), denmekte, o tarihte Roosvelt ölmüştür, konferansta Truman yer almaktadır. Bu da bir ayrıntı sayılabilir.

1946, "iki üç ay sonra (sosyalist) partiler ikileşti. Bu kurulan ikinci parti Esat Adil'in başında bulunduğu T. Sosyalist Partisi idi." (355) tümcesinde önemli bir hata var, önce T.S.P. kuruldu (14. 5. 1946), sonra Dr. Şefik Hüsnü'nün T.S.E.K.P.'si (20. 6. 1946).

Dostum Zihni Anadol bilmem nedense Davit Nae arkadaşa takmış, hem de kitabın üç yerinde aynı Reşat ağbey'in kahvesi öyküsü yinelenmiş; belki prensip olarak haklı, ancak (372) aynı öyküyü Aram Pehlivanyan'a malediyor, belki de ikisi aynı tepkiyi göstermişler, zaten önsözde belirttiğim gibi Aram arkadaşın davranışları 1946'da da olumsuzdu. Ancak burada da bir kalem sürçmesi: "Bu arkadaş (Aram) sonradan A. Saydam diye... yazılar yazmış ve eski hapishane arkadaşı İsmail Bilen'e çatıp hakarette bulunmuştu" diyor Anadol, burada sözü edilen İsmail Bilen olamaz, olsa olsa Reşat Fuat'tır.

Önsözünde Anadol'un kurbanı olduğu Karabük'deki polis provokasyonunun öyküsünü dile getirmesini dilemiştim, yazmadı, hiç olmazsa üç muhbirin ismini ben açıklayayım: Beşir Hazinedar, Hüsnü Ergen ve Hüseyin Urgen!

Bütün bunlar 440 sahifelik, gerçekten değerli bir yapıtta anımsanmayacak ayrıntılar sayılabilir, öyledir de. Zihni Anadol Attila İlhan'ın tam tersi, iyiniyetli bir yazar. Ancak belleğini, örneğin ansiklopedilere bakarak, kontrol etmemesi, kitabına gölge düşürebilir, ben bu eleştiriyi yazıp yazmamak arasında çok yalpaladım, sonunda bunun bir dostluk görevi olduğu kararına vardım, böylece kötü niyetli eleştirilerin önünü kestim. Kitabın ikinci basımında bu dizgi hatası diye tanımlamak istediğim bellek hatalarının düzeltileceğine eminim, çünkü sinek küçükse de mide bulandırır, ancak başta da belirttiğim gibi İsmail Bilen'de de, Sabiha Sertel'de de, yani belgeye dayanmadan anı yazanların tümünde bu tür atlamalar olmuştur, bunlar abartılmamalıdır. Kitap önemli bir dönemi aydınlatmaktadır, Zihni Anadol'u kutlarım.□

Kartalın öteki kanadı

Filistin direnişi yükseliyor

AYHAN GÜNER

İSRAİL'in 1967'de tümüyle işgal ettiği Filistin topraklarında 87'nin son ayında başlayan ve 20 yıldır görülmemiş boyutlara yükselerek Batı Şeria ve Gazze şeridini saran sivil direniş, siyonist İsrail rejimini hayli telaşlandırdı. Terör yolunu seçen siyonistler açıkça katliamlara girişerek çocuklar da içinde, yüzü aşkın sayıda Filistin'liyi tam bir vahşet örneği içinde öldürdü... Ne ki, yükselen direniş dalgası durulmak bilmiyor, üstelik bu kez arap asıllı İsrailliler de protesto gösterileri düzenliyor. 'Şimdi Barış' adıyla örgütlenen ve gösterilerine kimi İsrail milletvekillerinin de katıldığı İsrailliler işgale son vermesi için hükümeti uyarıyor, vahşeti kınıyor.

Filistinlilerin yüzünde 1982'deki Lübnan geri çekilişinin hüznü ve düşüncesi yoktu artık, yerini çoşku ve zafer için kararlılık ifadesi almıştı. Ya İsrail? Şimdi kara kara düşünen, korkuya ve telaşa düştükçe kudurmuşçasına saldırmaktan başka bir yol bulamayan siyonistlerdi. Filistinlilerin bağımsızlık meşalesi artık daha gür yanıyor ve ulusal direniş 20 yıldır ilk kez böylesine iki ayağı üzerine doğrularak anavatan topraklarında İsrail'e sersemletici salvolar atıyordu. Artık, tüm İsrail sınırları içindeydi FKÖ, artık tüm Filistinliler birer savaşçıydı, yavru kartallar bile süzülerek uçuyordu... İsrail'in hiçbir kesimi, hiçbir hedef FKÖ savaşçılarına uzak değildi. Artık ulusal kurtuluş bayrağı Filistinli işçi ve köylülerin, gençlerin, kadınların ellerinde dalgalanıyordu... Siyonistlerin korkusu ve telaşı için bundan daha önemli neden ne olabilirdi?

87 Aralık'ında herşey bir İsrail askeri aracının Filistinli işçileri taşıyan kamyona çarpıp 4 Filistinli işçinin ölümüne yol açmasıyla başlamış gözüküyordu ve kabaran direniş dalgası FKÖ lideri Arafat'a göre 6 aşamalı eylem planının 2. aşamasını oluşturmuştu.

Bir yahudiye göre, yarıdan daha az ücretle çalışan ve hiçbir sosyal güvenliğe sahip olmayan Filistinli işçilerin kaybedeceği birşey yoktu. İşlenebilir toprakların çok azına sahip olan Filistinli köylü, onu da özgürce ekip biçemiyor, hasadını bile istediği zaman alamıyordu. Su ve gıda maddeleri İsrail'in kontrolunda, koz olarak kullanılıyordu. İşsizlik, yoksulluk, hastalık kol geziyordu işgal altındaki topraklarda. İstenildiği zaman hapse atılabilen, sınırdışı edilebilen Filistinli, yerel yöneticilerini bile seçemiyordu. Bu ekonomik abluka ve baskıların tek amacı ise Filistinlileri göçe zorlamak. Oysa, Filistinliler, yurtlarında bağımsız bir devlet kurmanın ötesinde birşeyi kabul etmiyor, 1987 Nisan'ında Cezayir'de toplanan ve sürgündeki Filistin Parlamentosu işlevini taşıyan Ulusal Konsey'de FKÖ'ye bağlı örgütlerin katılımıyla yenilenerek ve birliklerini pekiştirerek çıkmaları, Filistin davasına sanılanın çok ötesinde olumlu bir ivme kazandırmıştı. Birlik, salt nicel bir gücü değil, aynı zamanda nitelik ve moral olarak bulunmaz bir gücü, tüm Filistin halkının görkemli savaş gücünü ortaya çıkarmıştır. Filistinliler, FKÖ etrafında zafer için sımsıkı kenetlenmişler ve davaya daha sıkı sarılmışlardır. İsrail'in yaygarası boşunadır, anavatan toprakları dışında da, Batı Şeria ve Gazze'de de savaş kartalı aynı kartaldır. FKÖ lideri Arafat'ın deyimiyle, anavatan topraklarındaki direniş kartalın bir kanadı, başka alanlarındaki direniş ve savaşım ise öteki kanadıdır.

Orta Doğu'nun kalbi denilebilecek Filistin topraklarında İsrail'in vahşeti sürerken Türkiye ne yapıyordu? Her fırsatta orada-buradaki müslümanların hakkından dem vuran Özal hükümeti, cuma namazından çıkan çocukları bile kurşunlayabilen İsrail'in sınırdışı ettiği Filistinlilerin tekrar ülkeye dönmek için gemi ricasını 'nezaketle' geri çevirirken, İsrai'i kınamak için Ankara'daki Maslahatgüzarlık'a siyah çelenk bırakan 7 SHP milletvekiline DGM'ce soruşturma açılıyor, İstanbul ve Ankara'da çeşitli eylemlerle İsrail'in vahşetini protesto eden üniversite öğrencilerinin ve ki-

mi basın organları ile demokratik kuruluşların tavrına karşı, hükümetin emrindeki çevik kuvvet ve siyasi polis, İsrail'in terörünü çağrıştıran yöntemlerle saldırıya geçiyordu.

BM'lerde ise ABD, her zamanki gibi Orta Doğu'daki bekçisi, 'şımarık çocuk' İsrail'e vartayı atlatacak manevralar peşindeydi tüm dünya İsrail'i kınarken... Kaçınılmaz olan birşey ise, son Filistin Ulusal Konsey oturumunda kararlaştırılan ve dünyada genel kabul görerek benimsenen Orta Doğu sorununun çözümü yolunda, Uluslararası Konferansın gerçekleşmesidir, FKÖ'nün de Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak taraf durumunda katılacağı konferans düğümü çözmeye adaydır. FKÖ'yü dışlayan ve onun katılımı olmaksızın sorunun çözümü, adil ve kalıcı bir barış aranması çabaları boşunadır. FKÖ'yü devreden çıkarmakta ısrarlı olan ABD ve İsrail'in bundan muradı ise açıktır: Filistin ulusal kurtuluş hareketini başsız ve dağınık kılmak, böylelikle bağımsız, egemen bir Filistin devleti için gerekli ve zorunlu bir araç olan örgütlü yürüyüşü sabote etmektir. Filistin halkı ise yaşadıklarıyla öğrendi ki, zafer için örgütlü-birleşik bir güç, yani FKÖ olmaksızın mücadele olmaz.□

Daniel Ortega

"Reagan'ın tek amacı, Orta Amerika'da barışı baltalamaktır."

GÜN/STOCKHOLM: Şubat ayı sonunda Stockholm'e bir yıldırım ziyareti yapan Nikaragua devlet başkanı Daniel Ortega, tıklım tıklım dolu Folketshus'te (Halkevi'nde), Başkan Reagan'ın, Orta Amerika'da barış konusunda görüşmelerin sürdüğü şu günlerde bile Amerikan Senatosu'na kontralara yardım önerisi getirmesini, barış girişimlerini baltalamak olarak niteledi:

"7 Ağustos 1987'de Guatemala'da beş Orta Amerika ülkesi başkanı tarihi bir anlaşma imzaladılar. Bu barış anlaşmasının ardından, 15-16 Ocak günleri bu beş başkan yeniden toplandılar. Biz, contralar ile tartışma masasına oturmaya bile razı olduk ve oturduk. Başkan Reagan'ın bu gelişmelere yanıt, Kongre'den kontralar için 700 milyon dolar daha para istemek oldu."

"ABD'nin savaş parasını yatırdığı ve barış için hiçbir umut ışığı olmadığı zaman biz, kararlı bir tavır koyduk. Şimdi, Guatemala'da varılan barış anlaşmasından ötürü, bu yönde gelişmeleri hızlandıracak girişimlerde bulunuyoruz. Ne var ki, Nikaragua Devrimi'ni masabaşında terk etmek demek değildir."

Ortega'nın bu konuşmasının ardından yaşananlarsa, ABD yönetiminin Nikaragua konusunda ne kadar gözü kararmış bir politika izlediğinin yeni kanıtını oluşturdu.

Kontraların görüşmeler sırasında da sürdürdükleri vurkaçlara karşı Sandinist kuvvetlerin harekete geçmesini fırsat olarak gören Reagan, Nikaragua sınırına 3200 asker gönderdi.

İşin ilginç yanı, Sandinist birliklerin Hondras'a girmiş olduğunun önce Beyaz Saray'ca açıklanması ve aynı sıralarda Hondras genel kurmayının olayı "bilmediği"ni söylemesiydi.

İsveç, Sandinist hükümete yardımı sürekli olarak arttıran tek ülke olduğu için, ziyaret sırasında Ortega'nın sıcak teşekkürlerini aldı. Bu arada, Dış Yardım Bakanı **Lena Hjelm-Wallén**, Nikaragua'daki kurak yazın zararlarını azaltmak için, hükümete 20 milyon kronluk (4 milyar TL) bir yiyecek yardımı önerisi getireceğini açıklayınca coşkun tezahüratla karşılandı. Ayrıca, İsveç "**Nikaragua Yaşayacaktır**" komitesi başkanı **Bo Nylund**, Başkan Ortega'ya, içeriği Nikaragua'da yazılan ve her biri 90 bin adet olarak İsveç'te basılan 4 ayrı ders kitabının ilk örneklerini sundu. Bu kitapların, Nikaragua'da orta dereceli okullarda yaşanan kitap sıkıntısını önemli ölçüde gidereceği belirtildi. İsveç'te bundan bir süre önce yapılan ve satelitle Nikaragua'da da yayınlanan bir gala gecesine İsveçli müzisyenler yanında, Little Steven ve Jackson Browne gibi uluslararası ünlü sanatçılar katılmıştı. Bu konserin geliri ile, Managua'da "Jose Marti Konser Salonu" yapılacaktır.□

Begin mi, Hitler mi?

Filistin'e karşı yürütülen terörist politikanın tarihini anımsamak, bugünü anlamaya yardım ediyor. Bu konuda Türkçede yayınlanmış kitaplar, Örneğin Niçin Siyonizm Değil, Siyonizm ve Filistin Trajedisi gelişmeleri kavratıyor. Ancak bir acı benzerlik de var, aşağıdaki sözler, alıntılar da onları gösteriyor:

"Sen bir Almansın ve birAlmana yaraşır bir biçimde, yolunu tıkayan herşeyi yok etmelisin" (A. Hitler). "Siz İsrailliler, düşmanı yok ederken acımamalısınız. Harabeleri üzerinde kendi uygarlığımızı kuracağımız Arap kültürü denen şeyi yok edene kadar onlara hiçbir sempati duymamalısınız." (M. Begin) "Biz nasyonal-sosyalistler daha ileri gitmeliyiz: Yüce bir halk kendini topraklarını genişletmediği için ölüme mahkum oluyorsa, yeni topraklar elde etme hakkı, artık bir hak olmaktan çıkıyor ve aynı zamanda bir görev oluyor. Bu söylediklerimiz sözkonusu olan herhangi bir zenci halk değil de alman halkıysa özellikle doğrudur." (A. Hitler) "Bu ülkede iki halk için yer olmadığını anlamalıyız. Tek çözüm Araplardan arınmış bir Filistin'dir... İstisnasız tüm Arapları komşu ülkelere göndermekten başka yol yoktur. Tek bir Arap köyü, tek bir Arap kabilesi bile kalmamalıdır." (M. Begin)

Konuyu daha iyi özetlemek olası mı?

NAZMİ ŞAŞMARTİN/Malatya

8 Mart çeşitli etkinliklerle kutlandı

BASINIMIZIN sadece SHP'nin toplantılarına, Semra Özal'ın kısa yürüyüşüne ve feministlerin etkinliklerine yer verdiği 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, sosyalistlerin çeşitli etkinlikleriyle kutlandı.

7 Mart'ta İstanbul'da Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu'nda düzenlenen açık oturumda Türkiye Sosyalist Hareketin tarihinde kadının yeri tartışıldı. Avukat **Necla Fertan**, eski tütün işçisi **Mediha Özçelik, Hale Kıyıcı**, İnsan Hakları Derneği'nden **Şükriye Nazari, Aytunç Altındal** ve **Vedat Türkali**'nin katıldıkları açıkoturumda, çeşitli tarihsel dönemlerde kadınlarımızın mücadeleleri anlatıldı.

8 Mart akşamı Dünya Sineması'nda düzenlenen gecede ise, 1920'lerden başlayarak sosyalist hareketimizdeki mücadeleci kadınlar anıldı. Dostlar Korosu'nun küçük bir konseri ile başlayan gece geniş bir izleyici topluluğunun katılımıyla gerçekleşti. Çeşitli dönemlere tanıklık eden **İdris Erçelik, Mustafa Özçelik, Hasan İzzettin Dinamo, Kemal Sülker, Zihni Anadol, Zehra Okyalaz, Bedia İleri, M. Emin Atılal, Sıdıka Su, Zehra Kosova, Erdal Atabek** gerek canlı tanıklıklarıyla, gerekse film ve projeksiyondan, önemli tarihsel dönemlere ışık tuttular. Gecede günümüz işçi sınıfının kadınlarını ise Petrol-İş Sendikası'ndan Gripin İşyeri temsilcisi **Ayşe Köseli** anlattı.

8 Mart İzmir'de de çeşitli etkinliklerle kutlandı. 4-10 Mart tarihleri arasında düzenlenen şenlikte kadın konulu karikatür ve resim sergileri düzenlendi. 5 Mart'ta "Sanatta Kadın" konulu bir panel, 6 Mart'ta Ülkü Sineması'nda bir şenlik, 8 Mart'ta "Kadın ve Spor" paneli ve sportif bir yürüyüş düzenlendi. Yine 8 Mart gecesi "Üretim Sürecinde Kadın Sorunları" paneli gerçekleştirilerek çalışan kadınların sorunları tartışıldı.

Dünya Kadınlar Günü fabrikalarda da coşkulu toplantılarla kutlandı. **Deva, Gripin, Sandoz, Eczacıbaşı, Santa-Farma, Carlo-Erba, Birleşik Alman** ve **Korozo** gibi işkollarında öğle yemek saatlerinde, çay paydosunda 8 Mart'la ilgili metinler, şiirler okundu. En yaşlı ve en genç kadın işçilere çiçek ve kitaplar verildi. **Emayetaş, Permatik, Nursan, Eko Tekstil, Akın Tekstil, Çift Kaplan** işyerlerinde özel **8 Mart** peçeteleri ve şekerler dağıtıldı.

8 Mart, ayrıca özel toplantılarla da kutlandı. Maden-İş Sitesi Kültür Lokali ve Otomobil-İş Sendikası Toplantı Salonu'nda Sabahat Türkler konuşmalar yaptı. 8 Mart'la ilgili işçilerin hazırladığı bir senaryo sunuldu. Şiirler okundu. Dünya Kadınlar Günü 8 Mart sonrası da Dudullu, Küçük Bakkalköy ve Ümraniye gibi mahallelerde yerel etkinliklerle kutlandı.□ FÜSUN ÖZTÜRK

DUYURU

8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle İstanbul'da Dünya Sineması'nda düzenlediğimiz **"Ve Kadınlar Bizim Kadınlarımız"** gecesine çiçek ve mesaj gönderen, aşağıda adı yazılı tüm dostlara teşekkür ediyoruz.

Bugünün Kadını Dergisi (Bulgaristan)
Gün Dergisi
Yarın Dergisi
Beria Onger
Emek Dünyası Dergisi
Toplumsal Kurtuluş Dergisi
Sevim Belli
Rüçhan Manas
Nuran Atahan
Bedriye Gürkan
Mine Nazari
Sosyalist Parti Hazırlık Komitesi
Banks
SHP İstanbul İl Merkezi
Devrimci Kadınlar Birliği
Devrimci İşçi Birliği
Marmara Üniv. Basın-Yayın Y.O. Öğrencileri
Diyarbakır Cezaevi
Metris Cezaevi
Malatya E Tipi Cezaevi
Maçka Müh.İnş.Tic.'den bir grup mühendis

TERTİP KOMİTESİ —Sibel Özbudun, Füsun Öztürk, Hale Kıyıcı.

TBKP Davası'nda yargılanıp çeşitli cezalara çarptırılan ya da beraat eden 14 kişi, 28 Mart'ta, İstanbul'da bir basın toplantısı düzenleyerek, yeni açılan Kutlu-Sargın Davası'na dahil edilmelerini eleştirdiler. Toplantıda, 141 ve 142. maddelerden haklarında açılan davaların sonuçlarının alındığı ya da sürmekte olduğu belirtilerek, iddianamenin hukuk dışı bir yolu seçtiği ve ne yapılmak istendiğinin anlaşılamadığı belirtildi.

POLİTİK MÜLTECİLER DAYANIŞMA VE EŞGÜDÜM TOPLANTISI

BATI Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden değişik görüş ve mesleklere mensup Türkiye'li politik göçmenler, politik mülteciler arasındaki dayanışma ve koordinasyonu sağlayıp geliştirmek ve Türkiye'ye dönüşü kolaylaştırmaya yönelik olarak 20 Mart 1988 tarihinde Köln'de biraraya geldiler.

Toplantı sonuç belgesinde politik mültecilerin dayanışma ve eşgüdüm çalışmalarının, politik mültecilerin mensup oldukları parti ya da siyasi görüşlerin esas alındığı bir katılımı değil, kişilerin tek tek katıldıkları bir çalışma biçimini benimsediği açıklanmıştır.

Politik mültecilerin içinde yaşadıkları ülkelerdeki sorunlarının yanısıra, kendilerinin ve yakınlarının Türkiye ile ilişkileri, Türkiye'ye dönüş koşullarının yaratılması, Türkiye'de işkenceler, başta 1982 Anayasa'sı ve Ceza Yasası olmak üzere, vatandaşlık ve pasaport yasalarına, her türlü antidemokratik yasaya karşı çıkmak amacıyla biraraya geldikleri bu dayanışma ve eşgüdüm toplantısı; ülkesel ya da bölgesel düzeyde örgütlenmeleri de hedefliyor.

Çalışmaları ve geleceğe yönelik hedefleri açıklamak amacıyla öncelikle bir Politik Mülteciler Dayanışma ve Eşgüdüm Komitesi oluşturuldu. Tektaş Ağaoğlu, Dursun Akçam, Bayram Ayaz, Yalçın Cerit, Sümeyra Çakır, Kemal Daysal, İlkay Demir, Melike Demirağ, Gönül Dinçer, Engin Erkiner, Bahtiyar Erkul, Gültekin Gazioğlu, Zeki Kılıç, Zülal Kılıç, Süleyman Kırteke, Doğan Özgüden, Demir Özlü, Ömer Polat, Orhan Silier, Müslim Şahin, Murat Tokmak, Yücel Top, Selahattin Uyar, Yücel Yeşilgöz, Şanar Yurdatapan.

Altı ülke girişimi

Yüzyılımızın sonunu nükleer silahsız getirelim...

Stockholm/Gürkan Uçkan: Yunanistan, Tanzanya, Arjantin, Meksika, Hindistan, İsveç liderlerinin oluşturduğu Altı Ülke Girişimi'nin son toplantısı, 21 Ocak'ta Stockholm'de yapıldı. Sonuç bildirisi, aradan zaman geçmesine karşın basında yeralmadı. Oysa ki, barış için önemli önerileri içeriyordu.

Stockholm Bildirisi olarak okunan kararları, Lisbeth Palme okudu, şunlar söyleniyordu:

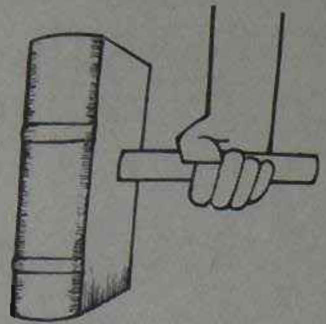
Avrupa'daki tüm taktiksel nükleer silahların yok edilmesi; Konvesyonel silahların önemli ölçüde azaltılması; Stratejik nükleer silahların sayısının, hemen bu yılın ilk yarısında yüzde 50 düşürülmesi; Bu konuda varılan anlaşmalara uyulmasının, Birleşmiş Milletlerin kuracağı yeni bir gözetim yöntemi ile sağlanması; Silahlanma yarışının yeni sahalara sıçratılmaması, bu anlamda uzayın yalnız barışçıl amaçlarla kullanılması.

Çeşitli ünlü konukların da izlediği toplantı ABD ile SSCB liderleri arasında yapılan anlaşmayla getirilenlerin önemli ama geliştirilmeye muhtaç olduğunun da altını çizdi:

Ne ki yapılacak daha çok şey var. Silahlanma yarışı ne durdurulmuş, ne de azaltılmıştır. INF-Anlaşması, nükleer silahların sayısını yalnızca yüzde birkaç oranında azaltıyor. Yine de bu anlaşma, bir dönüş'ün olanak dahili olduğunu gösteriyor. (...) Bundan sonra da Avrupa'da binlerce taktiksel nükleer silah kalıyor. Bunlar, toplu yok olmayı gerçekleştirebilecek güçtedirler."□

DEVA İlaç temsilcisi, Mehmet Ersoy

"Üretimden gelen gücümüzü kullandık."

370 sendikalı işçinin çalıştığı **Deva İlaç Fabrikası**'na konuk olduk. İşyerinde 7 yıllık işçiliği olan ve 3. kez temsilciliğe seçilen **Mehmet Ersoy** ile uzun bir söyleşi yaptık. 30 sene önce 600 doktor tarafından kurulan, bugünse 6 bin doktorun pay sahibi olduğu işyerinde ortalama kıdem 8 yıl, ortalama ücret ise sözleşmeden önce net 100 bin, sözleşmeden sonra 200 bine çıkıyor.

İşyeri ne zaman sendikalı oldu sorumuza Mehmet Ersoy hafif bir gülümseme ile yanıt veriyor:

"1978'de . Daha önce 1970'de DİSK'e bağlı Petkim-İş işyerinde örgütlüymüş. Ancak, genel müdür, "Ben buraya sendika sokturmam, komünistler buraya giremez" diyerek yıllarca sözleşme yapılmasına engel olmuş. İlk sözleşmenin bitimine çok az bir zaman kala 12 Eylül geldi. Tekrar sendikasız kaldık. 1983 yılında da Petrol-İş'e üye olduk. 1984 yılında ilk sözleşmemizi yaptık. O sıradaki ücret ortalamamız asgari ücretin aynısıydı."

İyi bir toplu sözleşme imzaladınız. Bu sözleşmeye işyerinde nasıl hazırlandınız?

"Geçmiş dönemlerin hatalarını tekrarlamamaya özen gösterdik. Tabanla iletişimimiz zayıftı. Bunu ortadan kaldırmak için iki yıl önce işyerimizde bölümleri kapsayan komiteler kurduk. Bu komiteleri iki yıldan beri çalıştırmak için epey uğraştık. İşverenin engellemeleri de cabası. Toplu sözleşme görüşmeleri yakınlaşmaya başladığında bu komitelerimizi toplayarak toplu sözleşme komitesi oluşturduk. Daha sonra iş kolumuzda yapılmış sözleşmeleri inceledik. Sonunda kaybettiğimiz demokratik hakları bir bir tesbit edip, öncelikliler belirleyip, gündemimize aldık. Böylece bir taslak ortaya çıktı. Bu taslağı komitemizde tartışıp kısımlara indirdik. Canlı bir tartışma ortamı yaratabilmek için gerekli eğitimi elimizden geldiğince vermeye çalıştık. Her kısım taslak üzerine görüşlerini ekleyerek bize ulaştırdılar. Sonuçta, elimizdeki bütün metinleri incelemeye tabi tuttuk ve ortaya savunacağımız bir taslak çıktı. İşverenle masaya oturduğumuzda, işyerinin tümünün desteğini arkamıza almanın üstünlüğünü taşıyorduk. İşveren ise isteklerimize yanaşmadı. Bu pasif durumumuz uyuşmazlığın tutulmasına kadar sürdü. Toplu sözleşme görüşmelerinin her aşamasında toplantılarla arkadaşlarımıza bilgi verdik. Bu son durumdan sonra da bir durum değerlendirmesi yaptık. Bu toplantılardan şu sonuç çıktı: **bu tutumumuzu sürdürmemiz halinde işveren isteklerimizin bir tekini bile vermeyecekti. O halde üretimden gelen gücümüzü kullanmalıydık.** Önce fazla mesailer kesildi. Mesailerin kesilmesi otomatik olarak üretimin yüzde elli düşmesine neden oldu. Bizde, steril bölüm denen yer vardır. Burada 3 vardiya olarak çalışılır. Bu vardiyaların birini kaldırınca, tüm üretim buradan aktığı için, üretimin bütününü etkiledik. Viziteye çıkmalar da çoğalınca, işveren doğrudan doğruya üretimle ilgisi olmayan şefleri, müdürleri üretimi denetlemekle görevlendirdi. Ancak, arkadaşlarımız yaptıklarının bilincinde oldukları için 370 arkadaşımız bir ve bütün davranarak bu gözetime ve baskılara direndiler. Zaman içinde stoklar eriyip de, bizim kararlılığımız ve disiplinimizde bozulma olmayınca işveren teslim olmak zorunda kaldı. Şunu da söylemek isterim; bu deney bizim için çok yararlı oldu. Çok sayıda arkadaşımıza görev verdiğimiz için ilerki dönemlerde çeşitli görevleri başarabilecek arkadaşlarımız yetişti."

Uyuşmazlığa götüren maddeler nelerdi?

"**İşyeri Disiplin Kurulu maddesi.** Eski madde, her tarafta uygulanagelen işverenin etkili olduğu biçimdeydi. Biz yine eski biçimiyle kalmasını ancak, **işçi atılmaları** ve **temsilcilere ceza** vermeler gündeme geldiğinde, bu disiplin kurulunun yerine sendika genel merkezi ve işverenin eşit olarak temsil edileceği bir **Üst Kurul** istedik. Sonuçta kabul edildi.

Suçsuz Çıkarmalar maddesi. İşveren yeni teknoloji peşinde. Tensikata gidecek. Biz önce küçük olan üretim birimlerini uygun biçimlerde birleştirip genişlettik. Bunun nedeni, tensikat gündeme geldiğinde eğer işten çıkarmalar olacaksa, kısımlardan isteklilerin öncelikle çıkmasını sağlamak için kısımları büyüttük. Yoksa küçük kısımlardan çıkmak istemeyenler de zorlanacaklardı. Ayrıca, **ihbar önellerini** ve **kıdem tazminatları artırdık.** Böylece işverenin tensikat uygulamasına karşı bir ölçüde de olsa caydırıcı önlem aldık.

Temsilci nöbetlerini artırdık. Sendika yöneticilerinin işyerini ziyaret ederken randevu almaları yerine, bildirimi getirdik, İşçi Sağlığı komitesini yeniden derleyip madde haline getirdik, Kreşimize gereken lerin işveren tarafından düzenli bir biçimde sağlanmasını ve erkeklerin de çocuklarının bu kreşden yararlanmasını sağladık.

Ücret artışlarımıza gelince; 1. yıl 140 bin lira bürüt + 6 lira kıdem zammı ve 2. yıl için de; 150 bin lira artış. Yakacak parası 200 bine, izin 100 bine, bayram parası 2 × 50 bine çıktı. Servislerimizin güzergahını 11'den 17'ye çıkardık. Şimdi asıl sorunumuz bağıtladığımız bu sözleşmeyi işverene uygulatmakta. İmza attırmak ayrı iş, onun uygulaması ise ayrı. Zorla imzaladıklarından, kabul etmemek için her yol deneniyor. Ancak, bundan hiç çekinmiyoruz. Biliyoruz ki, birliğimiz gücümüzdür.□ TANER RENDA

Ermiş Tekstil işyerini kapatıyor, 200 işçi işsiz kalıyor

1980 öncesinde de şimdi de, belki tek ilkesi işyerine sendika sokmamak olan Ahmet Ermiş'in, Ermiş Boya, Dokuma, Tekstil, İhracat şirketinde 300 işçi çalışıyordu. Birkaç ay içinde 100 kadarı işten çıkarıldı. Kalan 200 işçiyse, Teksif'e üye oldukları için bugünlerde işsiz kalacaklar. Çünkü, Ermiş işyerini kapatıyor, daha önceleri de yaptığı oyunu deniyor, işçileri atıyor.

Ortalama ücretlerin 80-120 bin arasında değiştiği işyerinde, son yıllarda Ahmet Ermiş'in yüzünü fazlasıyla güldüren bir verimlilik var. İşçilerin söylediğine göre, üretilen hiçbir şey de ortada kalmıyor. Ahmet Ermiş tekstil dalında ihracat pastasının kaymağını yiyen birkaç işyerinden birinin sahibi oluyor.

Ama ilkesi, **sendikasızlık**. İşçiler Teksif'e üye olunca, "haydi işyeri kapandı" dışarı yanıtını alıyorlar. Sendikanın Mecidiyeköy Şubesi mi, onu da işçilerden dinleyelim:

"Teksif Mecidiyeköy Şubesi başkanı, İstanbul Çorap'tan gelen İbrahim, asıl işini sendikacılığı bırakıp, işverenle ilişki geliştirdiği için olsa gerek, Ermiş bu kadar rahat at oynatıyor. Düşünüyor ki, 'nasılsa sendikayı kazandım, şimdi işyerini kapatsam yalandan, yeni işçiler alırım, işsiz mi yok, üstelik ücretleri de düşürürüm'.

Ama sendika yöneticilerimiz İstanbul Çorap işçilerinin, geçtiğimiz ay sendika şubesine geldiklerinde, döktükleri soğuk terleri hatırlasınlar. O gün iki saat onlara yıllar gibi gelmemiş miydi?

Teksif Genel Merkezi de, dönüp şubesinin haline baksın. Bir yandan tabandan gelen baskıyla büyük sözler söyleyip, diğer yandan şubelerinin yaptıklarına göz yummak pek yanlarına kalmaz.

Hepsi bir düşünsünler, bölgedeki işkolundan 9 fabrikanın işçilerinin toplanıp durum değerlendirmesi yaptıklarını. 8 yıldır kan kustuğumuzu, işverenlerin servetlerine servet eklediğimizi ve karşılığının kapının önüne konmak olmasına duyduğumuz nefrete aynen katılan dokuz fabrikanın işçilerinin gücünü, birliğin gücünü düşünsünler." □

ERMİŞ İşçileri

Mazıdağı Fosfat'ta işçiler kazandı

İŞÇİLERİN söz ve karar sahibi olmak yolunda attıkları adımlar yayılıyor, başarılar kazanılıyor. Bunların ilginç bir örneğini de, Mardin Mazıdağı Fosfat İşletmeleri işçileri verdi.

300 maden işçisinin çalıştığı işyerinde yetkili olan Türkiye Maden İş'in şubesinin işçilerin haklarına karşı takındığı tavırlar sonunu getirdi. İşçilerin noterlikten, sendika genel merkezine çektikleri toplu protesto ve sonucunda olağanüstü kongreye gidilmesi hakkında yapılan referandumda, ANAP'tan son dönemde aday da olan Mehmet Önal yönetimi her türlü oyuna karşın yitirdi.

H.Akkuzu başkanlığında oluşan yeni yönetim, tabanın söz ve karar sahibi olduğu demokratik kitle ve sınıf sendikacılığı yapacağını açıklayarak sağladığı taban desteğiyle çalışmalara başladı. □

Mazıdağlı işçiler

Bir 'ajanlık' teklifi daha

DEVRİMCİ-SOL davasından Ankara DGM'de yargılanan **Tayyar Sürül**, Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulundu.

Dilekçesinde, kendisine çeşitli zamanlarda polis tarafından 'ajanlık' önerildiğini anlatan Sürül, yaşadığı en son olayı şu sözlerle anlatıyor:

"23.2.1988 tarihli duruşmasına çıkmadan önce nezarette diğer tutuklularla birlikte bekletiliyordum. DGM'deki duruşmama güvenlik subayı olarak nezaret eden cezaevinde görevli astsubay, ailemle görüştürüleceğimi söyleyerek beni dışarı çıkardı.

DGM binasının bir başka odasına alındığımda karşımda sorgumu yürüten polisleri buldum. 8-9 kişi olan sorgucular zamanlarının sınırlı olduğunu, yapacakları teklif üzerinde yarım saat içinde kendilerine kesin kararımı bildirmem gerektiğini söylediler. Teklif kısaca şuydu:

'Davan sonuçlanma aşamasına geldi. Savcının mütalaasıyla birlikte en az on onbeş yıl ceza alacaksın. Eğer dışarda bize yardımcı olursan, gerekli bağlantıları kurduk, hemen bugün tahliyeni sağlayabiliriz.'

Reddedince önerilerini önce geliştirdiler, pasaport eklediler, sonra da tehdit başladı."

Tayyar Sürül kendisine daha önce de 8.12.1987'de cezaevinde benzer bir öneride bulunulduğunu söylüyor ve şu konularda işlem yapılmasını istiyor:

"Cezaevinde ve DGM binasında polisçe yapılan sorgulamalar suçtur. Bunu yapanlar saptanıp soruşturulmalıdır.

Ajanlık tekliflerinin reddedilmesi üzerine yapılan tehditler TCK'nın 191. maddesine göre suçtur.

Tahliye konusunda gerekli bağlantıların kurulduğu söylenerek, DGM'nin bağımsız olmadığı anlatılmaktadır, bunun da incelenmesi gerekir."□

Dergimize gelen mektupların büyük bölümü dergi istekleri, abonelerle ilgili oluyor. Ama önemli bir bölümü de, ülkenin güncel sorunlarına değinen, gerek dergimizde ele aldığımız gerekse almadığımız kimi konuları tartışan, böylelikle yayın yaşamımıza katkıda bulunan içerikli oluyor. Her mektup, yanıt versek de veremesek de, bu sayfada kısa bir bölümü yer alsa da almasa da, dergiye katılıyor. **A. Aksaçlı**'nın "Kürt sorunu, terörizm, CIA parmağı ve demokrasi üzerine" başlıklı yazısı, **Ata Miço**'nun "Politik birlik üzerine" başlığıyla yazdığı ve yeni politik kültür tartışmasına katkıda bulunan yazısı, Yol-İş temsilcisi **M.Kadir Gül**'ün, sıkıyönetimin kalkmasına karşın sıkıyönetim mahkemelerinde yargılamaların sürdürülmesinin yasalara uymadığını irdeleyen yazısı, **Ali Yıldız**'ın cezaevlerinde insanlık dışı koşulları yineleyen satırları Diyarbakır Dicle Üniversitesinde de, binbir engeli aşarak derneklerini kurabilen, **DÜFEFÖD** adını heyecanla tümü kamuoyuna duyurmayı amaçlayan kurucular adına yazılan yazı, **Hasan Taşçı**'nın 29 Temmuz 1982'de yazdığı ve yaşananlar üzerine yolladığı "Zafer özgür Filistinlinin olacak" şiiri, "Bu açıklamamız güzel insanlarımıza, can dostlarına" diye başlayarak, açlık grevlerini ölüm orucuna döndürdüklerini duyuran ve tümümüzü yalnızca üzülmeye değil, asıl olarak dayanışmaya çağıran özlü sözlerinin altına imzalarını atan **Besra Canyüce, Menekşe Aslan, Rahime Abayay, Fatma Aksoy, Düre Alp, Rebia Çelik, Rahime Şahin**'in yazısı... bunlardan yalnızca birkaçı. Gelecek sayılarda olanaklarımızca değerlendireceğiz.

Yine, şikayelerde bulunan mektuplara da değinmek gerekiyor. Bir kısmı haklı, çoğunluğuysa bizim dışımızdaki engellemeler nedeniyle, gitmeyen dergi sayıları üzerine yazılmış mektuplar. Tümüyle de, yeniden ve yeniden ilgilenmeye çalışıyoruz, yetebildiğimizce.

Daha güzel sayfalarda, daha düzenli ilişkilerde buluşmak azmiyle...□

Anayasa değiştirilmelidir

Bugün Türkiye'de faşizme karşı olan her türlü düşünce birleşmeli, bir birlik etrafında, önünde beliren hedefe doğru hep birlikte savaşım vermelidir. Çeşitli düşünce farklılıkları olacaktır. Bu demokrasinin vazgeçilmez unsurudur. Ama farklılıklar, emperyalizmi yenmek ve işçi sınıfının özgür, kardeşçe bir dünya yaratma yolunda yürünmesinde engel olmamalıdır.

Aşılması gereken engellerse bellidir. Öncelikle ünlü ceza maddeleri 141 ve 142. maddeleri ve anayasa bütünüyle değiştirilmelidir. Çalışan kitlelerin çıkarlarının gözetildiği bir anayasa getirilmelidir.

82 Anayasası'nın geliş nedeni, Türkiye üzerindeki uluslararası sermayenin oyunları artık, bulanık suyun durulması ve dibinin görülmesi gibi apaçık ortadadır. İşçi sınıfının örgütlü mücadelesinin önüne set çekilmiştir. Ama tarih gösteriyor ki, kitleler bir kez yürüyüşe geçmesin, önlerinde hiçbir engel varlığını sürdüremiyor.

Kerim KUZEY

Keşke diyorum...

Antakya E tipi cezaevinden Mirza Turgut'un 22 Ekim'de yazıp, sonradan göndermekten çeşitli nedenlerle vazgeçtiği, ama yeniden, geçen zamanla birlikte göndermek istediği ve değiştirmeden gönderdiği mektuptan...

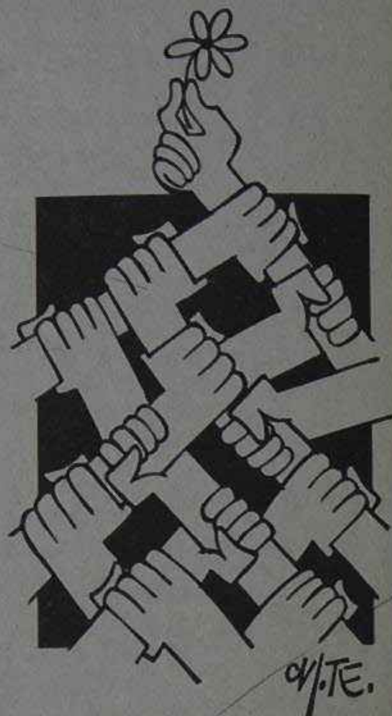
1976-77 ders yılında liseyi bitirdim. Bu yılların hareketliliği herkesin belleğinde. Kuşağımın her genci gibi ayaklarım yere basmıyor... kaba maddeci görüşümüz, ekonomik, politik, ideolojik değerlendirmelerde belirleyici oluyor... Lenin'in çok güzel belirttiği gibi, herşeyimizle çocuktuk. İşte tam bu günlerde tanıdım Boran'ı. Galiba 1977 seçimleriydi, birileri Behice Hanım'ın Kemer sinemasında konuşacağını söylemişti. Aslında, o günkü düşüncelerimle, O'nun toplantısına katılmam hiç de sevimli olmazdı. Her nedense ilgi duydum. Üstelik kimse de gidelim dememişken. O'nu görüp tanımak isteği ağır bastı. Yanımda kimler vardı, nasıl içeri girdim, bilmiyorum. Aklımda kalan tek şey, dolu sinamanın içinde, yığınlarla birlikte alkış tuttuğumdur.

Önce başka kuruluşlardan gelen mesajlar okundu. Hepsinde O'nun için övücü sözler vardı ve bunlar hemen dikkatimi çekmişti. Ardından Nihat Sargın konuştu ve Behice Hanımı anons etti. O anda patlayan alkış halen belleğimde. İlk ve son görüşüm bu konuşmasıydı. 67 yaşındaki saçları ağarmış, ama dimdik duran, gerektiğinde sertleşen masum yüzlü "yaşlı kadın"... Dinlerken düşüncelerine katılmıyor da olsam etkilemişti. O günden bu yana adı geçince, içimde anneye, hatta büyükanneye duyulabilen ılık bir duygu beliverir hemencecik.

O toplantıdan iki yıl sonra hapse düştüm... Hapishanede dünya ve ülkemin sorunlarını ve çözüm yollarını daha iyi kavradım. Yıllar önce Boran'ın horgörüp küçümsediğimiz düşüncelerinin ne kadar doğru ve haklı olduğuna karar verdim. Düşüncelerimde başlayan ileriye yönelik değişme, Boran'ı haklı olarak gözümde büyütmeme neden oldu. Çünkü savunduklarından milim sapmaması, hayatını acılar içinde geçirmesi bir yana, bilimsel maddeciliğin bir öğretmeniydi...

Keşke diyorum, keşke, Behice Boran'ı dinlediğim günlerde O'nun gibi düşünen biri olsaydım da, o günün tadına varabilseydim. O coşkulu insanlarla içten haykırabilseydim.

Mirza TURGUT

MEHMET TEVLİM

 Nezih Danyal

